

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tuğba AYDIN

Danışman

Doç. Dr. Erol ESEN

TÜRK İDARE SİSTEMİNDE
YERLEŞİK YABANCILARA YÖNELİK BİR İDARİ ÖRGÜTLENME MODELİ:
GÖÇMEN OFİSLERİ

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2009

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tuğba AYDIN

TÜRK İDARE SİSTEMİNDE
YERLEŞİK YABANCILARA YÖNELİK BİR İDARİ ÖRGÜTLENME MODELİ:
GÖÇMEN OFİSLERİ

Danışman

Doç. Dr. Erol ESEN

Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2009

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ	1

1.BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

1.1 KÜLTÜR VE KİMLİK	3
1.1.1 Kültürün Özellikleri	4
1.1.2. Çeşitli Kültür Kavramları: Etnosantrizm, Kültürel Görecelik, Kültürel Çoğulculuk, Çokkültürcülük ve Çokkültürlülük	4
1.1.3. ‘Öteki’ Kavramı ve Kültürlerarası İletişim	7
1.1.4 Etnisite Kavramı ve Tarihçe	8
1.1.5 Etnisite ve Bakış Açıları	10
1.1.5.1. Liberal Düşüncede Etnisite	10
1.1.5.2. Cumhuriyetçi Düşüncede Etnisite	10
1.1.5.3. Sosyalist Düşünce ve Etnisite	11
1.1.5.4. Ulus Devlet ve Etnisite	11

1.2. YABANCI OLMAK	11
1.2.1. ‘Yerleşik Yabancı’ ve ‘Yabancı’ Kavramı, Yabancılığın Dünyada ve Türkiye’de Tarihsel Gelişimi	11
1.2.2. Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı	13
1.3.GÖÇ	14
1.3.1.Göçün Tanımlanması	14
1.3.2.Göçün Tarihsel Boyutu	15
1.3.3. Göç Çeşitleri	17
1.3.4. Göç Teorileri	18
1.3.5. Dış Göç ve Toplumsal Etkileri	22

2.BÖLÜM

HUKUK KONUSU OLARAK YABANCILAR

2.1 İNSAN HAKLARI VE BU HAKLAR İÇİNDE YABANCILARIN YERİ	23
2.1.1 Kavram	23
2.1.2 Dünyada Yabancılara Yönelik İnsan Hakları Alanında Uluslararası Gelişmeler, Uluslararası Kuruluşlar ve İnsan Haklarının Korunması Alanındaki Sözleşmeler	24
2.1.3 Türkiye’de Yabancılara Yönelik İnsan Hakları Alanında Uluslararası Gelişmeler	29
2.1.4 Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Hayata Katılımına İlişkin Sözleşme	33
2.2 AVRUPA BİRLİĞİ İLE ORTAKLIK HUKUKU’NDA YABANCILAR	36
2.2.1 Avrupa Topluluğu-Türkiye Arasında İmzalanan Ortaklık Anlaşmaları	36
2.2.1.1 Ankara Antlaşması	36

2.2.1.2 Katma Protokol ve Ortaklık Konseyi Kararları	37
2.2.1.2.1 İşçilerin Serbest Dolaşımı	37
2.2.1.2.2 Yerleşme Hakkı ve Hizmetler	38
2.2.1.2.3 AB Mevzuatı Açısından Türkiye'deki AB Yurttaşlarının Yasal Konumu	39
2.2.2 Türkiye'de Yabancıların Hakları ve Uygulamalar	39
2.2.2.1 Türk Kanunu'nda Vatandaşlık	39
2.2.2.2 Çalışma İzni	41
2.2.2.3 İkamet ve Seyahat Özgürlüğü	43
2.2.2.3.1 İkamet İzni	44
2.2.2.3.2 İkamet İzni Konusunda Kolaylıklar	44
2.2.2.3.3 İkamet İzninin Süresi ve İkamet İzninin Yenilenmesi	45
2.2.2.3.4 İkametgah Değiştirmek	46
2.2.2.4 Yabancıların Haklarını Kısıtlayan Kanunlar	46
2.2.2.4.1 Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu	46
2.2.2.4.2 Köy Kanunu	48
2.2.2.4.3 Tapu Kanunu	49
2.3 YABANCILARIN KAMUSAL HAKLARI	49
2.3.1 Siyasal Haklar Ne Demektir?	49
2.3.2 Türk Yasalarında Seçme ve Seçilme Ehliyeti	50
2.3.2.1 Milletvekili Seçilme	51
2.3.2.2 Mahalli Seçimler	51
2.3.2.3 Çifte Vatandaşlık Hakkı Olanların Gümrük Kapılarında Oy Verme İşlemi	51
2.3.2.4 Personel Kanunu	52
2.3.2.5 Basın Kanunu	52

2.3.3 Yabancılara Yönelik Güncel Düzenlemeler ve Çıkarılan Uyum Yasaları	52
--	----

3.BÖLÜM

TÜRKİYE'Lİ YABANCILAR

3.1 TÜRKİYE'Lİ YABANCILAR	55
3.1.1 Türkiye'deki Yabancıların Durumu	55
3.1.2 Türkiye'de Yaşayan Yabancıların Oluşturdukları Gruplar	59
3.1.3 Yabancıların Siyasal ve Toplumsal Katılımı	60
3.1.4 Yerel Yönetim ve Yabancıların Katılımı	61
3.2 ULUSLARARASI EMEKLİ GÖÇÜ VE ANTALYA	62
3.2.1 Antalya Örneğinde Yerleşik Yabancılara Yönelik Örnek Anket Çalışmaları	66
3.2.1.1 Uluslararası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Antalya Örneği	66
3.2.1.2 'Yerleşik Yabancıların Türk Toplumuna Entegrasyonu' Projesi	69

4.BÖLÜM

GÖÇMEN OFİSLERİ

4.1 ANTALYA'DA YABANCILARIN KENTE KATILIM MODELİ: ALANYA YABANCILAR MECLİSİ	72
4.2 ÇÖZÜM İÇİN YENİ BİR İDARİ MODEL: GÖÇMEN OFİSLERİ	78
4.2.1. Göçmen Ofisleri'nin Kurulmasına Yönelik Yöneticiler Düzeyinde Yürütülen Mülakat Çalışması Sonuçları	78
4.2.2. Göçmen Ofislerinin Tanımı ve Kapsamı	85

4.2.3.Göçmen Ofis'in Yapısı ve İşleyişi	87
4.2.2.1.Sosyal Danışma Servisi	87
4.2.2.2. Sivil Toplum Servisi	89
4.2.2.3. Yasal Danışma Servisi	90
4.2.2.4 Göçmen Ofislerinin Yerel Düzeyde Kurulması Gereği	90
SONUÇ	93
KAYNAKÇA	95
ÖZGEÇMİŞ	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Kùltùrlerrarası İletişim: Buzdağı Modeli	7
Şekil 1.2 Yaşanan ya da Göçülecek Yerdeki Faktörler ve İşe Karışan Engeller	20
Şekil 1.3 Stilize Edilmiş İtici-Çekici Göç Modeli	24
Şekil 3.1 Taşınmaz Sayısına Göre Yabancı Mülkiyeti	65
Şekil 3.2 Kişi Sayısına Göre Yabancı Mülkiyeti	65
Şekil 4.1 Göçmen Ofisi	87

TABLULAR LİSTESİ

Tablo-1.1 Sözleşmeye İlişkin Ülke Tutumları	35
Tablo-3.2 1934-1952 Yılları Arasında Türkiye'ye Gelen Göçmenler	55
Tablo-3.3 1968-1974 Yılları Arasında Türkiye'ye Gelen Göçmenler	56
Tablo 3.4 Türkiye'de İkamet İzni Verilen Yabancılar (2000-2004)	56
Tablo 3.5 2009 yılı Temmuz Ayı Dahil Antalya İli ve Çevrelerinden Verilen İkamet Sayısı	64
Tablo 3.6 Antalya'da İkamet Tezkeresi Almış Olan Yabancıların Sayısının İlçelere Göre Dağılımı	64
Tablo 3.7 Antalya ve İlçelerinde Yerleşik Yabancı Emeklilerin Profili	67
Tablo 3.8 Milliyetlere Göre Mülkiyet	69
Tablo 3.9 Alanya'da Faaliyet Gösteren Yabancı Sermayeli Firmaların Uyruklara Göre Dağılımları	76
Tablo 3.10 Taşınmaz Sahibi Yerleşik Yabancıların Ülkelere Göre Dağılımı	76
Tablo 3.11 Yabancı Uyruklu Firmaların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı	77

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AK	Avrupa Komisyonu
AT	Avrupa Topluluğu
B	Bölgesel Başvuru
BM	Birleşmiş Milletler
Ç	Çekince
ÇK	Çekince Koymadan İmzalama
D	Deklare Etme
İ	İmzalama
İl	İletişim
İt	İtiraz
K	Katılma
O	Onaylama
Y	Yürürlüğe Girme
YÇİHK	Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun
YİSHK	Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun
YM	Yetkili Makam
YSK	Yüksek Seçim Kurulu
MÖHUK	Milletlerarası Özel Hukuk Usul Kanunu

ÖZET

Dönüşen ve değişen ‘yabancı’ kavramı, bireylerin ‘öteki’ni algılaması üzerinde etkili olduğu kadar, toplumlar için de farklı sonuçlar doğurmaya başlamıştır. Eskiden ‘yabancı’ olarak çoğu zaman ikinci plana itilenler, artık küresel dünyada o ülkenin *yerleşik yabancılarıdır*. Yerleşik olmak ise, o ülkede yaşayan vatandaşlar ile çoğu anlamda eşit haklara sahip olmanın kapısını açmaktadır.

Türkiye’de ve özellikle Antalya’da yaşayan yerleşik yabancıların sayıları giderek artmaktadır. Yerleşik yabancılar için gerçekleştirilen akademik çalışmalar, çoğunun yerel halkla bütünleştiğini, ancak kent yönetimine katılım düzeylerinin ve ilgilerinin az olduğunu göstermektedir. Türkiye’de yerel yönetimler düzeyindeki mevcut yapılanmada ise yerleşik yabancıları kent yönetimine katacak ve onların sorunlarına tek çatı altında çözüm üretebilecek birimler bulunmamaktadır. Bu amaçla bu çalışmada, ‘yabancı’ tanımı çeşitli kavramlar çerçevesinde incelenmiş ve yabancıların Türkiye’deki mevcut hukuki durumu araştırılmıştır. Daha sonra ise, Antalya merkez ve ilçesinde yerel düzeyde yürütülen yönetici mülakatları ile Antalya düzeyinde yerleşik yabancılar için gerçekleştirilen anket çalışmalarının verileri birlikte değerlendirilmiş ve ‘Göçmen Ofisleri’nin kurulmasına yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

**AN ORGANIZATIONAL MODEL IN TURKISH ADMINISTRATIVE SYSTEM
FOR SETTLED FOREIGNERS:
MIGRATION OFFICES**

Changed and transformed concept of ‘foreigners’ effects to people’s perceive on ‘others’ and also it draws different inferences in society. People, who were in a secondment position in society because of being foreigner, are now settled foreigners in globalized world. Being settled gives a chance to have equal rights with citizens in the country living together.

Numbers of settled foreigners living in Turkey and especially in Antalya is rising more and more. Academic studies, which were implemented for foreigners, show that settled foreigners’s interest on participating to city government are infinitesimal. Also, in current structure of local governments, there is no organization to participate them in city government. With this aim, in this study, ‘concept of ‘foreigners’ were analysed with a large frame of related concepts and foreigners’s juridical rights in Turkey were explicated. Then, interviews with administrative officers in Antalya and its district, also survey datas, which were implemented in Antalya for settled foreigners were assessed. And new offers on ‘Migration Offices’ were discussed.

GİRİŞ

Günümüzde sınırların yapay olarak ortadan kalkması, insanların hareketliliğinin artması, ve ulaşım imkanlarının fazlalığı yeni bir konuyu da gündeme getirmektedir: ‘Yerleşik Yabancılar’. Artık, ‘yabancı’ kavramının büyük bir değişim ve dönüşüme uğradığı bilinen bir gerçektir. Eskiden çoğu haktan mahrum bırakılan ‘yabancılar’, artık siyasi haklar da dahil olmak üzere, o ülke vatandaşları ile aynı konum ve düzeyde değerlendirilebilmektedirler. Buna en büyük etken ise, kişilerin hareketliliğindeki artıştır.

İnsanların ülkeler ve kıtalar arası hareketliliği çeşitli nedenlerle artmaktadır. Uzun süreli başka bir yere de yerleşimi içeren ve ‘yerleşik yabancı’ kavramının alt yapısını oluşturan bu hareketlilik, farklı sebeplerle karşımıza çıkabilmektedir. Mesela, emeklilik nedeniyle rahat edebilecekleri bir yerde yaşama arzusu, ekonomik nedenlerden dolayı başka bir ülkede çalışma gayesiyle iyi bir gelir elde edebilme isteği, ya da evlilik sebebiyle başka bir ülkeye göç şeklinde olabilmektedir. Tüm bu değişim ve dönüşümler, ‘yerleşik yabancılar’ın durumunun nasıl iyileştirilebileceği yönünde yasal ve kültürel çalışmaların da artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla ‘yabancı’ kavramı, hem kültürlerarası iletişimin, hem de kültürlerarası çatışmanın da kaynağı olabilmektedir. Buna en büyük etken ise, toplumların kültür yapıları ve kimlik anlayışlarıdır. Bunun sonucu olarak ise, ya ırkçı anlayışın ülkede egemen olabildiği ya da daha hoşgörülü düzenlemelere gidildiği görülebilmektedir.

Giderek önem kazanan ‘yerleşik yabancılar’a ilişkin çalışmaların sayısı da artmaktadır. Elinizdeki bu çalışma, konuyu Türkiye açısından incelemekte ve uzun vadede çözüm önermektedir. Yukarıda verilen genel çerçeveden yola çıkılarak bu çalışmanın amacı, Türkiye’de yaşayan yerleşik yabancıların haklarını incelemek ve onların sorun alanları ve ihtiyaçları özelinde yapılabilecek iyileştirmeleri tespit etmek şeklinde ifade edilebilir. Bu amaçtan yola çıkılarak, yerleşik yabancılar için ‘Göçmen Ofisi’nin kurulması planlanmıştır.

Bu çalışmada ‘yerleşik yabancı’ kavramı, Türkiye’ye yasal yollardan gelmiş, uzun süredir ülkede ikamet eden ve çeşitli nedenlerle ülkede bulunan yabancıları içermektedir. Antalya’ya ağırlıklı olarak Avrupa ülkelerinden yerleşenler olduğu için, çalışma yoğun olarak onları içerecek şekilde yürütülmüştür. Ancak asıl amaç, sadece Avrupa vatandaşları değil, diğer milletlerden Türkiye’ye göç edenler için de sorun alanlarının tespit edilmesi ve sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapılmasıdır.

Çalışmada kullanılan yöntemler ise literatür taraması ve yöneticiler düzeyinde yürütülen mülakatlardır. Bu bağlamda, öncelikle ‘yabancı’ kavramına ilişkin çeşitli tanımlamalar ve hukuksal literatür, ‘tarama yöntemi’ ile irdelenmiştir. Antalya’da yaşayan yerleşik yabancıların sorun alanlarını ve ihtiyaçlarını tespit edebilmek amacı ile, Antalya düzeyinde gerçekleştirilmiş olan ‘Uluslararası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Antalya Örneği’ ve ‘Yerleşik Yabancıların Türk Toplumuna Entegrasyonu’ adlı anket çalışmalarının verileri ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Maalesef ülkemizde, yerleşik yabancılar düzeyinde fazla anket çalışması bulunmamaktadır. Mevcut çalışmalar ise, genellikle uluslar arası emekli göçü üzerine gerçekleştirilmiştir ve İspanya, Yunanistan gibi ülkeler düzeyinde yürütülmüştür. Bu çalışmada, Türkiye’de yaşayan ve emekliliği de içermek üzere farklı nedenlerle ülkeye gelmiş yerleşik yabancılar incelendiği için yukarıda sözü edilen çalışmalara yer verilmemiştir. Sadece, Antalya düzeyinde de gerçekleştirilmiş olan ve bu bölgede yaşayan yerleşik yabancıları içeren anket verileri kullanılmıştır. Sonraki aşamada ise yönetici mülakatları yürütülmüştür. Bu çerçevede, Akdeniz Üniversitesi EuroMaster

Koordinatörlüğü'nün 'Yüksek Lisans Araştırma Bursu' kapsamında Hamburg'da (Almanya) VERIKOM ve DGB Migration Office gibi göçmenlerle çalışan sivil toplum kuruluşları, belediye bünyesinde faaliyet gösteren New Comer's Office ve göçmenler konusunda yetkili milletvekili Doris Kertsen ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Hamburg'un mülakat için seçilme nedeni ise, çok kültürlü bir yapıya sahip olması ve göçmenlere yönelik çok sayıda çalışmalarının bulunmasıdır. Antalya'da ise Antalya Büyükşehir Belediyesi, Muratpaşa Belediyesi, Kepez Belediyesi, Konyaaltı Belediyesi, Kemer Belediyesi, İl Kültür Müdürlüğü Turist Danışma Merkezi, İl Emniyet Müdürlüğü, İspanya Fahri Konsoloslugu, Danimarka Fahri Konsoloslugu, Almanya Fahri Konsoloslugu ve İsviçre Fahri Konsoloslugu düzeyinde yönetici mülakatları gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarda, yöneticilere Antalya'da yaşayan yerleşik yabancıların karşılaştıkları sorunlar, birim olarak bu sorunları çözmeye yönelik ne tür çalışmalar yaptıkları ve yerleşik yabancılar için yerel düzeyde ne tür bir yapılanmaya gerek olduğu gibi sorular yöneltmiştir.

Çalışmanın sonunda ise, tüm bu veriler değerlendirilerek, 'Göçmen Ofisi' adı altında ve yerel düzeyde bir yapının kurulması yönünde çözüm önerisi geliştirilmiştir.

Kısacası bu çalışmada değişen ve dönüşen 'yabancı' kavramı, çeşitli tanımlamalar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Daha sonra ise yabancıların hukuksal hakları ve Türkiye özelinde ne tür hukuksal uygulamaların yer aldığı incelenmiştir. En son ise, Türkiye'de yaşayan yerleşik yabancıların profili değerlendirilmiş ve onlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bölüm bölüm analiz edilecek olursa;

Çalışmanın birinci bölümünde, 'yabancı' kavramının temelini oluşturan çeşitli kavramsal açıklamalar yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, yabancılara ilişkin hukuksal mevzuat incelenmiştir. Bu çerçevede, uluslar arası anlaşmalara ve Türkiye'de yasal konuma yer verilmiştir. Türkiye'deki mevcut yasaların 'yabancılar' ile ilgili hükümleri incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, Türkiye'de yaşayan yerleşik yabancıların profili incelenmiştir. Ayrıca, Antalya düzeyinde yerleşik yabancılar için yürütülmüş olan anket çalışmaları, beklenti ve sorun alanlarını tespit edebilmek amacıyla, bu çalışmada yer almıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise, yerleşik yabancılar için geliştirilen 'Yabancılar Meclisi' adlı model incelenmiş ve alternatif olarak 'Göçmen Ofisleri' adı altında bir yapılanmanın kurulması gereği değerlendirilmiştir.

1.BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

1.1 KÜLTÜR VE KİMLİK

Kimlik, kişisel ve toplumsal olanın özgün bir iletişimi olarak tanımlanır ve ‘kişisel unsur’ ve ‘toplumsal unsur’ olmak üzere iki unsur içerir. Kişisel unsur, kişinin kendine atfettiği, kim olduğunu göstermesini ve kendini tanımlamasını sağlayan kişisel özelliklerdir. Toplumsal unsur ise, kişinin diğerlerinin beklentilerine cevap vermek için bir grubun veya belirli bir durumun gerektirdiği rollere uyum göstermesidir. Bu noktada, kimlik duygusunun temel özelliği, ‘kendini diğer insanlardan ve şeylerden farklı, özgün olarak tanımlama ve dolayısıyla ‘kendi’ olanı ve olmayanı ayırma yeteneği’ olmasıdır. Bu ise, sosyal karşılaştırma ve ayrımcılığı, kimlik kavramının ayrılmaz bir parçası haline getirmektedir (Kaypakoğlu,2000,s.1).

Kimlik konusunda ‘sosyal kimlik’ ve ‘kişisel kimlik’ şeklinde ikili bir sınıflandırmaya gidilmesi de mümkündür. ‘Kimlik kavramının psikolojideki kullanımı daha çok bireyin özne olma yeteneğine vurguda bulunurken, sosyolojide toplumsal ve bireysel arasındaki ilişkilere dikkat çeken bir anlamda kullanılır (Özdemir, 2001, s.108).’ Sosyal kimlik sosyal modellere, değerlere, normlara uyum gösterme eğilimindedir, diğerinin beklenti ve yargılarını yansıtan kültürel kod ve betimlemelerle biçimlenmiştir. Kişisel kimlik ise kimlik duygusunu, yani zaman içinde kişinin kendisini hep aynı kişi olarak algılaması olgusu olarak ya da kendini betimleme ve duygular sistemi olarak tanımlanabilir (Kaypakoğlu, 2000,s.3).’ Sosyal kimlik çeşitli şekillerde ortaya çıkar. Bunu, kişinin cinsiyet, yaş gibi biyo-psikolojik kategorilere; etnik, bölgesel, ulusal vb.. sosyo-kültürel gruplara aidiyete; sosyal rol ve statülere ve politik, felsefi inanışlara bağlanması şeklinde belirtmek mümkündür. Her kültürde, gruplar, sosyal roller ve ideolojiler, kişinin özdeşleşebileceği modeller olarak, olumlu olarak değerlendirilen prototipleri beraberinde getirirler.

İçinde bulunulan herhangi bir sosyal ortamda kişi daima, başkalarının beklentileri doğrultusunda ya da kendini ilgilendirdiğini düşündüğü ‘diğeri’nin beklentilerine bağlı olarak, kimliğin oluşması yönünde baskı altındadır. Bu baskının altında yatan neden ise, grup içinde farklı düşünen ve/veya farklı davranan kişilerin gruptan dışlanma tehlikesi ile karşı karşıya kalabilmesi, özellikle de herkesin üzerinde anlaştığı bir grup kararı ile karşılaşıldığında, uyma yönünde büyük baskı söz konusu olduğu ve bu baskının derecesinin, kişinin kendi yeteneklerine olan güveni ve/veya grup içindeki kazanma beklentilerine bağlı olarak değiştiği şeklinde görülebilmektedir. (Kaypakoğlu, 2000,s.4). Değer, sübjektivite temelinde dayanmaktadır ve çok kültürlü, çoğulcu bir toplumun yapısına da uygun düşmektedir. Çünkü, çok kültürlü bir toplum, bireylerin farklı kültürel kalıplar içerisinde kendi kimliklerini oluşturdukları bir toplumdur. Böylesi bir toplumda bireyler, kendi kimliklerini ve kendi kimliklerinin oluşmasına yardımcı olan kültürel yapıların değer yargılarına göre davranmak, diğer kimlikler ve kültürel yapılar ile karşılıklı bir ilişkiye girmek zorundadırlar. Ancak tanınma sayesinde kültürel ve bireysel kimlikler arasındaki değer çatışması ve değer bunalımı ortadan kaldırılabilir (Gündoğan, 2002, s.97).

Kültür kavramı, iki yüzyıldan fazla bir süre önce ortaya atılan, bir yaşam tarzını ve insanların davranışlarını koordine eden ortak bir anlayıştır (Bozkurt V., 2004, s.91). Bununla beraber, kültür kavramına ilişkin çeşitli yazarlar tarafından farklı anlayışlar ileri sürülmüştür ve kavrama çeşitli açılardan yaklaşan sayısız tanım mevcuttur. Sözü geçen çeşitlilik, toplumsal yapıların yarattığı farklılıktan kaynaklanmaktadır. Kültür, estetik mükemmellik anlamında opera, bale, tiyatro, sanat gibi seçkinlik işareti olarak ele alınabileceği gibi¹, bir toplumun yaşayış tarzı olarak ele alan tanım genel kabul görmektedir (Yeşilorman, 2000,s.153).

Buna göre kültür, insanlar üzerinde onların fikir, düşünce, değer ve davranış gibi birçok alanda etki etmekte ve onları yönlendirmektedir. Farklı kültürlerle mensup kişiler de, bağlı oldukları kültürlerin özelliklerini yansıtmaktadırlar (Yeşil, 2007, 236).

1.1.1 Kültürün Özellikleri

Kültürün çeşitli yazarlar tarafından tartışılan özelliklerine rağmen, belli başlı özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- a-) Kültür öğrenilir; kültürün kalıtsal biyolojik temelleri yoktur, öğrenilerek ve deneyimlerle kazanılır.
- b-) Nesilden nesile aktarılabilir, kültür kümülatiftir ve birikimleri yansıtır, bir nesilden diğerine aktarılır.
- c-) Paylaşılır; gruplar, organizasyonlar ya da toplumun üyeleri olarak insanlar kültürü paylaşır, bireylere özgü değildir.
- d-) Semboliktir; bir kavram veya nesneyi ifade etmek için bir diğer kavram veya nesnenin kullanılması veya sembolize edilmesi konusundaki insan kapasitesine dayanır.
- e-) Kalıplaşmıştır; tümleşik bir yapıya sahiptir ve bir parçasındaki değişim, bir diğerinde de değişmeye yol açar.
- f-) Uyarlanabilir, insanların değişim ya da adapte olma kapasitesine dayanır. Dolayısıyla, toplumu etkileyen dış güçlere karşılık olarak değişir. (Güney ve Nurmakhamatulu, 2007, s.69).

1.1.2 Çeşitli Kültür Kavramları: Etnosantrizm, Kültürel Görecelik, Kültürel Çoğulculuk, Çokkültürcülük ve Çokkültürlülük

‘Biz’ duygusunu güçlendiren ve toplumsal uyumu kolaylaştıran etnosantrizm, bir kişinin başka kültürleri kendi kültürünün standartları açısından değerlendirmesi ve kendi kültürünü diğerlerine üstün tutmasıdır. Çoğu insanda bu duygu bulunmaktadır. Etnosantrizmin ileri düzeyinde ise, başka yaşam biçimleri reddedilmektedir (Bozkurt V, 2007, s. 104).

¹ <http://gunce.iku.edu.tr/C3S1Sosyal/75.pdf>, , TEKİNALP Şermin, ‘Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çokkültürlülük, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayını, 2005/1, s.76)

Kültürel görecelik ise, her kültürü kendi koşulları içinde değerlendirmek gerektiği temeline dayanır. İyi ve kötü (ya da doğru veya yanlış) olarak kültürleri yargılamak için mevcut standartların olmadığını iddia eder. Onlara göre bir kültür, sadece kendi bağlamı içinde değerlendirilebilir (Bozkurt V, 2007, s.104).

Kültürel çoğulculuk kavramında ana fikir, farklılıkların ülkeyi kaosa götürmeyeceği, farklı grupların uyum içinde diğerleriyle çatışmadan yaşayacağı bir ülke yaratmaktır (Yalçın, 2004, s.65). Bu söylem, çokkültürcülük teorilerine geçişi sağlayan bir çeşit köprü görevi görmüştür (Yalçın, 2004, s.64).

M. Greeley'in (Yalçın, 2004, s.64) kültürel entegrasyon modelinde, etnik farklılıkların yok edilmesi imkansız olarak ifade edilmiş ve entegrasyondan bahsedilmiştir. Greeley, yabancı grupların entegrasyonunu şu şekilde açıklamaktadır:

- Kültürel şok: Bir göçmen grubun yabancı bir ülkeye ulaşması ile bu grup üyeleri kendi kültürlerinin çok büyük ölçüde tehlikede olduğunu hissetmektedir. Buna göre, grup üyeleri korkmuştur ve örgütlenmekten uzaktır.
- Örgütlenme ve kimlik bilincinin gelişmesi: Göçmen grup, bu aşamada örgütlenmeye başlamıştır. Buldukları ülkenin dilini öğrenirler ve çocukları okullarda iki dilli konuşmalarından dolayı melezleşme eğilimine girerler. Bu aşamanın başlaması ile, grup içindeki elitler asimilasyon korkusuna kapılıp kendi dillerini, dinlerini ve kültürel miraslarını korumak için büyük bir çaba sarf ederler. Kimlik bilincinin ve etnik gururun ortaya çıkmaya başladığı dönemdir. (Yalçın, 2004, s.66).
- Elitlerin asimilasyonu: Çelişkilerin başladığı aşamadır. Grup içindeki elitler ve yetenekli bireyler, yaşadıkları topluma katılmayı tercih etmeye başlarlar.
- Militanlık: Grup üyelerinin tamamen orta sınıf olduğu ve hatta bazılarının üst sınıfa geçmeye başladığı aşamadır. Bu dönemde grup üyeleri, yaşadıkları kentin kendilerine ait olduğunu ve gerekirse yabancı toplum hoşlansın hoşlanmasın istedikleri gibi yönetebileceklerini iddia etmektedirler. İşte bu aşamada, etnik çatışmaların ortaya çıkma olasılığı bulunmaktadır (Yalçın, 2004,s.67).
- Kendinden nefret ve anti-militanlık: Grup üyelerinin, orta sınıfın üst kesimlerine geldiği ve çoğunun da giderek profesyonelleştiği aşamadır. Çok sayıda insan yüksek öğrenim görmüş ve yabancı toplumla bütünleşmeye başlamıştır. Grup içindeki elit sayısı fazlaştığından, bunların gruba yabancılaşması artmıştır. Bu yabancılaşma nedeniyle, bir önceki safhada görülen militan ruhundan utanç duyma hisleri ortaya çıkmıştır (Yalçın, 2004, s.67-68).
- Uyumun başlaması: Bütünleşmenin sağlandığı aşamadır (Yalçın, 2004, s.68)

Merkezi veya yerel siyasi iktidar tarafından uygulamaya konan bir ideoloji olarak da tanımlanabilecek çokkültürcülük kavramı, bir toplumda farklı kültürlerin bir arada yaşamasını onaylayan bir tanıma/tanınma politikasını ifade etmektedir. Daha çok 1960'lı yılların

ortalarında tekkültürlülüğe ya da asimilasyon yaklaşımlarının hegemonyasına karşı bir tavır olarak ortaya çıkmıştır (Yalçın, 2004, s.72). Günümüzde kullanılış biçimiyle ise, bir ülkede yaşayan farklı kültürlerden grupların farklılıklarını eşit şartlar altında koruması ve diğer gruplarla eşit şartlarda yaşaması şeklinde anlaşılmaktadır (Yalçın, 2004, s.73). Aynı ortamı paylaşan birden fazla kültürün varlığından kaynaklanan çokkültürlülük ise, bir olgu veya vaka olarak farklı kültürlerin bir aradallığına işaret eden antropolojik/ sosyolojik bir kavramı ifade etmektedir. (Marshall ve Bottomore, 2006, s.116) Yurtdışı göçlerle ilişkisi incelendiğinde çokkültürlülük, daha çok yabancı bir ülkeye giderek orada azınlık haline gelmiş farklı grupları içermektedir ve bu farklı grupların yerli toplumla ilişkileri konu edilmektedir (Yalçın, 2004, s.69).

Uluslararası göç ile küreselleşme, çokkültürcülüğün tartışma gündemine gelmesinde büyük rol sahibidir. Küresel ölçekte modernleşmenin beklenen ya da sanılan ölçüde gerçekleşmeyişi ile birlikte değerlendirildiğinde, çokkültürcülük tartışmasının bu etkenlerin bir türevi olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu gelişmeler, ulus-devletin/devletlerin meşruluğunu aşındırmış, bu devlet tarzına özgü yurttaşlık anlayışlarına dayanan kamusal alanı kültürel farklılıklara duyarlı ve saygılı bir açılım yapmaya zorlamıştır. Böylece, temsili demokratik sistemde yalnızca sosyo-ekonomik bakımdan farklı toplum kesimlerinin örgütlü katılımları anlamına gelen çoğulculuk anlayışının, kültürel farklılıkların da siyasal düzeyde tanınması ve eşitlik esasında temsil edilmesini kapsar hale gelmesi önerilmektedir. Çünkü, temsili sistemdeki çoğulculuk kavrayışının doğal olarak ulus-devlet sınırları içinde yaşayan ve ulusal kültür bağlamında tanımlanan yurttaşların katılımına açık, ama yurttaş olamayanlara-yani kültürel farklılıklara-kapalı ve onları kapsamadığı görülmektedir. Siyasal bir toplumun tüm üyeleri kendilerini ortak bir toplum kimliği ile özdeşleştirdikleri zaman herkes için eşit vatandaşlık statüsü, herkese eşit sivil ve siyasal haklar vermek suretiyle, siyasal toplumda bir adalet duygusu yaratır ve toplumsal bağları güçlendirir (Tok, 2003, s.280).

Çokkültürcülüğe ilişkin bir diğer düşünce ise, bireysel kimliklerin kamu tarafından tanınması şeklindedir. Bunlara göre, bir toplum bireysel kimlikleri tanıdığı ölçüde 'müzakereci ve demokrat bir toplum' olacaktır (Varol, s.93).

Ancak, çokkültürcülüğün farklı grup kimliklerinin korunması veya alt kültürlerin yaşamını sürmesi için siyaseti kullanma olanağı ve kolaylığı olarak anlaşılması, böyle bir anlayışın birlikte yaşamının temellerini ortadan kaldırmaya da hizmet edebileceği kuşkusunun duyulmasına neden olabilecektir. Kültürlerin farklı tarihsel deneyimlerin ürünü olarak birbirlerine göre üstünlük savında bulunabilmelerinin yanlışlığını kabul etmek, elbette çok kolay olabilir. Ama böyle bir kabulden yola çıkarak birlikte yaşamaya rehber ilkelerin de olması gerektiğini görmezden gelmemek gerekir.

Bir başka seçenek de, kamu siyasasının sınırlı yansızlığıdır. Yani temel hakların korunması, kamu kurumlarının kültürel değerlerini benimsemeye hiç kimsenin zorlanmaması ama birlikte yaşamayı sürdürebilmek için gerektiğinde onlara uygun davranılması, bu kurumların ve görevlilerinin denetlenebilir olması koşuluyla özgül kültürel değerlerin gelişimine katkıda bulunmalarıdır (Varol, s.94). Bu konuda tipik örnek, ABD olmakla birlikte, Batı Avrupa'da ve Türkiye'de de (daha sınırlı) benzeri uygulamalar görülmektedir.

Bazı insanlar, çok etniklilik haklarının, göçmenlerin eski ve yeni ulus, yurttaşlık kavrayışları arasından kafa karıştırıcı bir orta yol yaratacağından ve göçmenlerin bütünleşmesini engelleyeceğinden korkmaktadır. Çünkü bu haklar, göçmenlere yeni

toplumlarını, yeni ortak sembolleri ve geleceği değil, farklı orjinliklerini hatırlatır. Ancak bugüne kadar yaşananlar, geçmişlerinden gurur duyan ilk ve ikinci kuşak göçmenlerin yeni ülkelerinde en vatansever yurttaşlar arasında yer aldıklarını göstermektedir. Görülen o ki, yeni ülkelere bağlılıklarının gücü, büyük oranda kültürel farklılığa hoşgörü göstermeye değil, farklılığı kucaklamaya duydukları isteğe dayanır (Kymlica, 1998, s. 271).

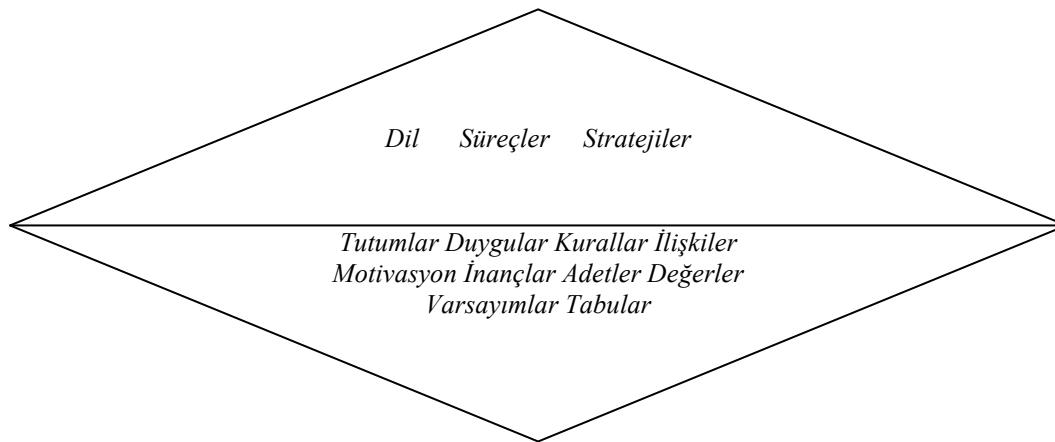
1.1.3. 'Öteki' Kavramı ve Kültürlerarası İletişim

İletişim, insanların birbirlerine duygu, bilgi ve sembolleri aktardığı bir alış-veriş sürecidir. Bu süreçte kişi, başkaları ile iletişim kurarken, bilincinde olunmasa da daima içinde yetişilen ve yaşanan kültürün belirlediği bir çerçeve içinde gezinmektedir. Bu anlamda, iletişim açısından 'kültür', insanların deneyimlerini yorumlamada ve eylemlerine karar vermede rehber aldıkları anlamlar dokusudur denebilir (Ügeöz, 2003, s.29). Buna göre insanlar, birbirleri ile kurdukları iletişim sayesinde içinde yaşadıkları toplumun kültürünü oluşturabilir ve değiştirebilirler.

Her toplumun kendine özgü gelenek ve göreneklere, inançları, değerleri ve alışkanlıkları vardır. Kültürlerarası iletişimde, farklı kültür fertleri arasında kurulan iletişim de, tıpkı aynı kültürün fertleri arasında olduğu gibi, insanların birbirine duygularını, düşüncelerini, bilgilerini ve sembollerini aktardıkları bir alış-veriş sürecidir (Ügeöz, 2003, s.31). Ancak, iletişim sürecine katılan bireyler, farklı kültürlerden gelmeleri dolayısı ile aynı inançları, aynı değerleri, aynı davranış kurallarını paylaşmazlar. Bu durum, iletişimi tahmin ötesi boyutlarda zor ve karmaşık bir sürece dönüştürebilmektedir. Ancak bu, farklı kültür fertleri arasında yaşanan sorunların tümünü kültürlerarası iletişim sorunları olarak nitelendirmek şeklinde anlaşılmalıdır. Çünkü bir anlaşmazlığın 'kültürlerarası iletişim sorunu' olarak adlandırılabilmesi için, bireylerin kültürel farklılıklarından kaynaklandıklarına dair ipuçları taşıması gereklidir.

Kültürlerarası iletişimi 'Buzdağı'na benzetmek mümkündür. Bu model, Perihan Ügeöz tarafından şematize edildiği şekliyle aşağıdaki gibidir:²

Şekil 1.1 Kültürlerarası İletişim: Buzdağı Modeli

² ÜGEÖZ Perihan, Kültürlerarası İletişim, Üstün Eserler Basım Evi, İstanbul, 2003, s.35

Kültürlerarası ortamlarda, bireylerin birbirleri ile kurdukları iletişime buzdüğının sadece gözle görülebilen açısından bakınca, kişinin davranışları duruma ve sonuca göre saygılı/saygısız, görgülü/görgüsüz gibi basmakalıp etiketlerden oluşan yorumlara indirgenebilir. Pek çok anlaşmazlığın sebebi, bu tür indirgemelerden kaynaklanmaktadır. Farklı kültürlerden bir araya gelen insanlar, öncelikle kendi alışkanlıklarının doğru ve uygun olduğu düşüncesinden hareket ederler. Bu yüzden, algılama ve değerlendirmede değişik yaklaşım ve tarzlar yanlış, eksik ve ilkel olarak görülebilmekte, alışılmışın dışındaki alışkanlıklar da farklı bir kültürün yansıması olarak değil de, karşı tarafın ilgisizliği ve yetersizliği şeklinde yorumlanabilmektedir. Buzduğının altında kalan kütle ise, bütün unsurların kültürden kültüre sadece farklı olmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal önemleri açısından da farklı anlam taşıyabileceklerini belirtmektedir (Ügeöz, 2003, s.36-37).

Kültürlerarası iletişimde incelenmesi gereken bir diğer kavram ise, kimlik algısının olumsuz bir sonucu olarak karşımıza çıkan 'ötekileştirme'dir. Bireylerin, 'öteki' ile iletişim sürecine girmeleri 4 farklı evre ile açıklanabilir. İlk evrede, sadece tek bir kimlik ve tek bir kültür vardır. Bu aşamada, yabancı kültürlerle karşılaşan kişi, bu kültürün kendi kültürü gibi yapılandığını düşünür ve tek bir kimlik sesini duyurabilmektedir. 'Öteki' algısı edinimi söz konusu bile olsa, benliğin sayısız kopyalarının yeniden üretiminin önüne geçemez (Tutal, 2006, s.141).

İkinci evrede ise, öteki'nin yararına benlik ortadan kalkmaktadır. Bu aşamada benlik, kendi kültürünü susturmakta ve sadece öteki kültürün konuşmasına olanak sağlamaktadır. Dünyayı 'öteki'nin bakış açısından algılamaya çalışır. Kendi kimliğini tamamen ortadan kaldırarak, ötekiyle arasında nesnelğe dayalı bir ilişki kurduğunu varsayar. Burada tek bir kimlik vardır, ama bu kez söz konusu olan 'öteki'nin kimliğidir (Tutal, 2006, s.142).

Üçüncü aşamada, benliğin kendi kültürüne ve kendi kimliğine yeniden döndüğü ve onları sahiplendiği aşamadır. Bu aşamada, 'öteki' ile ilişki, sadece 'öteki'nin konuşturulduğu bir deneyim olmanın ötesine geçmiş ve benlik ile öteki arasında bir diyalog kurulmuştur.

Dördüncü aşamada ise, 'öteki'nin ve 'kendi'nin yeniden tanınması kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. Benlik, 'öteki' ile etkileşiminin ardından kategorilerinin hem kendisine, hem de 'öteki'ne hitap edecek şekilde bir şekilde dönüştüğünü görür. (Tutal, 2006, s.142).

1.1.4 Etnisite Kavramı ve Tarihçe

'Etnik' sözcüğünün kökenleri, Antik Yunanca ve Latince'ye uzanmaktadır. Antik Yunanlılar *ethnos* terimini değişik şekillerde kullanmışlardır. Homeros'ta *ethnos hetarion*, bir grup arkadaş; *ethnos Lukion*, Likyalı bir kavim ve *ethnos melisson* veya *orniton*, bir an veya kuş sürüsünü anlatır. Aeschylus, Persliler'i bir *ethnos* olarak görmekte, Pindar kadınlar veya erkeklerden bahsederken *ethnos aneron* veya *gunakion*; Herodot Medyan halkından bahsederken **Medikon ethnos**; Platon ise bir mübaşir kastı hakkında konuşurken *ethnos kerukion* demektedir (Sağır ve Akıllı, 2004, s.1).

Yukarıdaki örnekler göz önünde bulundurulduğunda *ethnos* teriminin ortak köken, doğum yeri, kabile, kavimler veya bu insanların yaşadıkları bölgeyi tanımlamak için kullanıldığı görülür. Tüm bu kullanımların ortak noktası, kültürel ve biyolojik özelliklerin paylaşıldığı insan ve hayvanları tanımlamasıdır (Sağır ve Akıllı, 2004, s.1) Ancak bu

kullanımlar, Yunanlı olmayan yabancı barbarlar için de geçerlidir ve dışlayıcı bir yüklemi olduğu görülmektedir. Yunanlıların kendilerini tanımlarken *genos Hellenon* terimini kullanmaktadırlar.

Helenistik dönem ve Roma İmparatorluğu'nda da etnik önyargı geniş oranda devam etmekle birlikte Helenistik dönem ve Roma İmparatorluğu'nda da etnik seçkinlerin, Grek ve Roma geleneklerine uyum sağlamaları koşuluyla sosyal ve siyasal kurumlara girebilmeleri için desteklendikleri görülmektedir (Sağır ve Akıllı, 2004, s.2).

M.S 1. ve M.S.2. yüzyılları kapsayan Yeni Ahit yazarlarında 'ethnos' kavramı Hristiyan ve Yahudiler dışında kalan halkları belirten *ta ethne* şeklinde kullanılmaya başlanmıştır.

M.S. 4. yüzyılda, Hristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olarak ilan edilmesi, etnik kavramının kullanım alanını genişletmiştir. Bu yüzyıldan sonra Latin dilinde ethnicus, ethnica veya ethnicum gibi değişik biçimlerde kullanılan ethnic kavramı, pagan, putperest, batıl inançlı kişi anlamına gelmektedir. Burada, etnik kavramının içeriği, Hristiyanlığın önemli bir özelliğini belirtmelidir. Bu, Hristiyanlık dininin, evrensel bir tek tanrı anlayışına dayanması ve Hristiyanlık dışındaki tüm inançların yanlış olduğu inancıdır. Böylelikle Hristiyan Roma döneminde 'ethnic' kavramının, mikro kimlikleri ve kültürleri anlatan dışlayıcı bir anlamı olmaktadır. (Sağır ve Akıllı, 2004, s.3).

Roma sonrası dönemde, Katolik Kilise Orta çağ Avrupası'nda uzun bir süre tek güçlü kurum olarak varlığını sürdürmüş ve Kilise, bu dönem boyunca toplulukların, halkların kültürlerini ve bu bağlamda kimliklerini kendi ideolojisine uygunlaştırmaya çalışmıştır (Sağır ve Akıllı, 2004, s.3).

19. yüzyılda etnik kavramı, kendi anlam ve içeriği yanında, kökenine bağlı kullanımlarla ilişkilendirilmiştir. 20. yüzyıl başlarından itibaren ise etnik kavramının ve bununla ilintili kavramların sosyal bilimlerde ve günlük dildeki kullanım alanları giderek yaygınlaşmıştır.

1935 yılında Lulian Huxley ve A.C. Haddon (Sağır ve Akıllı, 2004, s.4) ırk, kültür ve ulus kavramları arasındaki karmaşıklığı çözmek için, insan gruplarını tanımlamada 'ırk' teriminin kullanılmasının bilim sözcük dağarcığından çıkarılmasını önermiş ve bunun yerine 'etnik grup' veya 'halk' kelimelerini kullanacaklarını belirtmişlerdir. Michael Banton, (Sağır ve Akıllı, 2004, s.4) bu dönemde Birleşik Devletler'de İtalyan, İrlandalı, Polonyalı Amerikalılar ve benzer grupların (benzer grupların hangileri olduğu belirtilmemekle beraber kavramın Avrupalı göçmenlere yönelik kullanıldığı düşünülebilir.) 'ethnic' azınlık olarak nitelendirildiğini yazmaktadır. Manning Marable, (Sağır ve Akıllı, 2004, s.4) etnisite kavramının Büyük Bunalım döneminde değişik Güney ve Batı Avrupalı göçmen gruplarını tanımlamak üzere bir inceleme kategorisi olarak sosyologlar tarafından kullanıldığını belirtmektedir. Thomas Hylland Eriksen de, (Sağır ve Akıllı, 2004, s.4) 'ethnics' kavramının Amerika Birleşik Devletleri'nde II. Dünya Savaşı dolaylarında genelde Britanya kökenli çoğunluğa göre aşağı görülen Yahudiler, İtalyanlar, İrlandalılar ve diğer insanları tanımlamak için kullanılan nazik bir ifade olduğunu belirtmektedir.

1950'li yıllarda 'etnisite' terimi sosyal bilimlerde çok fazla yer almazken, 1960'lar kavramın giderek önem kazanmasına tanıklık etmiştir. Montserrat Guibernau ve John Rex (Sağır ve Akıllı, 2004, s.4) kavramın, 1960larda sömürgelerin çözülmesi ve Afrika ve Asya kıtalarında yeni devletlerin kurulmasıyla birlikte, sömürge ve ırkçılık karşıtı sosyologlar arasında 'kültürel bir gruba ait olmaktan kaynaklanan pozitif duygular' olarak kullanıldığını

söylemiş, 1960'lı yılların modernleşme ve ulus-kurma kuramcılarının etnik ve/veya etnisite kavramlarına sıcak bakmadıkları da ileri sürmüşlerdir. Bu dönemde etnik grup tanımlamasının II. Dünya Savaşı dolaylarındaki kullanımlara ek olarak Afrika, Asya ve Pasifik ülkelerindeki hemen tüm grupları, Flemekler, Walonlar, Basklılar, Kuzey İrlandalılar, Kanadalı İngiliz ve Fransız kökenli insanları, 1960lı yıllardan sonra Avrupa ülkelerine göç eden Batılı olmayan göçmen gruplarını ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir (Sağır ve Akıllı, 2004, s.5).

Günümüzde ise, etnisite kavramı günlük kullanımlarda azınlık sorunları ve ırk ilişkilerini işaret etmektedir (Sağır ve Akıllı, 2004, s.5).

1.1.5 Etnisite ve Bakış Açıları

1.1.5.1 Liberal Düşüncede Etnisite

Etnik kimliklere ilişkin liberal düşünürler arasında uyum bulunmaması nedeni ile, liberalizmin etnik kimlikler hakkındaki yaklaşımları çeşitlidir.

19.yy liberalleri, etnik kimliklerin kaybolacağını ileri sürmektedir. Buradaki temel dayanak, toplumsal evrim yoluyla medeniyetin ilerlemesi düşüncesidir. Sosyal Darwinizm'in etkilerinin görüldüğü liberal bir bakış açısına göre ise, toplumlar ve uluslar tıpkı doğada yaşayan diğer canlılar gibi yaşam mücadelesi vermektedir ve bu mücadelede zayıf kalan ulus ve toplumların yok olması doğal seçimin bir parçasıdır. Doğal seçimin işleyişini aksatmak, doğanın dengesine müdahale etmek anlamına gelebilmektedir. Ancak, burada zayıflıktan ve çevreye uyum sağlamaktan kasıt, topluluğun üreme kapasitesi değil, mekanik ve entellektüel kabiliyetlerinin zayıflığıdır. Teknoloji, sanayi, bilim ve kültür gibi alanlarda çağına uyum sağlayamayan ulusların diğer uluslar tarafından yok edilmesi söz konusudur. Bu durumda güçlü olmanın ve insanlığın ilerlemesine katkıda bulunmanın koşulları, belirtilen ölçütleri yerine getirebilecek bir ulusun üyesi olmak yoluyla karşılanabilir (Sağır ve Akıllı, 2004, s.5).

Etnik kavramına ilişkin klasik liberalizmin 19. yüzyıl ekonomi politik düşünürlerine göre, bir ulus ekonomik olarak gelişebilmek için her şeyden önce kalabalık bir nüfusa, geniş ulusal sınırlara ve Tanrı tarafından bağışlanmış doğal kaynaklara gereksinim duymaktadır (Sağır ve Akıllı, 2004, s.5).

1.1.5.2 Cumhuriyetçi Düşüncede Etnisite

Cumhuriyetçi anlayışın temellerini, Fransız Devrimi oluşturmaktadır. Bu anlayışa göre ulus, bir ve bölünmez bir bütündür. Ulus içinde bağımsız, tamamen veya kısmen egemen bir topluluğun varlığı kabul edilemez. Ulusun bir ve bölünmez oluşu, tek bir resmi kültürü gerektirmektedir. Böylelikle vatandaş ve ulusun bir parçası olabilmek için aynı zamanda bu tek kültürün sahibi olmak gerekmektedir. (Sağır ve Akıllı, 2004, s.5).

Cumhuriyetçi düşünce, kültürel ve siyasal farklılığı savunurken, vatandaşlığın pasifliği ve özgürlüğün eşitlik üzerindeki olumsuz etkileri yönündeki kaygıları da içinde barındırmaktadır. Bunlar;

- Temsili demokrasi kamusal yaşama karşı kayıtsızlık yaratabilir
- İktidarın uzmanlaşmış bir bürokratlar ve siyasetçiler kitlesine devrine yol açabilir.

- Liberal sözleşmenin kilit taşı olan hoşgörü bulunmayabilir ve seçilmiş görevliler ve vatandaşlar tarafından işletilen denetim mekanizmaları yetersiz kalabilir.
- İnsanlar doğaları gereği hırslı, egoist ve itaatsiz olduklarından, toplumsal yaşamın çerçevesinin dışına çıkabilirler; bu olgunun devlet denetimi ve toplumsal eşitsizlik üzerinde yarattığı korkunç etkilere karşı eyleme geçilmelidir.

Kendilerinden oluşan özgür bireylerden meydana gelen topluluğa karşı bir sevgiyle vatandaşların bir arada kalmaları sağlanmalıdır. Cumhuriyetçilik, siyasal topluluğun birliği üzerinde ısrar ederek tüm egemen yapılı halk bölümlerini tehlikeli olarak görme eğilimindedir (Sağır ve Akıllı, 2004, s.5).

1.1.5.3 Sosyalist Düşünce ve Etnisite

19.yüzyıl sosyalist düşünürlerinin, etnik kimliklerin geleceği ve toplumların ilerleyişine ilişkin liberal düşünürlerle aynı çizgide olduğu söylenebilir. Her ne kadar ideal toplum konusunda Durkheim'in tersine yüz yüze ilişkileri 'istenilir' kabul eden Ferdinand Tönnies'in fikirleri sosyalist düşünürleri etkilemiş olsa da, Karl Marks ve Frederik Engels'in etnik kimlikler konusunda daha sonraki sosyalist düşünürleri yönlendiren eğilimlerinin ele alınması uygun görülmüştür (Sağır ve Akıllı, 2004, s.5).

Karl Marks ve Friedrich Engels'in küçük uluslar hakkındaki tutumları ise, durağan ve geri olmaları, varlıklarının tarihin itici gücü karşısında direnişten öteye geçmemesi şeklindedir. Bu küçük milliyetlerden beklenen, ister dil hakları isterse ulusal özerklik olsun, herhangi bir azınlık hakkından yararlanmaksızın büyük uluslardan birisine asimile olmak; buna karşın, büyük ulusların ise bu ulus kalıntılarına boyun eğdirme ve asimile etme haklarıdır (Sağır ve Akıllı, 2004, s.5).

1.1.5.4 Ulus Devlet ve Etnisite

Bu anlayışa göre devlet, insanları özgürleştirmekle görevlidir ve bireyler ancak medeni bir toplumda birey olabilirler. Böylelikle belirli sınırlar içerisinde sınırsız egemenliğe sahip ulus-devlet, toplumun genel yararı doğrultusunda ve bireylerin kendilerini özgürce gerçekleştirebilecekleri modern toplumsal yapıyı oluşturabilmek amacıyla bir toplum mühendisliği rolünü üstlenmektedir (Sağır ve Akıllı, 2004, s.6). Kendi varlığını da devam ettirebilmek amaçlarıyla ulus-devlet, toplumsal kurumlar ve bireysel yaşamın hemen her düzeyinde düzenleme yapma ihtiyacı duymuştur.

1.2 YABANCI OLMAK

1.2.1 'Yerleşik Yabancı' ve 'Yabancı' Kavramı, Yabancılığın Dünyada ve Türkiye'de Tarihsel Gelişimi

'Yerleşik yabancı' ile 'yabancı' kavramları arasında amaç ve süre yönünden belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Buna göre 'yabancı', farklı özellikleri bulunan kişidir. Bir ülkede yabancı ise, çeşitli nedenlerle o ülkeye gelmiş ve farklı kültüre, dile ve dine mensup kişidir. Günümüzde 'yabancı' kavramı daha çok 'turist' kavramı ile özdeşleştirilmekte ve kısa süreli kalış amacına sahip kişiler için kullanılmaktadır. 'Yerleşik yabancı' ise, o ülkenin vatandaşı olmadığı halde hayatının belirli bir dönemini o ülkede geçirmiş olan, o ülkeye veya bölgeye

ekonomik, sosyal ve kültürel yönden katkısı olan kişidir. Yabancı kişinin o ülkede kalış süresini uzatmış olması, onun yerleşik olduğu anlamına gelmemektedir.

Yabancı kavramına tarihsel perspektiften bakılacak olursa, ilk çağlardan başlayarak zamanımıza kadar geçen süre içinde yabancılara uygulanan rejimin büyük gelişme gösterdiği söylenebilir. İlk çağlarda düşman kabul edildiği için hukuk dışı sayılan yabancının şahsı ve malları üzerinde hiçbir koruma bahis değildir ve bu devirde yabancılara uygulanan rejimin bariz vasfı, yabancının hukuk dışı kabul edilmesi, can ve mallarının her çeşit hukuk dışı işleme açık olması, miras hakkından yararlanamaması şeklindedir. Kast sisteminin yürürlükte olduğu ülkelerde ise yabancılar, kabul edilen dört sınıfında altında bir konumda kabul edilmişlerdir. Bazı toplumlarda din kurallarının merhametine sığınan yabancılar, ticarete önem veren toplumlarda ise bazı özgürlüklere sahip olmuşlardır. Zamanla, ticaret ilişkilerinin geliştiği toplumlarda ticaret yapan yabancının kendi milli örf ve kurallarına uygun yaşamalarına izin verilmeye başlanmıştır (Çelikel, 2000, s.33).

Ticaretin gelişmesi toplumları yakınlaştırmış ve yabancının hukuki durumu da bu gelişmeye paralel olarak düzelmeye başlamıştır. Eski Yunan şehirlerinde yabancının haklarının korunması ve mahkemelerde temsil edilmesi için bazı kurumların kabul edildiği görülmektedir. Bu kurumlar yardımı ile yabancılara mahkemelerde temsil, can ve mallarının korunmasını istemek konusunda, vatandaşların haklarına benzer haklar tanınmıştır (Çelikel, 2000, s.33).

Roma İmparatorluğu'nda ise halk Romalı olanlar ve Romalı olmayanlar olarak ayrıma tabi tutulmuştur. Yabancılar da düşman yabancı (hostis) ve dost yabancı (peregrinus) olarak sınıflandırılmıştır. Roma vatandaşlarına uygulanan Jus Civile yabancıya uygulanan hukuktan farklı olmuştur. Roma'da zamanla yabancının hukuki durumunu düzeltmek için bazı usuller (hospitium ve patronatus) kabul edilmiştir (Çelikel, 2000, s.33).

Yabancının ilk çağdaki durumu Orta Çağ'da da devam etmiştir. Ancak kişinin insan olması dolayısı ile temel hak ve özgürlüklerden yararlanması, ancak 20. yüzyılın ortalarına doğru gerçekleşebilmiştir (Çelikel, 2000, s.33).

Osmanlı Devleti'nde yabancının konumu ise daha farklı şekilde gelişmiştir. Buna göre, Osmanlı devleti sınırları içinde yaşayan halkın çoğunluğunu Müslüman tebaa teşkil etmekteydi. Bütün ahalinin üçü biri civarındaki nüfus gayrimüslim kavimden idi. Müslüman nüfusu oluşturan unsurlar arasında Türkler ve Araplar çoğunlukta iken, Hristiyan nüfusu oluşturan unsurlar daha çok dağınıklık gösteriyor ve küçük, fakat çeşitli unsurlardan meydana geliyordu (Vahapoğlu, 1997, s.48). Nüfusu oluşturan unsurlar arasında din, mezhep, dil, soy birliği yoktu. Aynı soydan geldiği kabul edilenler arasında gelenek ve kültür birliği de bulunmamaktaydı.

Osmanlı Devleti'nde yabancılarla ilgili düzenlemeler içinde ilk sırada kapitülasyonlarla ilgili antlaşmalar almıştır. Kapitülasyonlarla verilen adli, idari, ekonomik imtiyazlar uzun süre yabancılarla ilgili düzenlemelerin temelini oluşturmuştur. 23 Şubat 1330 tarihli Memalikli Osmaniyeye'de Bulunan Ecnebinin Hukuk ve Vezaifi Hakkında Kanun'la bu konuda devlet lehine gelişmeler sağlanmıştır (Vahapoğlu, 1997, s.31).

Günümüzde ise, küreselleşmenin etkileri 'yabancı' anlayışında büyük değişikliklere yol açmıştır. Kişiler bir yere yerleşme kararı almadan önce, günümüz teknolojik imkanları sayesinde gidilecek yer hakkında yeterince bilgi olabilmekte ve yerleşme kararı aldığı ülkeye

tam bilgi donanımlı olarak gidebilmektedir. İnsanların hareketliliğindeki bu artış ise, beraberinde yasal düzenlemeleri de gündeme getirmiş ve kişilerin hareketliliğini kolaylaştırıcı tedbirler alınmaya başlanmıştır. Bu ise, kişilerin hareketliliği önünde teşvik edici bir unsur olarak etki göstermiştir. Böylelikle ‘yabancı’ kavramı, zamanla dışlayıcı özelliğini kaybederek, daha bütünleştirici bir anlamı olan ‘yerleşik yabancı’ kavramına yerini bırakmıştır.

Günümüzde çoğu ülkede, yabancıları o ülkenin bir parçası olarak gören yasal düzenlemeler ve uygulamalar mevcuttur. Dünyada çoğu ülkede yerleşik yabancıların, o ülkenin vatandaşları gibi seçme ve seçilme hakkına sahip oldukları, ülke veya kent yönetimlerine aktif katılımlarının önünün açıldığı bilinmektedir. Özellikle, vatandaşlık anlayışında yaşanan değişimler de ‘yerleşik yabancı’ kavramına etki etmeye başlamıştır. Avrupa Birliği örneğinde görüldüğü gibi, ‘Avrupa Vatandaşlığı’ kavramı ile Avrupa Birliği üyesi ülkeler düzeyinde yabancılığın etkisi azaltılmaya çalışılmakta, ‘yerleşik yabancı’ yerine, ‘yerleşik vatandaş’ söyleminin önü açılmaya başlamaktadır.

1.2.2 Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı

İrkçilik kavramı, davranış ve ideoloji olarak aslında her zaman birbiri ile bağlantılı olmasını da gerektirmeyen iki farklı boyutta tanımlanmaktadır. Davranış biçimi olarak ele alınan ırkçılık, tamamlanmış fiziksel özellikleri kendinden farklı olan bireylerden nefret etme ya da bu bireyleri küçük görmenin açıkça ifadesi iken; bir ideolojinin parçası tanımlanan ırkçılık ise, insan ırklarıyla ilgili bir doktrini ifade etmektedir (Yılmaz, 2008, s.22).

İrkçılığa ilişkin bir diğer tanım ise, aslında sosyal yapıda var olan, fakat biyolojik ve kültürel faktörler aracılığı ile farklı ırk ve etnik grup olarak tanımlananlara atfedilen eşitsizliklerin içinde yer aldığı ideoloji, yapı, süreç’ şeklindedir (Yılmaz, 2008, s.23).

Avrupa’da bugün karşılaşılan ırkçılık biçimleri, bir yandan günlük yaşamda davranışsal olarak ifadesini bulurken, öte yandan yapısal ve kurumsal olarak da üst düzeyde kendini göstermektedir. Bireylerin günlük yaşantılarında, öznel ve nesnel kriterleri kullanarak farklılaşan davranışlarını günlük ırkçılık ya da ayrımcılık olarak tanımlanabileceği gibi, kurumların bireyler ve grupları sistematik olarak farklılaştırılmasına yönelik başvurduğu yöntem olarak da belirtilebilir. Yapısal ayrımcılık ise politikalarla oluşturulan, fakat bireyler ve gruplar arasında var olan sosyal eşitsizliklerin giderilmesi için başvurulan pozitif ayrımcılığın ifadesidir (Yılmaz, 2008, s.23). Günümüzde Avrupa’da yükselen aşırı sağ hareketlerin ortak özelliği, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık olmasının yanı sıra, Avrupa Birliği’ndeki bütünleşmeye karşı olmaları ve ulusal değerlerin yüceltilmesini savunmaları olduğu söylenebilir (Kaypakoglu, 2000, s.22).

Yabancı düşmanlığı da, ırkçılıkla birebir bağlantılıdır ve bir kişinin yabancı olarak algılandığı diğer kişi ya da gruplardan korkması ya da uzak durmasını tanımlayan psikolojik bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Literatürdeki tanımına bakıldığında dilimize yabancı düşmanlığı (xenophobia) olarak geçen kavram, yabancı anlamındaki *xenos* ve *korku* anlamındaki *phobos* gibi iki Yunanca terimin birleşmesinden türetilmiştir (Yılmaz, 2008, s.2).

Kültür ve kimlik kavramları da ‘yabancı’ kavramının oluşmasında ayırım yaratan belirleyici faktörler arasında görülmektedir (Yılmaz, 2008, s.27).

Gelecek korkusu, sosyal güvensizlik, ulusal kimlik duygusu, geçmişten gelen basma-kalip inanış ve önyargılar, bireysel çıkarımlar, toplumsal yapıda dönüşüme yol açan göç ve ekonomik faktörler, ırkçılık ve yabancı düşmanlığının ortaya çıkışındaki nedenlerden bazılarıdır (Yılmaz, 2008, s.30). ırkçılık, ekonomik eşitsizlikler ve özellikle ekonomik üstünlük, gerek eşitsizliğin neden olduğu öfke, gerekse de ekonomik üstünlüğü elinde barındırmanın hakim olma isteği sonucu daha bir önem kazanır (Yılmaz, 2008, s.30).

Milliyetçiliğin, kültür ve ekonominin uluslararasılaşmasından korkan sosyal ve siyasi grupların söylemleri olarak ifade edilmesi de, ayrımcılığa neden olmakta ve ırkçılığı tetiklemede etkili hale gelmektedir (Yılmaz, 2008, s.34).

Bir diğer unsur ise, ‘öteki’ algılamasının tarihsel bir gerçeklik olarak ırkçılık içinde yer almasıdır. Buna göre ırkçılık, farklı zamanlarda ‘öteki’nin farklı biçimlerde ele alınmasına bağlı olarak ortaya çıkan tarihsel bir fenomen olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla ırkçılığın kültürel bir tarihe sahip olduğu belirtilmektedir (Yılmaz, 2008, s.34).

Yabancı düşmanlığının önüne geçebilmek amacıyla, örneğin İngiltere’de, çeşitli düzenlemeler yapılmakta ve farklı ırklardan insanlara da iş başvurularında fırsat eşitliği sağlamak için çaba sarf edilmektedir. Bu çabanın altında yatan neden, ülkedeki azınlık statüsündeki yabancıların artık bir yönüyle İngiliz toplumundan ayrı düşünülemez olması, yani, bunların ülkede süresiz olarak yerleşmesidir. Yine Batı ülkelerinde yaşayan ve sürekli oturma amacı taşıyan yabancılar özendirilmekte ve eğer bu önlemler işe yaramazsa yabancılar ırkçı saldırılara maruz kalabilmektedir. ırkçı saldırıları önlemede ülke yöneticilerinin zaman zaman kararsız kaldıkları da bilinen bir gerçektir. Bu şekilde ayrımcılıkla kendisini gösteren yabancı düşmanlığı, yerli toplum içinde bazı grupları saldırganlığa desteklemiştir (Yalçın, 2004, s.173).

1.3 GÖÇ

1.3.1 Göçün Tanımlanması

Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004, s.13). Yer değiştirenin yaşamını sürdürmek için seçtiği bölge, aynı ülkenin sınırları içindeyse ‘iç göç’, ülke sınırları dışında ise ‘dış göç’ terimi kullanılır.³

Göç neredeyse tüm toplumları etkileyen, insanlığın tarihiyle özdeş bir olgudur. Göç, üzerinde en fazla araştırma yapılmış ve yapılmakta olan önemli konulardan biridir. Bu olguyla yoğun bir şekilde iç içe olan ülkelerin sayıca çokluğu, göçün insan hayatında yol açtığı olumlu-olumsuz etkiler gibi faktörler konuya ilginin fazla olmasının temel nedenidir. Gerçekten de göç alsın ya da versin, kentler ve diğer yerleşim birimleri kendilerini ister istemez bu olgunun olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla karşı karşıya bulmaktadır.

Bir insanın doğup büyüdüğü ve alışık olduğu bir çevreyi bırakarak, yabancı olduğu başka bir yerleşim birimine göçmesi, pek kolay olmayan bir eylem olarak düşünülmelidir. Bu nedenle göçü doğuran faktörler büyük önem kazanır. Doğal afetler, ekonomik darboğazlar, yapısal değişimler, can güvenliği gibi nedenler daha çok işin toplumsal boyutuna vurgu

³ http://www.tbmm.gov.tr/ksykb/yayinlar/yayin073/073_00_010.pdf, Erişim Tarihi: 22.03.2009

yaparken; daha iyi bir yaşam beklentisi ve macera severlik gibi nedenler bireysel boyutu vurgulamaktadır.

Göç, sadece insanları değil, dünyayı paylaştığımız diğer birçok canlıyı da ilgilendiren evrensel bir olgudur. İnsanlar için göçün tarihi yine insanlığın tarihiyle özdeştir. Göç, tarih içinde çeşitli şekillerle ortaya çıkmış bir fenomendir: serbest göçler, zorunlu göçler, mevsimlik göçler, sürekli göçler, iç göçler ve uluslar arası göçler gibi.

Göç insanların yer değiştirme süreci olarak da görülebilir. Gerçekten de göç, ister coğrafik ister kültürel veya toplumsal yönüyle ele alınsın, sonuçta, yer değiştirme eylemidir.

Göç, tarihsel açıdan ele alındığında geçmişe yönelik bilgilerin tutarlılığını test etme imkanı pek olmasa da, 17.yüzyıldan itibaren hangi tür göçlerin olduğu yaklaşık olarak kestirilebilmektedir. Burada asıl önemli olan gelişme, 1800'lü yıllarda, önce İngiltere'de başlayan ve sonra diğer gelişmiş ülkelere yayılan sanayileşme hareketidir (Yalçın, 2004, s.177). İnsanlık tarihinin uzun bir geçmişi dikkate alınacak olursa, hiçbir dönemde görülmemiş bir değişim ve dönüşüm, kapitalist üretim biçiminin yerleşmesiyle gerçekleştirilmiştir. Gerek iç göç, gerekse uluslararası göçlerin olağanüstü derecede artış göstermesini sağlayan bu durum etkisini günümüze kadar hissettirmiş ve ileride de hissettireceği izlenimi vermektedir (Yalçın, 2004, s.178).

1.3.2. Göçün Tarihsel Boyutu

İlk çağlardan başlayarak insanların çeşitli nedenlerle sürekli yer değiştirdikleri bilinmektedir. İnsanoğlu, günümüze kadar üç kültürel evreden geçmiş ve iki önemli devrim gerçekleştirmiştir. Bunlar:

- Paleolitik: 2 milyon yıllık süreçte gelişmiştir. Eski Taş, Yontma Taş ya da üretim öncesi evredir.
- Neolitik: 10 bin yıllık süreçte gelişmiştir ve Yeni Taş, Cilalı Taş ya da üretim evresi olarak isimlendirilir.
- Son evre ise, 2 asırlık süreçte gelişen ve endüstri, makine, enerji ya da yoğun üretim evresi olarak da adlandırılan evredir (Yalçın, 2004, s.96).

Neolitik evreye ulaşıncaya kadar, insanların sadece avcılık ve toplayıcılıkla yaşamlarını sürdürmüş ve sürekli olarak avlanmak amacıyla yer değiştirmişlerdir. Yine de, bu evre boyunca insanların yerleşik hayata geçmemiş olması, onların yer değiştirme eylemlerini tam olarak göç şeklinde tanımlama zorluğunu ortaya çıkarmaktadır. En basit anlamıyla göç, en azından bir sürekli yerleşim alanından başka sürekli yerleşim alanına yapılan yer değiştirmeler olduğuna göre, ilk evrede yapılan yer değiştirmeler, yerleşik olmadıkları için tam olarak göç şeklinde tanımlanamaz. Bu yer değiştirmeler, ancak sürekli göç kavramıyla açıklanabilir. İlk evrenin bir özelliği olarak insanların göçebe hayatı sürmeleri, sürekli göç kavramını daha açık hale getirmektedir. Bir alandaki kaynakların tüketimi, iklimsel zorlamalar ve doğal afetler mecburi olarak insanları başka bir alana doğru yer değiştirmeye zorlamış ve sonuçta ilk iki milyon yıllık süreç boyunca insanlar sürekli yer değiştirmişlerdir (Yalçın, 2004, s.97).

Neolitik dönemle birlikte insanlar, bazı hayvan ve bitkileri evcilleştirerek tarımsal faaliyetlere başlamış ve yerleşik hayata geçmişlerdir. Bu nedenle, bu evrede yapılan yer değiştirmeler modern anlamıyla göç kavramına girmektedir. Bu evre içinde yapılan

göçler, kabaca zorunlu göçler ve serbest göçler olarak iki grupta toplanabilir. Buna göre, iklimsel değişimler, nüfus artışı, üretim ve ticaretteki gelişmeler, savaş, istila, milletlerin oluşumu ve imparatorlukların ortaya çıkışı her zaman serbest ya da zorlama göçlere neden olmuştur (Yalçın, 2004, s.97).

Tarihsel süreçte, sonraki devirler dikkate alındığında, Durugönül'ün de (Yalçın, 2004, s.97) betimlemesine göre 7. yüzyıldan günümüze kadar olan göçler 5 dalga şeklinde incelenebilir:

1. dalga göçler, 17. yüzyılda Avrupa devletlerinin baskın güç olarak ortaya çıkmasından, I. Dünya Savaşı sonuna kadar ki dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde İngiltere, Hollanda, Fransa, Portekiz ve İspanya nüfus fazlalarını kullanarak koloniler oluşturmuşlardır (Yalçın, 2004, s.99) Kolonileştirmeyle birlikte binlerce kişi Avrupa'dan Afrika'ya, Asya'ya ve sonrasında da Amerika'ya göç etmiştir. Bu göçler, işgal edilmiş yerlere sürekli olarak yerleşmek üzere ya da geçici kalmak amacıyla yapılmıştır (Yalçın, 2004, s.97).

2. dalga göçler ise, köle ve işçi taşımacılığı ile gerçekleşmiştir. 17. ve 18. yüzyıllarda, Avrupalı tüccarların Batı Afrika'dan Amerika'nın güneyine, Karibik Adalarına, Brezilya'ya ve Guana'ya köle taşımış ve kölelik sona erdikten sonra da İngilizlerin Güney Asya'dan Doğu Afrika, Fiji, Jamaika, Surinam ve Trinidad'a sözleşmeli uşak ve işçi götürmüşlerdir. Sonuç olarak ise, birçok yerde nüfus azınlık durumuna düşmüş ve Kanada, ABD, Latin Amerika, Avustralya ve Yeni Zelanda'da kurulacak devletlerin temelleri atılmıştır (Yalçın, 2004, s.100).

3. dalga göç, I. Dünya Savaşı sonrasında imparatorlukların dağılması sonucunda oluşmuştur. Böylelikle, Orta, Doğu ve Güney Avrupa'da homojen nüfusa sahip olmayan yeni devletler oluşmuş ve nüfusun homojenleştirilmesi çalışmaları, baskın grup dışındaki diğer etnik grupların zorunlu göçleriyle sonuçlanmıştır. Ayrıca, Rus Bolşevik Devrimi, Nazi Almanyasının Yahudi ve diğer etnik gruplara uyguladığı şiddet ve diğer ülkeleri işgal ederek Avrupa'ya yayılması sonucunda oluşan göçler de bu dalga içinde düşünülebilir (Yalçın, 2004, s.101).

4. dalga göç, II. Dünya Savaşı'ndan sonra sömürge ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmasıyla başlamıştır. Kısaca sömürgeci güçlerin bu ülkelere çekilmesini kapsayan göçler olarak da adlandırmak mümkündür.

5. dalga göç ise, uluslararası işçi göçlerini kapsamaktadır. ABD, Batı Avrupa ülkeleri ve petrol üreten Orta Doğu ülkelerindeki işçi açığının giderilmesi için bu ülkelere alınan işçilerin yoğunluğu, bu dalganın *işçi göçleri* olarak adlandırılmasına neden olmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan bu göçlerin olumlu ve olumsuz etkilerini günümüzde hissetmek mümkündür.

Özellikle 1980'li yıllardan sonra etkisi uzun süre hissedilen küreselleşmenin bir sonucu olarak sınırların kalkması ve insanlara çeşitli serbest dolaşım haklarının tanınması, 6. dalgayı da gündeme getirmektedir. Küreselleşme göç sebebinin oluşmasından, göç kararının alınmasından, göç edilecek yerin seçimi ve göç edilen yerdeki yaşama koşullarının belirlenmesine kadar geniş bir yelpazede göç görünümleri üzerinde etkili olmaktadır. Küreselleşmenin politik, sosyal, ekonomik yapılar da meydana getirdiği değişimler ve bu değişimlerin birbirini tetikleemesinin daha hızlanmış olması, göçü ve göçmeni daha fazla etkilemesine neden olmaktadır (Çağlayan, 2006, s.35). Bu bağlamda 6. dalgada, kişilerin

serbest dolaşımı, serbest dolaşım hakkı ile Avrupa içinde serbest göç, iletişim olanaklarının artması ve sağlanan yeni teknolojik imkanlar ile ulaşımın kolaylaşması, kısaca soyut anlamda dünyanın giderek küçülmesi, insanların yoğun şekilde göçünü hızlandıran faktörlerdir. Günümüzde insanlar istihdam, turizm, eğitim gibi çeşitli nedenlerden dolayı dünyanın birçok bölgesine kolayca kısa süreli ya da uzun süreli olarak uluslararası göç edebilmektedir. Günümüzde yaklaşık 192 milyon insan, kendi doğdukları ülkenin dışında ikamet etmektedir. Bu ise, dünyada her 35 kişiden 2 kişinin göçmen olduğu anlamına gelmektedir.⁴ Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan 'International Migration 2002' (Uluslar arası Göç 2002) adlı yazıda,⁵ göçmenlerin çoğunlukla Avrupa'da 56 milyon, Asya'da 50 milyon ve Kuzey Amerika'da 41 milyon oranında yaşadıkları beyan edilmiştir.

1.3.3. Göç Çeşitleri

İnsanlık tarihini etkileyen belli başlı göç çeşitleri aşağıdaki gibidir:

- **İlkel Göç:** Ekolojik itici faktörler nedeniyle oluşan ve insanlığın doğal afetler karşısında çaresizliğinden kaynaklanan göçü içermektedir (Yalçın, 2004, s.14)
- **Zorlama İle Yapılan Göçler:** Sosyal yapının itici faktör olduğu göç çeşididir. Göçe tabii topluluğun göç etme konusunda sınırlı olarak kontrolü elinde tutabilmesi ile, bu kontrolün tamamen topluluğun elinden alınması şeklinde iki gruba ayrılabilir (Yalçın, 2004, s.14).
- **Serbest Göç:** Göç etme kararının bireylerin kendilerinin verdiği göç tipidir. Kişilerin bireysel durumları etkilidir (Yalçın, 2004, s.15).
- **Kitlesel Göçler:** Serbest göçlerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Serbest göçle az sayıda öncü bireyin başka bir yere göçerek ülkeleriyle bir çeşit bağ kurmaları sonucunda o ülkeden göç edenlerin sayısı hızla artar ve kısa sürede çekici etkenler nedeniyle göç, kitlesel bir görünüme bürünür (Yalçın, 2004, s.16).

Bazı ölçütlere göre göç çeşitleri ise;

1-İrade esasına göre göçler; gönüllü ve zorunlu göçler olarak iki grupta toparlanabilir. Gönüllü yapılan göçlerde, göç iradesi bireylerdedir ve başka bir yere gidip gitmeme konusunda özgürdürler. Zorunlu göçler de kendi içinde iki gruba ayrılarak incelenebilir. Birinci grupta resmi otoritenin kontrolünde yapılan göçler söz konusudur. Bu yolla insan toplulukları, bir yerden başka bir yere kontrollü olarak yer değiştirir. İkinci grup zorunlu göçler ise, insanların baskı, şiddet ve tehditten kurtulmak amacıyla yer değiştirmeleridir (Yalçın, 2004, s.18)

2-Göçün Yoğunluğu Esasına Göre Göçler: Bu göç çeşidini iki grupta incelemek mümkündür. Bunlar kitlesel göçler ve bireysel göçlerdir. Göçün yoğunlaşarak devam etmesinin ön koşulu, gidilen yerdeki fırsatların çokluğu ve öncü bireylerin göçü arttırıcı yönde eski yaşadıkları yerdeki akraba ve arkadaşlarıyla iletişim kurmalarına bağlıdır. Buna

⁴ <http://www.iom.int/jahia/Jahia/lang/en/pid/3>, Erişim Tarihi: 18.05.2009

⁵ <http://www.un.org/esa/population/publications/ittmig2002/press-release-eng.htm>, Erişim Tarihi: 15.02.2009

bağlı olarak göç yoğunluğu kısa süreler içinde büyük sıçramalar gösterebilir (Yalçın, 2004, s.18).

3-Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler: Bu gruptaki göçler ise iç ve dış göç şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. İç göç, bir ülke içinde bölge, kent, kasaba ve köy gibi bir yerden diğerine yerleşme amacıyla yapılan nüfus hareketleridir. Dış göçler ise belli bir süre ya da devamlı olarak kalmak üzere çalışmak veya yerleşmek amacıyla ülke sınırlarını aşarak yapılan nüfus hareketleridir (Yalçın, 2004, s.19).

4.Yerleşme Süreleri Esasına Göre Göçler: Geçici göçler ve sürekli yerleşme amacıyla yapılan göçler şeklinde iki grupta incelenebilir. Geçici göçlerde gidilmesi düşünülen yerde ne kadar kalınacağı az çok önceden bilinmektedir. Sürekli yerleşme amacı ile yapılan göçte ise, geri dönüş fikri en azından göçün başlangıç aşamasında yoktur. Göçe karar veren birey, gideceği yerde sürekli yaşama amacındadır (Yalçın, 2004, s.20).

Ülkemize AB'den gelen göçmenlerin çoğu serbest göçle ve irade esasına göre göçle ülkemize yerleşmişlerdir. Öncü olarak gelen bu gruplar, bugün Antalya ili merkezde ve yoğunlukla Alanya'da olmak üzere kitlesel göç yoluyla yerleşik olarak yaşamaktadırlar. Hatta, kurdukları çeşitli sivil toplum örgütleri yoluyla hem yaşadıkları bölgede, hem de kendi ülkelerindeki toplumsal hayatı da etkilemektedirler.

1.3.4. Göç Teorileri

- **Ravenstein'in Göç Kanunları**

Ravenstein, Dr. William Farr'ın 'göçün hiçbir kesin kanuna bağlı olmadığı' düşüncesini yanlışlamak için 1881 İngiliz nüfus sayımı verilerini kullanarak başladığı çalışmasının sonucunda göç kanunlarını oluşturmuştur (Yalçın, 2004, s.22). Ravenstein'in tespit ettiği göç kanunları aşağıdaki gibidir:

a. Göçmenlerin büyük çoğunluğu sadece kısa mesafeli bir yere göç eder. Bu ise, gidilen yerde göç dalgaları yaratan bir nüfus değişimi ile sonuçlanır. Yaratılan göç dalgalarının yönü, göçmenleri içine alacak büyük endüstri ve ticaret merkezlerine doğrudur.

b. Bir kentte meydana gelen hızlı ekonomik gelişme karşısında, kenti çevreleyen yakın yerlerden göçmenler hızla bu kente gelirler. Böylece kırsal kesimde meydana gelen nüfus azalması daha uzak bölgelerden gelen göçmenlerce doldurulur. Bu durum hızla gelişen kentin kendisini tüm ülkeye hissettirmesine kadar basamaklı bir şekilde devam eder. Her basamakta hızla gelişen kentin olanakları daha fazla göçmen tarafından öğrenileceği için, göç tüm ülkede hissedilecektir.

c. Bu yayılma süreci, kendisini yutan sürecin tersi şeklinde de olsa, onunla benzer özellikler gösterir. Bu iki süreci benzer kılan şey, onların ulaşmak istedikleri amaçtır. Göç, kendi başına amaç olamaz; yani, bireyler göç amacıyla yer değiştirmezler. Ravenstein'in belirttiği gibi kentte gelişen ekonomi ve ticaret olanaklarından faydalanmak, göç edecekler için amaçtır. Bu nedenle, hem göç sonucunda oluşan yayılma süreci, hem de bu yayılmayı yutan süreç amaç bakımından uyum göstermektedir.

d. Her göç dalgası, bunu karşılayan karşı dalga yaratır. Yani, yoğun göç alan yerleşim birimleri, aynı zamanda göç de verir.

e. Uzun mesafeye göç edenler, daha çok büyük ticaret ve endüstri merkezlerini tercih etmektedirler. Kısa mesafeli göçler daha çok basamaklı bir şekilde gerçekleşeceğinden doğrudan doğruya endüstri ve ticaret merkezlerine doğru göç, ilgili kente uzak olan yerleşim birimlerinden olmayacaktır. Basamaklı göçlerde, öncelikli göçmen işçilere ihtiyaç duyan kentlere yakın yerlerden göçler olmakta ve bu göçler sonucunda boşalan yerlerin gene onlara yakın yerleşim birimlerinden göçlerle doldurulmaktadır.

f. Kent yerlileri, kırsal kesim yerlilerine oranla daha az göç etme eğilimindedirler.

g. Kadınlar erkeklere göre daha fazla göç eğilimi taşımaktadırlar. Ayrıca kadınlar, sadece kısa mesafeli göçlerde erkeklere göre daha etkindir. (Yalçın, 2004, s.22-25).

- **Kesişen Fırsatlar Teorisi**

1940 yılında Stouffer tarafından ortaya atılan bir teoridir. Bu teoriye göre, belli bir uzaklığa göç eden insanların sayısı, gittikleri yerdeki fırsatların çokluğuyla orantılıdır. Bu teori, sadece matematiksel bir şekilde konuyu açıklamaya çalışmış, kentteki fırsatlar sayısının nasıl hesaplanacağı konusunda bir açıklama getirmemektedir (Yalçın, 2004, s.28).

Göçenlerin kendileri bile, bir süre sonra içinde buldukları ekonomik örgütlenmeler aracılığıyla yeni fırsatların yaratıcıları olabilirler. (Kente gelen göçmenlerin bir süre sonra bir lokanta veya atölye gibi bir işyeri açması ve işçi çalıştırması gibi). Yine de birçok durumda göç etmek isteyenlerin kalıp kötü hayat şartlarıyla mücadele etmek ya da başka bir yerde fırsat yakalamak seçenekleri arasında göç etmekten başka çıkar yol görememeleri, göçte önemli nedenlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani, kalıp kötü şartlarda yaşamak veya fırsat durumu bilinmese bile gideceği kentte daha iyi olunabilir varsayımı arasında yapılacak göç etme tercihinin aslında kesişen fırsatlar teorisiyle doğrudan bir bağlantısı yoktur (Yalçın, 2004, s.29).

- **İtme-Çekme Teorisi**

Bu teorinin formülasyonunu, 1996 yılında yayınladığı 'Bir Göç Teorisi'(A Theory of Migration) adlı makalesinde Everett Lee yapmıştır. Lee'ye göre göç olayında 4 temel faktör vardır (Yalçın, 2004, s.30). Bunlar;

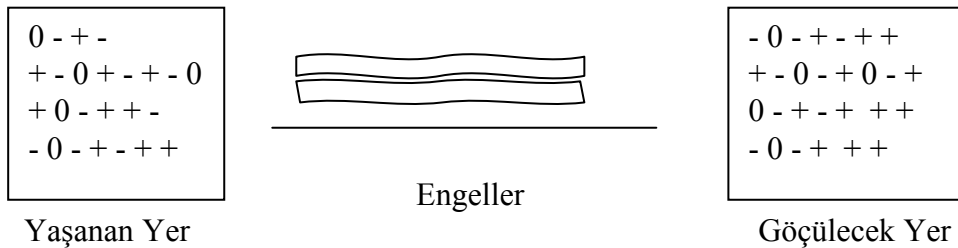
- Yaşanılan yerle ilgili faktörler,
- Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler
- İşe karışan engeller
- Bireysel faktörler

şeklindedir (Yalçın, 2004, s.31).

Lee'ye göre hem yaşanan, hem de göç edilen yerlerde itici ve çekici faktörler vardır. Bir de herkes için eşit değerinde olan ve nötr (o) olan faktörler vardır. Yaşanan yerde kendini gösteren bölgesel ekonomik faktörler, sosyo-kültürel faktörler, komşuluk ya da topluluk, ailevi sebepler ve kişisel sebepler gibi itici faktörler, çeşitli sebeplerden kaynaklanıyor olabilir. Lee'ye göre göç olayı baştan başa artılarla eksilerinin toplamında artıların fazla

gelmesi ile ortaya çıkan bir şey değildir. Bu sadece ilk koşuldur. Kendisinin de belirttiği gibi her iki artı puan arasında (çekici faktör) kendisini gösteren bir engel vardır ve bu engellerin başını da, gidilecek yere olan uzaklık faktörü çekmektedir (Yalçın, 2004, s.31-32).

Şekil 1.2: Yaşanan ve Göçülecek Yerdeki Faktörler ve İşe Karışan Engeller

Kaynak: Yalçın C; Göç Sosyolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004, s.31

- **Merkez-Çevre Teorisi**

Göç teorilerinden birisi de, çok yaygın olarak kullanılmış olan ve gelişmiş-gelişmemiş ülkelerin konu edildiği merkez-çevre teorisidir. Bu teoriye göre, çevre ülkeleri az gelişmişliklerine rağmen, hammadde ve ucuz işgücü bakımından gelişmiş merkez ülkelerin iştahını kabartıp onların sermayelerini güçlendirdikçe, merkez ülkelerin çevre ülkelere bağımlılığı söz konusu olacaktır. Gelişmiş ya da az gelişmiş çevre ülkeleri açısından ise, merkez ülkelere bağımlılık çeşitli nedenlerle zorunludur. Öncelikle, mevcut ekonomik altyapı ve artan nüfuslarıyla bu ülkeler istihdam sorunlarını çözmeye merkez ülkeleri birer çözüm yolu olarak görmektedir. Diğer neden ise, yeterli donanımına sahip olmayan bir altyapı ile bu ülkeler, ellerindeki hammaddeleri değerlendirmekten uzaktır (Yalçın, 2004, s.35-36).

- **Parekh'in Göç Teorisi Sınıflaması**

Bu teoride ise üç farklı göç teorisinin varlığından bahsetmektedir (Yalçın, 2004, s.36) Bunlar aşağıdaki gibidir:

a. Liberal Görüş: Bu görüşe göre insanlar eğer herhangi bir toplumun gereksinim duyduğu minimum beklentileri karşılayacak kapasitede iseler, rahatlıkla göç ederek o toplumun birer üyesi durumuna gelebilirler. Din, ırk, etnik kimlik ve politik görüşler kesinlikle bu işlemin dışında tutulmaktadır. Tek bağlayıcı yan, tüm bu serbestliğine rağmen her şeyin yine de devletin kontrolüne bırakılmış olmasıdır. Örneğin devlet, ekonomik açıdan kötü bir dönemde ise göçmenleri kabul etmeyebilir. Liberal görüşü savunanların büyük kısmı, göç olaylarının bir çeşit otomatik işlemler zinciri olduğunu, eğer bir ülkede işgücüne ihtiyaç varsa göçmen işçilerin geleceğini ve ihtiyaç bittiğinde ise göçün duracağını, gelen göçmenlere ihtiyaç kalmadığında ülkelerine geri döneceklerini savunurlar (Yalçın, 2004, s.40).

b. Toplumcu Görüş: Bu görüşe göre, ülke, birbirleriyle iç içe geçmiş bir nüfusun paylaştıkları ortak anlamların, ilgilerin, değerlerin, duyguların, bağılıkların ve birliktelik gururunun bir bileşkesidir. İnsanlar kendilerini tanımlarken, bireysel kimliklerinin yanı sıra toplumsal kimliklerini de kullanırlar. Buna göre, eğer gelişmiş bir ülke elindekinden fazla işgücüne gereksinim duyarsa, ne tür insanların o ülkeye göçmelerine izin verileceği çok önemli bir mesele olarak görülmekte ve seçici davranılması gerektiği ileri sürülmektedir.

Toplumcu görüş, dışarıdan gelecek olanların bir şekilde o toplumun sahip olduğu kültürden farklılıklar sergileyeceği gerekçesiyle, göç alan topluma en iyi uyum sağlayacak olanların seçilmesi gerektiğini savunur (Yalçın, 2004, s.41-42).

c. Etnik ya da Milliyetçi Görüş: Bu görüşe göre bir ülke, yüzyıllar boyu birlikte yaşamış, birbirleriyle kan bağıyla bağlanmış ve ortak bir tarihin mirasını devralmış insanlardan oluşur. Yine diğer bir görüş, bir ülkeye göç edecek kişilerin ancak o ülkeyle kan bağı varsa kabul edilmesi gerektiğidir. Eğer dışarıdan gelecek işgücüne ülkenin çok ihtiyacı varsa, bunlar ancak geçici süreliğine kabul edilebilirler, yani misafir statüsüne tabi tutulabilir (Yalçın, 2004, s.44).

d. Marxist Görüş: Aslında, kendi başına bir Marxist göç teorisi yoktur. Marxist söylemde, ismi konulmasa bile zorunlu göçler konu edilmiştir. Buna göre tarım işçileri de zorda kaldıkları için göçmüşlerdir; ancak, onların bu göçü kölelerin, köle tüccarları tarafından bizzat getirildikleri göçten çok daha farklıdır (Yalçın, 2004, s.46).

• Ağ Teorisi

Bu teori, herhangi bir yerde olan göç akımının devam etmesinde, bizzat göç eden grupların gittikleri yerlerde oluşturdukları ağların etkisi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yani, gidilen yerlerde göçmenlerce oluşturulan bu ağların hemen hemen her türden sosyal değişkenlere dayalı olabilir. Göçmen ağları kendiliğinden ortaya çıktığı için herhangi bir forma dayanabilir. Uluslararası göçler de dahil olmak üzere, önemli göç alan yerlerde göçmenlerin daha başlangıçta yerleşim yeri olarak kendi benzerlerine yakın yerleri tercih ettikleri de bilinen bir durumdur (Yalçın, 2004, s.49).

Ağ teorisinin çalışma şekli şu şekilde açıklanmaktadır: Öncü göçmenler öncelikle göç veren ve alan toplumları birbirine bağlayan bir altyapı oluştururlar ve bu bağlantı göç veren toplumdaki diğer bireylere göçme olanağı sağlar. Yeni göç dalgaları, kurulmuş bu ağı harekete geçirir ve sonradan göç edenler ilk gelenlerin tecrübelerinden yararlanırlar. Zamanla göç, kendi kendini devam ettiren bir hal alır (Yalçın, 2004, s.50).

Bütün bunlara rağmen, göçmen ağlarının olumlu ve olumsuz işlevleri bulunmaktadır. Bunlar:

- Göçmenleri, göçün verdiği rahatsızlıktan ve masraflardan önemli ölçüde rahatlatırlar.
- Göçmenleri, içine girdikleri toplumdan yalıtırlar ve onların kendi yurtlarıyla ilişkilerinin devamını sağlarlar.
- Göçün başlangıcını ve hedef yerini etkileyerek önemli ölçüde kimlerin göçeceğini belirlerler.
- Göçmenlerin gittikleri yerlerde uyumları için kolaylık sağlarlar.
- Kendi anayurtlarındaki potansiyel göçmenler ve ağa yeni katılanlar için yabancı toplumdaki fırsatlar ve resmi yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verirler.
- Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli oranda belirlerler (Yalçın, 2004, s.51-52).

Göçmen ağlarının olumsuz etkisi ise, bu ağların kendilerine katılanları içinde buldukları ülkenin toplumundan yalıtımda önemli araçlar sağlamasıdır. Bu aslında bilinçli bir eylem olarak değil, sadece ağların bir sonucu olarak algılanmalıdır. Bütün bunlara rağmen, yeni gelen göçmenlerin önemli orandaki kısmı yabancı toplumla zorunlu olarak ilişki

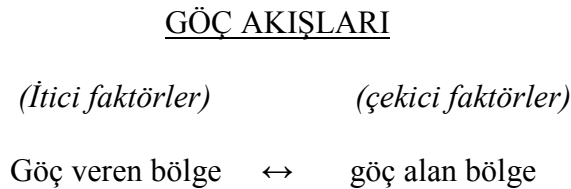
kuracaktır. Bu ilişkilerde önemli bir yardımcı olarak ağlar, bu sefer de, göçmenlerin yabancı topluma uyumu için hizmet edecektir (Yalçın, 2004, s.54).

1.3.5. Dış Göç ve Toplumsal Etkileri

Uluslararası göç hareketleri, son yarım yüzyılda beş kıtayı etkisi içine alan, değişik faktörlere dayanan, ulus kavramını sorgulamayı sürdüren, demografik açıdan milyonlarca insanı kapsayan bir süreç olmaya devam etmektedir.

Ulus-aşırı toplumsal alanlardaki göç, uluslar arası göç kavramsallaştırmasının bir üçüncü kuşağını teşkil etmektedir. İlk aşamada oluşturulan modeller, sanayileşme çağındaki demografik geçiş gibi gelişmeler bağlamında, göçün itici-çekici doğasına vurgu yapmıştır. Bu ve diğer itici faktörler, göç alan ülkelerden kaynaklanan çekici faktörlerle bir arada çözümlenmektedirler (Faist, 2003,s.34).

Şekil 1.3 Stilize Edilmiş İtici-Çekici Göç Modeli

Kaynak: Faist T; Uluslar Arası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar; Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2003,syf:34

Bu kavramsallaştırmayı, bir ikinci aşamada ilerleten analistler, işçi göçü ve mülteci akışlarının göç veren ve göç alan devletler arasındaki yapılaşmış ilişkiler içerisinde ortaya çıktığını ve bunların, kapitalist dünya ekonomisinin, merkez ve çevre bölgeler arasındaki yapısal bağımlılığı içine yerleştiklerini öne sürmüşlerdir. Genellikle, göç veren ülkeler ekonomik olarak daha az gelişmiş ve politik olarak nüfuz altında çevredeki eski sömürge bölgeleridir. Ancak, göç alan ülkelerin, dünya ekonomisinin politik-ekonomik hiyerarşisinin daha yükselen kademelerine oturmuş oldukları düşünülmektedir (Faist, 2003,s.34).

Göç araştırmasının bir üçüncü kuşağı ise oluşum halindedir. Ulus-aşırı toplumsal alan kavramı, sadece göç veren ve göç alan bölgeleri birleştiren bağlantılardan ziyade, her iki dünyayı birleştiren göçmen ve yerli pratiklerin ve ulus-devlet gibi bu alanları kontrol etmeye çabalayan kurumların etkinliklerinin tanınmasını amaçlar. Uluslararası göçmenler-eğer yinelenen göç çoksa, *trans-national* göçmenler- çoklu ve sınır-bozucu ailesel, ekonomik, sosyal, dini, kültürel ve siyasi ilişkiler sürdürmek yoluyla siyasi sınırları aşan bağlar inşa etmektedirler (Faist, 2003,s.35).

2. BÖLÜM

HUKUK KONUSU OLARAK YABANCILAR

2.1 İNSAN HAKLARI VE BU HAKLAR İÇİNDE YABANCILARIN YERİ

2.1.1.Kavram

İnsan hakları, konuya ilişkin uluslararası belgelerde evrensel olarak nitelendirilmektedir. Bunun anlamı, insan haklarının coğrafi, siyasi, ideolojik, sosyal, ekonomik, kültürel veya diğer farklılıkları nazara alınmaksızın, bütün insanlara yeknesak bir şekilde uygulanmasıdır.⁶

İnsan hakları, siyasetin küreselleşmesinin yalın bir örneğidir. İnsan haklarının küresel bir siyaset tarzı olarak sunulması sadece ahlaki bir tercih ve zorunluluk değil, uluslararası güvenliğin temini gibi pratik bir amaca da hizmet eder. Çünkü, insan hakları ihlalleri ulusal sınırlar içinde yapılırsa da, sonuçlarını ulusal sınırlar içinde tutmak mümkün değildir (Dağı, 2000,s.13).

İnsan hakları hem Anayasa, hem uluslararası hukuk kavramıdır. İnsan hakları deyimini geniş kapsamlıdır. Bir yandan insanların haklarının devlet organlarına karşı korunmasını, diğer yandan da çok boyutlu olan insan kişiliğinin geliştirilmesini içerir. İnsan hakları deyimini ile, kimi kez tüm insanlara tanınması gereken haklar anlatılmak istenir. Buna ‘**soyut anlamda insan hakları**’ da denir. Bu anlamda insan hakları olanı değil, olması gerekeni gösterir. Soyut anlamdaki insan haklarının bir bölümünün hukuksal gerekçeye kavuşturulması; pozitif hukukun parçasını oluşturması durumunda ise **somut insan haklarından** söz edilir. ‘İnsan hakları’, ‘temel haklar’, ‘kamu özgürlükleri’ deyimleri çoğu kez eş anlamda kullanılan deyimlerdir.

İnsan hakları ihlalleri, sosyal adaletin, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları ilerleten unsurların demokratik katılımının önündeki engelleri tıkar. Ekonomik gelişme planlarının zararlı etkilerinden en fazla mustarip olan daha zayıf grupların, karar alma süreçlerinde kendi seslerini duyurmaya ihtiyaçları vardır. Katılımcı hakların teminat altına alınması, kadınların, dinsel, dilsel ve etnik azınlıkların, yerli hakların ve dezavantajlı grupların esenliğini ilerletmek için temel bir öneme sahiptir. (McChesney, 2004, s.31) Medeni ve siyasi bir hak olan kişi özgürlüğü ve güvenliği yeterli bir biçimde korunmuyorsa, ekonomik ve sosyal kültürel haklar için mücadele etmek de belirli riskleri beraberinde getirebilir (McChesney, 2004, s.32).

Gerek 1961, gerekse 1982 Anayasalarında ‘insan hakları’, ‘insan hak ve hürriyetleri’, ‘temel hak ve hürriyetler’ deyimleri kullanılmıştır. Bu durum göstermektedir ki, hak ve özgürlük kavramlarını kesin çizgilerle birbirinden ayırmada güçlük vardır (Bozkurt E, 2003, s.470).

⁶ http://www.tbmm.gov.tr/kultur_sanat/yayin089.htm,syf:21,erişim tarihi 30.12.2008

2.1.2 Dünyada Yabancılara Yönelik İnsan Hakları Alanında Uluslar arası Gelişmeler, Uluslar Arası Kuruluşlar ve İnsan Haklarının Korunması Alanındaki Sözleşmeler

- **BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BİN YIL KONFERANSI**

BM bu alanda son olarak, 6-8 Eylül 2000 tarihleri arasında New York'ta yapılan Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi sonucu, BM Bin Yıl Bildirgesi'ni ilan etmiştir.

Çeşitli ilkelerin sıralandığı Bildirge'de, yabancılara yönelik olarak 'Göçmenlerin ve göçmen işçiler ile onların ailelerinin insan haklarının korunması ve bu haklara saygının güçlendirilmesi, pek çok toplumda giderek artmakta olan ırkçı ve yabancı eylemlere son verilmesi ve tüm toplumlarda daha geniş bir uyum ve hoşgörünün sağlanması için gerekli önlemleri alma' yönünde karara varılmıştır.⁷

- **BM "Siyasi ve Medeni Haklar" Sözleşmesi**

Türkiye, Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ni 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır. Birleşmiş Milletler Teşkilatı bünyesinde hazırlanarak 1966 yılında üye ülkelerin imzasına açılmış bulunan her iki Sözleşme de 1976 yılında yürürlüğe girmiştir.

Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi'nde, diğer hükümler yanında, yaşama hakkı, işkenceye ve diğer zalimane, gayrı-insani veya küçültücü muamele ve cezaya karşı korunma, keyfi gözaltı ve tutuklamadan korunma, hürriyeti kısıtlanan kimselere insanca muamele, seyahat ve ikametini seçme hürriyeti, düşünce, vicdan ve din hürriyeti, ifade hürriyeti, etnik azınlık grubu mensuplarının kültürlerinden faydalanma, dinine inanma ve bunu öğretme ve dilini kullanma haklarının reddedilmemesi hakkında hükümler yer almaktadır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde ise, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi fikir ayrımı gözetilmeden eşitlik, eşit işe eşit ücret, sendika ve toplu sözleşme hakkı, grev hakkı, sosyal güvenlik hakkı, eğitim hakkı, aile kurma hakkı, kültürel faaliyetlerde bulunma hakkı, çalışma şartlarının iyileştirilmesi hakkında hükümlere yer verilmektedir.⁸

Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi'nde yabancılara da içeren maddeler şöyledir:

Madde 12: Seyahat Özgürlüğü

-Bir devletin ülkesinde hukuka uygun olarak bulunan bir kimse, o ülke sınırları içinde seyahat etme özgürlüğüne ve yerleşeceği yeri seçme hakkına sahiptir.

- Herkes kendi ülkesi de dahil, bir ülkeden ayrılmakta serbesttir.

- Yukarıda belirtilen haklar, bu Sözleşmede tanınan diğer haklara uygun olarak ulusal güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık veya genel ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak için gerekli sebepler ile hukuken öngörülmuş sınırlamalar dışında hiç bir sınırlamaya tabi tutulamaz.

⁷ http://www.tbmm.gov.tr/kultur_sanat/yayin089.htm, erişim tarihi 30.12.2008

⁸ <http://www.belgenet.com/arsiv/dip16082000.html>, erişim:30.12.2008

- Hiç kimse, kendi ülkesine girme hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz.

Madde. 13 : Yabancıların sınır dışı edilmelerine karşı usulü güvenceler

Bir devletin ülkesinde hukuka uygun olarak bulunan bir yabancı ancak, hukuka uygun olarak verilmiş bir sınır dışı etme kararı gereğince ve ulusal güvenliğin zorlayıcı şartları hariç, sınır dışı etme kararına karşı itiraz etmesine ve bu itirazının önünde temsil edilebileceği yetkili bir makam veya yetkili makamın görevlendirdiği bir kişi ve kişiler tarafından denetlenmesi imkanı verilmesi halinde sınır dışı edilebilir.⁹

- **"Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar" Sözleşmesi**

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nde ise yabancıların durumunu da içeren madde aşağıdaki gibidir:

15. Madde: Kültürel yaşama katılma hakkı

Bu sözleşmeye taraf devletler, herkese aşağıdaki hakları tanırlar:

- Kültürel yaşama katılmak;
- Bilimsel gelişmelerin nimetlerinden ve sonuçlarından yararlanmak;
- Kendisinin yaratıcısı olduğu bilimsel, edebi ve sanatsal ürünlerden kaynaklanan maddi ve manevi menfaatlerin korunmasından yararlanmak.

Bu hakkın tam olarak gerçekleştirilmesi için Sözleşmeye taraf olan Devletler tarafından alınacak önlemler, bilimin ve kültürün korunması, gelişmesi ve yayılması için gerekli tedbirleri de içerir.

Bu sözleşmeye taraf devletler, bilimsel araştırma ve yaratıcı faaliyetler için zorunlu olan özgürlüğe saygı göstermeyi taahhüt ederler.

Bu sözleşmeye taraf devletler, bilimsel ve kültürel alanlarda uluslararası ilişkilerin ve işbirliğinin teşvik edilmesinden ve geliştirilmesinden türetilen menfaatleri tanımayı kabul ederler.¹⁰

- **Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme**

Bu sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 21 Aralık 1965 tarih ve 2106 A (XX) sayılı Kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. Sözleşme, 19. maddeye uygun olarak 4 Ocak 1969 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, sözleşmeyi 13 Ekim 1972 tarihinde imzalamıştır.¹¹

⁹ <http://www.belgenet.com/arsiv/bm/bmsiyasihak.html> , Erişim:30.12.2008

¹⁰ <http://www.belgenet.com/arsiv/bm/bmsiyasihak.html> , Erişim:30.12.2008

¹¹ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Uluslar arası Temel İnsan Hakları Belgeleri, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Yayınları no:18, Ankara, 2001,syf:95

- **Viyana İzleme Toplantısı**

AGİT, 1989 yılında Viyana’da yaptığı 3. izleme toplantısında, insan haklarının üye ülkelerde tam olarak gerçekleştirilmesini sağlamak üzere çok ayrıntılı ve somut kararlar almıştır. Bu kararlardan bir tanesi de, ‘seyahat ve ikamet özgürlüğünün sağlanması’ şeklindedir.¹²

- **Moskova İnsani Boyut Toplantısı**

3 Ekim 1991’de gerçekleştirilen toplantıda, ‘yabancıların hukuki statüsü ve sahip olacakları haklar’ konusunda ayrıntılı hükümlere yer verilmiştir.¹³

- **Budapeşte Zirve Bildirisi**

AGİT üyesi devletlerin, devlet veya hükümet başkanlarının katıldığı Budapeşte Zirve Toplantısı’nda, teşkilatın yapısını ve üye devletler arasındaki işbirliği ve diyalogu kuvvetlendirici bir dizi karar alınmıştır. Toplantı sonucu yayınlanan bildiriye, yabancıları ilgilendiren bir madde olarak yabancı işçilerin haklarının korunması konularında işbirliği ifade edilmiştir.¹⁴

- **Avrupa Güvenlik Şartı**

19 Kasım 1999 tarihinde İstanbul’da imzalanmıştır. Şart’ta 21. yüzyılın eşiğinde AGİT üyesi ülkeler Devlet ve Hükümet Başkanları olarak, üye devletlerin birbirleri ile barış içinde ve bireylerin ve toplulukların özgürlük, refah ve güvenlik içinde yaşayabileceği hür, demokratik ve daha fazla bütünleşmiş bir AGİT bölgesi yaratılması için taahhütlerini kararlılıkla açıklayacaklarını belirtmişlerdir.¹⁵ Bu bağlamda, ‘İnsani Boyut’ başlığı altında AGİT’in kapsamlı güvenlik kavramının özünde insan haklarına, demokrasiye ve hukuk devletine saygının bulunduğunu teyit ederek, düşünce, inanç ve din özgürlüğü dahil insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlali, hoşgörüsüzlük, saldırgan milliyetçilik, ırkçılık, şovenizm, yabancı düşmanlığı ve antisemitizm gibi güvenliğe tehdit oluşturan unsurlarla mücadele etmeyi taahhüt etmişlerdir.¹⁶

- **Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı-Yeni Bir Demokrasi, Barış ve Birlik Çağı**

21 Kasım 1990 tarihinde Paris’te imzalanmıştır. İnsan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü, ekonomik özgürlük ve sorumluluk, taraf devletler arasında dostane ilişkiler, birlik ve dünya başlıkları altında taahhütlerin ifade edildiği Şart kapsamında ‘Gelecek İçin Rehber İlkeler’ düzenlenmiştir. ‘Göçmen İşçiler’ başlığı altında düzenlenen ilkede ise, göçmen işçilerin ve onların ev sahibi ülkedeki yasal olarak ikamet eden ailelerinin sorunlarının ekonomik, kültürel ve sosyal yönleri olduğu kadar insani boyutunun da olduğu kabul edilmiş;

¹² http://www.tbmm.gov.tr/kultur_sanat/yayin089.htm, erişim tarihi 30.12.2008

¹³ http://www.tbmm.gov.tr/kultur_sanat/yayin089.htm, syf:55, erişim tarihi 30.12.2008

¹⁴ http://www.tbmm.gov.tr/kultur_sanat/yayin089.htm, syf:57, erişim tarihi 30.12.2008

¹⁵ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Uluslar arası Temel İnsan Hakları Belgeleri, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Yayınları no:18, Ankara, 2001, syf:459

¹⁶ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Uluslar arası Temel İnsan Hakları Belgeleri, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Yayınları no:18, Ankara, 2001, syf:465-466

onların haklarını korumanın ve ileriye götürmenin, aynı zamanda ilgili uluslararası yükümlülüklerle saygı gösterilmesinin ortak kaygıları olduğunu yeniden teyit etmişlerdir.¹⁷

Ayrıca, aynı rehberin ‘İnsani Boyut’ başlığı altında her çeşit ırkçı ve etnik nefret, Yahudi düşmanlığı, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ile dini ve ideolojik gerekçelere dayanan zulümle mücadeleye kararlı olduğu ifade edilmiştir. (Akıllıoğlu, 1995,s.266).

- **İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Bildiri**

Bildiride, ilk kez AB’de göçmenleri hedef alan yabancı düşmanı tavırların ve şiddet olaylarının varlığına ve artmakta oluşuna dikkat çekilmekte, ırk esasına dayalı ayrımcılığın her türünün ortadan kaldırılması yolundaki kararlılık vurgulanmakta, bunun sağlanmasında bilinçlendirmenin önemine değinilmekte ve bu ortak kararlılığın hayata geçirilmesi için bütün adımların atılmasının kaçınılmazlığı ifade edilmektedir.¹⁸

- **İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Mücadeleye İlişkin Karar**

İlk kez Haziran 1986 tarihli İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığı’na Karşı Bildiri kapsamında dile getirilen ırkçı tavır ve şiddet olaylarına yönelik ortak önlemler alınması yönündeki yaklaşım, somut önlemler ihtiva etmemesi ve Komisyon tarafından yayınlanan bir tebliğle sınırlı kalması nedeniyle etkin bir uygulama alanı bulamamıştır. Bu konuda daha somut adımlar atılması gereğinden hareketle, 29 Mayıs 1990 tarihli Konsey toplantısında ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı ilişkin bir karar kabul edilmiştir.

Söz konusu kararda, ‘ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadelenin, temel hakların korunmasına ilişkin genel çerçevenin bir parçası olduğu ifade edilmek suretiyle, önemli somut bir adım atılmış, ayrıca ırkçılık ve yabancı düşmanlığına dayalı eylemlerin engellenmesi için çeşitli önlemler üzerinde mutabakat sağlanmıştır.

Bu önlemler arasında,

- İrkçilik esasına dayalı her türlü ayrımcılığa karşı mücadeleye katkıda bulunan uluslararası belgeleri henüz onaylamamış olan üye devletlerin bu belgeleri onaylaması;
- İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi’nin 25. maddesinde ve Her Türlü İrk Ayrımının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme’nin 14. maddesinde atıfta bulunulan bireysel başvuru haklarını tanımamış olan üye devletlerin bu maddeleri onaylaması,
- Ayrımcılığın ve yabancılara karşı düşmanca eylemlerin önlenmesi veya bastırılmasına yönelik yasaların kararlılıkla uygulanması, henüz bu yasaları çıkarmamış üye devletlerin bu yasaları çıkarması,
- Bireysel haklarını koruma yönünde yardıma ihtiyaç duyanların yararlanabilecekleri hukuki yardım mekanizmaları oluşturulması yer almaktadır.¹⁹

¹⁷ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Uluslar arası Temel İnsan Hakları Belgeleri, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Yayınları no:18, Ankara, 2001,syf:455-456

¹⁸ http://www.tbmm.gov.tr/kultur_sanat/yayin089.htm,syf:59,erişim tarihi 30.12.2008

¹⁹ http://www.tbmm.gov.tr/kultur_sanat/yayin089.htm,syf:60-61,erişim tarihi 30.12.2008

- **Antisemitizm, Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığına İlişkin Bildiri**

AB'nin daha ziyade ırkçılık ve yabancı düşmanlığı üzerinde odaklanan girişimlerine, 25-26 Haziran 1990'da Dublin Zirvesi sonrası yayınlanan Bildiri ile 'antisemitizm'de eklenmiştir. Dönemin olaylarına tepki niteliğindeki 'Antisemitizm, Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığına İlişkin Bildiri' başlıklı belgede, 'son zamanlarda görülen antisemitik, ırkçı ve yabancı düşmanı tezahürler, özellikle de yaşayanları rencide etmek kaydıyla ölümlere karşı saygısızca eylemlerin işlenmesini içeren antisemitizm tezahürleri derin bir nefretle karşılanmaktadır' ibaresi yer almaktadır.²⁰

- **İnsan Hakları Bildirisi**

Haziran 1991 tarihli Lüksemburg Zirvesi'nde yayınlanan 'İnsan Hakları Bildirisi'nde 'İnsan haklarının geliştirilip korunmasının hem uluslararası ilişkilerin, hem siyasi işbirliğinin, hem de üçüncü ülkelerle ilişkilerin temel taşı olduğu teyit edilmektedir. Bu bildiriye yaşlılar, göçmenler ve mülteciler gibi en korunmasız gruplara özel bir dikkat gösterilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.²¹

- **İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Bildiri**

9-10 Aralık 1991'de Maastricht Zirvesi sonrasında yayınlanan Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığına İlişkin Bildiri'de, gerek Avrupa'da gerek AB üyesi ülkelerde ve gerekse üye olmayan ülkelerde, ırkçılığın ve yabancı düşmanlığı olaylarının durmaksızın artmakta olduğuna vurgu yapılmaktadır. Aynı bildiriye, içe dönük olarak üye devletlere ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı koymak üzere, açık ve tereddütsüz biçimde hareket etmeleri ve sınırları içindeki üçüncü ülke uyruklarına yönelik hukuki korumayı güçlendirmeleri çağrı yapılırken, dışa dönük olarak da Doğu Avrupa'daki duruma dikkat çekilmektedir.²²

- **Avrupa Sosyal Şartı**

1961 yılında Turin'de imzaya açılan ve 1965 yılında yürürlüğe giren Avrupa Sosyal Şartı, temel sosyal ve ekonomik hakları koruyan ve medeni ve politik hakları garanti eden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni takviye eden bir Avrupa Sözleşmesi'dir. Şart ve 1988 Ek Protokolü konut, sağlık, eğitim, istihdam, sosyal koruma ve ayrımcılığın önlenmesi konularına ilişkin bir dizi temel hakkı garanti altına almaktadır. İstihdam koşulları ve sosyal bağlılık altında ikiye ayrılacak olan haklardan yabancılara ilgilendirenleri **istihdam koşulları** başlığı altında 'istihdamda ayrımcılık yapılmaması, angaryanın yasak olması' ile göçmen işçiler için eşit muamele olarak; **sosyal bağlılık** başlığı altında ise 'göçmen işçiler ve ailelerin korunma ve yardım görme hakkı' olarak ifade edilebilir (Çiçekli, 2001,s.19-20).

Avrupa Birliği'nin vatandaşlarının temel haklarını ve onlara karşı sorumlulukları düzenleyen temel haklar şartı, bir giriş bölümü ve yedi alt başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar onur, özgürlükler, eşitlik, dayanışma, vatandaşlık hakları, adalet ve genel hükümlerdir. Şart, giriş bölümü hariç toplam 54 maddeden oluşmaktadır (Bağbaşıoğlu ve Taşdemir, 2007, s.28).

²⁰ http://www.tbmm.gov.tr/kultur_sanat/yayin089.htm,syf:61,erişim tarihi 30.12.2008

²¹ http://www.tbmm.gov.tr/kultur_sanat/yayin089.htm,syf:61,erişim tarihi 30.12.2008

²² http://www.tbmm.gov.tr/kultur_sanat/yayin089.htm, syf:62, erişim tarihi 30.12.2008

Şart'ın 'eşitlik' adlı üçüncü başlığında kanun önünde eşitlik, ayrımcılık yasağı, dil, din ve kültürel farklılıklara saygı, kadın-erkek eşitliği, çocuk hakları, yaşlı hakları ve özürli kişilerin topluma kazandırılması hususları düzenlenmiştir. Ayrıca, bu bölümde Birliğin kültürel, dini ve dilsel çeşitliliğe saygı gösterileceği hükmü ile kültürel haklara bir atıf söz konusudur.

Şart'ın 'özgürlükler' başlıklı ikinci bölümünde düzenlenen önemli bir diğer düzenleme ise, üçüncü ülke vatandaşlarının çalışma koşulunun düzenlendiği 15. maddenin son fıkrasıdır. Bu maddede, çalışma izni olan herkesin birlik vatandaşlarıyla eşit şartlarda ve ücretle çalışabileceği garanti altına alınmıştır (Bağbaşıoğlu ve Taşdemir, 2007, s.30).

2.1.3 Türkiye'de Yabancılara Yönelik İnsan Hakları Alanında Uluslararası Gelişmeler

- **Birleşmiş Milletler Antlaşması**

San Francisco'da 26.6.1945'te imzalanan ve 24.10.1945'te de yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Antlaşması, insan haklarının korunması açısından önemli kurallar içermektedir. Bu antlaşma, Türkiye tarafından 15.5.1945 tarih ve 4801 sayılı yasa ile onaylanmıştır. (Antlaşma metni, 3.T Düstur, c.26, s.1382; Resmi Gazete 29.8.1945-6092)

- **İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi)**

Avrupa Konseyi'nce hazırlanan İnsan Hakları Sözleşmesi, esinlendiği İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinden daha dar kapsamlı olmakla birlikte, uluslararası hukuka büyük katkısı olan, uluslararası hukukta yeni gelişmelere yol açan bir sözleşmedir. Türkiye'nin de taraf olduğu bu sözleşme, 4 Kasım 1950'de imza edilmiş, 3 Eylül 1953'te yürürlüğe girmiş ve 18 Mayıs 1954'te Türkiye tarafından onaylanmış ve iç hukukumuzun bir parçası olmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, hukuk tekniği açısından uluslar arası bir antlaşmadır. Bu sözleşmeyi imza eden devletler, bazı yükümlülükler altına girmişlerdir. Bu sözleşmenin özelliği, alışılmışın dışında bireylere bazı haklar tanımış olmasıdır. Sözleşme, bireye, haklarını çiğneyen devlete karşı İnsan Hakları Komisyonu'na başvurma yolunu açmıştır (Bozkurt E, 2003, s.475).

Sözleşmede yer alan hak ve özgürlüklerden yabancılara ilgili olan bölümü aşağıdaki gibidir:

775-a-) Sözleşmede yer alan hak ve özgürlükler

776-b-) 1 No'lu Protokol'de yer alan hak ve özgürlükler

Bu Protokol'ü imza eden Avrupa Konseyi üyesi hükümetler, Roma'da 4 Kasım 1950 tarihinde imza edilmiş bulunan İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmenin birinci bölümünde belirtilenler dışında bazı hak ve özgürlüklerin ortak güvenceye bağlanmasını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almayı kararlaştırarak, serbest seçim hakkı, eğitim hakkı, mülkiyet hakkı gibi hususlarda karara varmışlardır.²³

²³ <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihsek1.htm> erişim 30.12.2008

20 Mart 1952'de Paris'te imzalanan bu protokol, 18 Mart 1954'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, protokolü 18 Mayıs 1954'de onaylamıştır. (R.G. 19 Mart 1954-8662)²⁴

777-c- 4 No'lu Protokol'de yer alan hak ve özgürlükler (İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme ile Buna Ek Birinci Protokolde Tanınmış Bulunan Haklardan ve Özgürlüklerden Başka Bazı Haklar ve Özgürlükler Tanıyan Protokol) (Bozkurt E, 2003, s.365).

16 Eylül 1963'de Strasbourg'da imzalanan bu protokol, 2 Mayıs 1968'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, protokole 23 Şubat 1994 tarih ve 3975 sayılı yasayla katılmıştır. Bu protokolle sözleşmeye, "özel hukuk ilişkilerinden doğan yükümlülük nedeniyle kişi özgürlüğünü kısıtlama yasağı", serbest dolaşım ve yerleşme hakkı", "vatandaşların sınırdışı edilmesi ve ülkeye girmelerinin engellenmesi yasağı" ve "yabancıların topluca sınır dışı edilmeleri yasağı" hakları eklenmiştir.²⁵

Protokolün yabancıları ilgilendiren metinleri aşağıdaki gibidir:

Madde 2: Serbest Dolaşım Özgürlüğü

- Bir devletin ülkesi içinde usulüne uygun olarak bulunan herkes, orada serbestçe dolaşma ve ikametgahını seçebilme hakkına sahiptir.
- Herkes, kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeyi terk etmekte serbesttir.
- Bu haklar, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlık ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler olarak ve yasayla öngörülmuş sınırlamalara tabi tutulabilir.
- Bu maddenin 1. fıkrasında sayılan haklar, belli yerlerde, yasayla konmuş ve demokratik bir toplumda kamu yararının gerektirdiği sınırlamalara tabi tutulabilir.²⁶

Madde 4: Yabancıların toplu sınır dışı edilmeleri yasağı

Yabancıların toplu olarak sınır dışı edilmesi yasaktır.²⁷

778-d- 6 No'lu Protokol'de yer alan hak ve özgürlükler (İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek Ölüm Cezasının Kaldırılmasına Dair Protokol) (Bozkurt E, 2003, s.369)

Roma'da 6 Kasım 1950'de imzalanan İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına ilişkin Sözleşme'yi imzalayan Avrupa Konseyi üyesi devletler, Avrupa Konseyi üyesi devletlerin birçoğunda yer alan gelişmelerin ölüm cezasının kaldırılması yolunda genel bir eğilimi ifade ettiğini göz önünde bulundurarak, ölüm cezasının kaldırılması, savaş zamanında ölüm cezası, askıya alınma yasası ve çekince koyma yasası hususlarında anlaşmışlardır.²⁸

²⁴ http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aihs_02.html Erişim: 30.12.2008

²⁵ <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihssek4.htm> erişim: 30.12.2008

²⁶ <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihssek4.htm> erişim: 30.12.2008)

²⁷ <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihssek4.htm> erişim: 30.12.2008

²⁸ <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihssek6.htm> erişim: 30.12.2008)

28 Nisan 1983'de Strasbourg'da imzalanan bu protokol, 1 Mart 1985'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, protokolü 15 Ocak 2003'de imzalamıştır. TBMM, Protokol'ün Uygun Bulunduğuna Dair Yasa Tasarısı'nı 26 Haziran 2003'de kabul etmiştir. 913 sayılı "11 Nolu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Avrupa Sözleşmesine Ölüm Cezasının Kaldırılmasına Dair Ek 6 No'lu Protokol'ün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun", 1 Temmuz 2003 tarihli (Sayı: 25155) Resmi Gazete'de yayımlandı.²⁹

779-e-7) No'lu Protokol'de yer alan hak ve özgürlükler

22 Kasım 1984'de Strasbourg'da imzalanan bu protokol, 1 Kasım 1988'de yürürlüğe girmiştir. Protokol, Türkiye tarafından 19 Ekim 1992'de imzalanmış, 23 Şubat 1994 gün ve 3975 sayılı yasa ile onaylanması uygun bulunmuş ve 9 Haziran 1994 tarihinde Bakanlar Kurulu'na onaylanmıştır. Bu protokol ile "bir ülkede yasal olarak bulunan yabancıların keyfi surette sınır dışı edilmesi yasağı", "bir suçtan hüküm giyen kimsenin üst mahkemeye başvurma hakkı", "haksız hüküm giyen kişiye tazminat ödenmesi", "aynı suçtan dolayı yeniden yargılanma yasağı" ve "evlilikte eşlerin hak eşitliği" hakları getirilmiştir.³⁰

Madde 1: Yabancıların sınır dışı edilmelerine ilişkin usuli güvenceler,

Bir devlet ülkesinde kurallara uygun olarak ikamet eden bir yabancı, yasaya uygun şekilde verilmiş bir kararın uygulanması dışında sınır dışı edilemez ve,

- a. sınır dışı edilmesine karşı gerekçeleri öne sürebilmesine,
- b. durumunu yeniden inceletmeye,
- c. yukarıdaki amaçlarla, yetkili bir merci önünde veya bu merci tarafından tayin edilecek biri ya da binleri önünde temsil ettirmesine,

izin verilecektir.

Sınır dışı edilmenin kamu düzeni yararı ya da ulusal güvenlik nedenleri açısından gerektiği hallerde, bir yabancı, yukarıdaki 1. maddenin (a), (b) ve (c) bentlerinde öngörülen haklarını kullanmadan sınır dışı edilebilir.³¹

- **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (11. Protokol İle Yeniden Düzenlenen Metin (İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşmenin Oluşturduğu Denetim Mekanizmasının Yeniden Yapılanmasına İlişkin 11 No.lu Protokol)**

Protokollerin getirdiği bütün bu değişikliklerin veya eklemelerin yerini, yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Kasım 1998'den itibaren 11 No'lu Protokol almıştır (Bozkurt E, 2003, s.378). Bu tarihten itibaren, 1 Ekim 1994'te yürürlüğe giren 9 No'lu Protokol yürürlükten kaldırılmıştır. 20 Mart 1950'de Roma'da imzalanan Sözleşme, 3 Eylül 1952'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye, sözleşmeyi 18 Mayıs 1954'de onaylamıştır (R.G. 19 Mart 1954-8662). 11 No'lu Protokolün 16. Maddesi, yabancıların siyasal etkinliklerinin kısıtlanması ile ilgilidir ve bu maddeye göre, anılan protokolün 10. maddesi (ifade özgürlüğü), 11. madde (dernek kurma ve toplantı

²⁹ http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aihs_04.html ,Erişim: 30.12.2008

³⁰ <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihsek7.htm> erişim: 30.12.2008

³¹ <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihsek7.htm> erişim: 30.12.2008

özgürlüğü) ve 14. maddesinin (ayrımcılık yasağı) hiçbir hükmü, Yüksek Sözleşmeci tarafların yabancıların siyasal etkinliklerini sınırlandırmalarına engel sayılmaz' denmektedir.³²

- **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (12. Protokol)**

Avrupa Konseyi üyesi devletler, tüm insanların hukuk önünde eşit oldukları ve hukuk tarafından eşit derecede korunma hakkına sahip oldukları temel ilkesinden hareketle; 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanan İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme aracılığıyla ayrımcılığın genel olarak yasaklanmasını birlikte yerine getirerek, herkesin eşit olmasını sağlamak için yeni tedbirler alma kararlılığında olarak; ayrımcılık yapılmaması ilkesinin, alınacak tedbirlerin objektif ve makul bir gerekçeye dayanması şartıyla, Taraf Devletleri tam ve etkin bir eşitlik sağlamak üzere tedbir almaktan alıkoymadığını vurgulayarak, ayrımcılığın genel olarak yasaklanması hususunda anlaşmışlardır.

Anılan protokole göre;

Madde 1: Ayrımcılığın genel olarak yasaklanması

Yasa ile öngörülmuş olan tüm haklardan yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasî veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, servet, doğum veya herhangi bir diğer statü bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.

Hiç kimse, hangisi olursa olsun hiçbir kamu makamı tarafından özellikle 1. fıkrada belirtilen gerekçelere dayalı bir ayrıma maruz bırakılamaz.³³

- **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (13.Protokol)**

Türkiye, idam cezasının barış zamanı dışında, savaş ve savaş tehlikesi halinde de kaldırılmasını öngören Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 13. protokolünü 9 Ocak 2004'de imzalamıştır.³⁴ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 21 Şubat 2002 tarihinde, "AİHS'nin ölüm cezasının her koşulda kaldırılmasını düzenleyen 13 numaralı protokolü" nü kabul etmiştir. 3 Mayıs 2002'de Vilnius'ta Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin imzasına açılan Protokol, yürürlüğe girmesi için gerekli olan asgari 10 ülkede onay sürecinin tamamlanması koşulunun yerine getirilmesiyle 1 Temmuz 2003'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye; Rusya, Ermenistan ve Azerbaycan ile birlikte, Avrupa Konseyi'nin, 13. protokole bugüne kadar imza atmayan üye ülkeleri arasında yer almaktaydı. Avrupa Konseyi nezdindeki daimi temsilci Büyükelçi Numan Hazar, Strasbourg'da düzenlenen törenle, protokole Türkiye adına imza atmıştır.³⁵

Sözleşme ile sağlanan haklardan yabancılar da yararlanmaktadır. Sözleşmenin bir özelliği de sözleşme kurallarının sözleşmeci devletin yalnız vatandaşlarına değil, yetki alanında bulunan yabancılar da uygulanabilmesidir. Sözleşmenin birinci maddesinde belirtildiği gibi devlet, sözleşmede öngörülen hak ve özgürlükleri *'kendi yetki alanında bulunan herkese'* tanımak zorundadır (Bozkurt E, 2003, s.82).

³² http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aihs_01.html Erişim:30.12.2008

³³ <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihsek12.htm> erişim: 30.12.2008

³⁴ http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aihs_13.html Erişim: 30.12.2008

³⁵ <http://www.inhak-bb.adalet.gov.tr/aihs/aihsek13.htm> erişim: 30.12.2008

2.1.4 Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Hayata Katılımına İlişkin Sözleşme

5 Şubat 1992 tarihinde imzaya açılan ‘Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Hayata Katılımı Sözleşmesi’nin amacı, temel insan haklarına dayalı olarak, ekonomik ve sosyal gelişmeyi de göz önünde bulundurarak, yabancıların, yerel düzeydeki vatandaşların sahip oldukları haklara sahip olmalarını ve bu yolla yabancıların yerel topluluklarla bütünleşmesini sağlamaktır (Demir, 2007,s.82).

Katılıma ilişkin sözleşmede, ‘yabancı uyruklu’ tanımına yer verilmiş ve buna göre; ‘devletin vatandaşı olmayan ve onun sınırları içinde hukuksal açıdan bulunan kişi’ yabancı uyruklu sayılmıştır (Demir, 2007,s.84). Bu amaçla 2. maddede, yabancıların ifade, toplantı ve birlik kurma özgürlükleri olduğu ve bu özgürlükleri yerel düzeyde kurulan temsili organlar eliyle kullanabilecekleri ve seçimlerde oy kullanma haklarının olduğu öngörülmüştür. Bu sözleşme ile katılımcı demokrasinin gelişmesi ve çeşitliliğinin bu nitelikteki uygulamalarla gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Yine 6. maddede, yabancıların yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkına o ülkenin vatandaşı gibi haklarla sahip olacağı belirtilmiştir.³⁶

Sözleşme, 3 bölüm ve 19 maddeden oluşmaktadır. Sözleşmenin ilk bölümünde, Avrupa Konseyi üye devletlerinde yaşayan yabancı uyrukluların yerel düzeyde yönetimini katılmayı sağlamaya yönelik olarak sözleşmenin ana çerçevesi oluşturulmuştur. Bu amaçla, söz konusu ülkelerde yaşayan yabancı uyruklu kişilerin siyasal haklarının aşamalı olarak güçlendirilmesine yönelik hukuksal düzenlemeler yapılmaktadır. Bu konuda değişik yaklaşım ve uygulamalar görülmektedir. Sözleşmenin 2. bölümünde ise, yabancıların yerel kamusal yaşam konusundaki yükümlülük ve haklarına ilişkin hükümler yer almaktadır. 3. bölümde, bu sözleşmeyi onay, kabul ve benimsemeye bağlı olarak yapılacak işlemler sıralanmıştır.

Konuya AB açısından bakılacak olursa, AT Antlaşması’nın 8-8E maddesiyle düzenlenen Avrupa Yurttaşlığı konusunun Maastricht Antlaşması ile birlikte tüm AB üyesi ülke vatandaşlarını kapsayacak biçimde genişletildiği görülür. Maastricht Antlaşması’nın 8 ve 8A maddelerine göre her Birlik yurttaşı, uyruğunda bulunmadığı bir devlette yaşıyorsa, o devletteki yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Ancak AB üyesi olmayan üçüncü ülke vatandaşlarının yerel katılımı ile ilgili tek bir uygulama bulunmamaktadır (Demir, 2007,s.85). Örneğin; AB’ye üye ülkelerden Danimarka, Finlandiya, İrlanda, Hollanda ve İsveç dışındaki ülkelerde yabancı yerleşimcilerin oy verme hakkı garanti edilmemiştir. Ne var ki, aktif vatandaşlık yakın zamanda ulus devlette olduğu kadar AB örneğindeki gibi uluslar üstü siyasi yapılanma modelinde de katılımcı demokrasi anlayışının temel kavramı olarak yer almaktadır.

Sözleşme ile amaçlanan, AB sınırları içinde yaşayan yabancı uyrukluların yasal olarak siyasal haklarının aşamalı olarak güçlendirilmesi ve bu hakların geliştirilmesidir.

Avrupa Konseyi üye ülkelerinin Yerel ve Bölgesel Yönetim Kongresi oluşturduğu Şart ve Sözleşmeler ve bu Sözleşme ve Şartlara katılma, onaylama, çekince, itiraz vb. ilişkin tutumları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

³⁶ Avrupa Birliği Konseyi’nin 5 Şubat 1992’de yayımladığı ‘Convention On The Participation of Foreigners in Public Life At Local Level’ (Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Hayata Katılımına İlişkin Konvansiyon) adlı belgeden alıntılanmıştır.

Tablo- 1.1 Sözleşmeye İlişkin Ülke Tutumları

Avrupa Konseyi Üye Devletler	Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı	Avrupa Yerel Topluluklar veya Yerel Yönetimler Arasında Sınır ötesi İşbirliği Çerçevesi Sözleşmesi	Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Hayata Katılım Sözleşmesi	Ulusal Azınlıkların Korunması Sözleşmesi	Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı
Arnavutluk	İOY	İOY	İOYD	İOY	
Andora					
Ermenistan	İOYD	İOY		İOY	İOYD
Avusturya	İOYD	İOY		İOYD	İOYD
Azerbaycan	İOYD	İOYD		KOYD	İD
Belçika	İOYD	İOYD		İÇ	
Bosna ve Hersek	İOY	İ		KOY	İ
Bulgaristan	İOYD	İOY		İOYD	
Hırvatistan	İOYD	İOY		İOY	İOYÇD
Kıbrıs	İOYD		İ	İOY	İOYD
Çek Cumhuriyeti	İOYD	İOY	İ	İOY	İ
Danimarka	İOYDB	İOYDB	İOYB	İOYD	İOYD-İL
Estonya	İOYD			İOYD	
Finlandiya	İOY	İOYD	İOYD	İOY	İOYD
Fransa	İ	İOYD			İD
Gürcistan	İOYD			İOY	
Almanya	İOYDB	İOYB		İOYD	İOYD
Yunanistan	İOYD			İ	
Macaristan	İOYD	İOYD-YM		İOY	İOYD
İzlanda	İOY	İ	İOY	İ	İ
İrlanda	İOYD	İOY		İOY	
İtalya	İOYD	İOYD	İOYD	İOY	İ
Letonya	İOYD	İOYD		İOYD	
Lihtenştayn	İOYD	İOY		İOYD	İOYD
Litvanya	İOY	İOY		İOY	
Lüksemburg	İOY	İOY		İD	İOY
Malta	İOYD	İ		İOYÇD	İ
Moldova	İOY	İOY		İOY	İ
Monacco					
Hollanda	İOYDB	İOYB	İOYDB	İOYDB	İOYDB
Norveç	İOY	İOY	İOYB	İOY	İOYD
Polonya	İOY	İOY		İOYD	İ
Portekiz	İOY	İOY		İOY	
Romanya	İOYD	İOYD		İOY	İ
Rusya	İOY	İOY		İOYD	İ
San Marino				İOY	
Sırbistan ve Karadağ	İ			KOY	İOYD
Slovakya	İOYD	İOYD		İOY	İOYD
Slovenya	İOYD	İOY		İOYD	İOYD
İspanya	İOYDB	İOYD		İOY	İOYD
İsveç	İOYD	İOYD	İOY	İOYD	İOYD
İsviçre	İOYD	İOY		İOYD	İOYD
Makedonya	İOY			İOYD	İ
Türkiye	İOYD	İOY-ÇK			
Ukrayna	İOY	OYK		İOY	İOYD
Birleşik Krallık	İOYD		İ	İOY	İOYDB

Kaynak: Nesrin Demir, Avrupa Birliği'nde Demokrasi, Seçkin Yayıncılık, Birinci Baskı, Ankara-2007, s.86-87

Tablo incelendiğinde, daha öncede belirtildiği gibi AK Sözleşme ve Antlaşmaları, AB Kopenhag Kriterleri bütünlüğünde yer alan düzenlemelerle paralellik göstermektedir. Kriterlerin ilk paragrafında siyasi kriterler olarak vurgulandığı üzere demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, azınlıklara saygı ve bunların korunması ibareleri yer almaktadır. Genel olarak AB üyesi ülkeler, özellikle de 6 kurucu üye olan Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Lüksemburg ve Belçika'nın Tablo 2.1E'de yer alan Şart ve Sözleşmelere ilişkin tutumları incelendiğinde şunlar görülür: ilk olarak Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı, Hollanda hariç diğer ülkelerin Şart'ın imzaya çıktığı tarihte imzaladıkları görülür. Daha sonra bu ülkelerin onaylama, yürürlüğe koyma ve deklare etmelerinin uzun zaman aldığı, AB'nin en önemli ülkelerinden biri olan Fransa'nın ise sadece imzalamakla yetindiği bu Şart'ı henüz onaylamadığı görülmektedir. Geri kalan ülkelerde de durum aşağı yukarı aynıdır. 'Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınır ötesi işbirliği Çerçeve Sözleşmesi'ndeki durumda ise, 15 üyeli AB ülkelerinin hemen hemen hepsinin imzalayıp onayladığı ve deklare ettiği görülmektedir. Yeni katılan 10 üyenin de aşağı yukarı aynı şekilde tutum sergilediği, sadece Ukrayna'nın katılma anlaşması imzaladığı tespit edilmiştir (Demir, 2007,s.86).

Diğer bir sözleşme olan 'Yabancıların Yerel Düzeyde Kamusal Hayata Katılım Sözleşmesi'nde ise sadece Hollanda, Finlandiya, Danimarka, İtalya ve İsveç imzalayıp onaylarken İngiltere sadece imzalamakla yetinmiş, Hollanda imza, onay, yürürlüğe koyma, deklare etme, bölgesel başvuru işlemlerini yapmıştır. AB'nin önde gelen ülkeleri olan Almanya, Fransa, Belçika ise imzada bulunmamışlardır.

Genel olarak bakıldığında AB'ye 2004 yılında katılan 10 yeni ülkenin bu sözleşme ve şartlara 15 üye ülkeden daha yakın bir tutum içinde oldukları görülmektedir. 2007 yılının başında Birliğe katılan Romanya ve Bulgaristan için de aynı şeyleri söylemek mümkündür (Demir, 2007,s.88).

2.2 AVRUPA BİRLİĞİ İLE ORTAKLIK HUKUKU'NDA YABANCILAR

Bu çalışmada incelenecek yabancılar, Türkiye’de uzun süredir yasal olarak ikamet etmekte olan ve ülkeye yerleşme arzusunda olanlardır. Bu bölümde, yerleşik yabancıların ilgili mevzuatlar karşısındaki konumu ve onlara yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşları, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanmış olan Ortaklık Antlaşması gereği daha farklı bir statüdedirler ve bu çalışma içinde ayrı olarak incelenmişlerdir.

2.2.1 Avrupa Topluluğu-Türkiye Arasında İmzalanan Ortaklık Anlaşmaları

2.2.1.1 Ankara Antlaşması

Roma Antlaşması’nın 238. maddesine uygun olarak Türkiye ile Topluluk arasında, 12 Eylül 1963’te Ankara’da bir antlaşma imzalanmıştır. Antlaşma, 1 Aralık 1964’te yürürlüğe girmiştir ve Ankara Antlaşması diye anılmaktadır. Böylelikle Türkiye ile Topluluk arasında bir ortaklık kurulmuştur. Ankara Antlaşması’nın temel amacı; ‘Türkiye ve Topluluk arasında gümrük birliğinin kurulması ile sürekli ve dengeli güçlendirilmiş ticari ve ekonomik ilişkilerin oluşturulması’ olarak belirtilmiştir. Antlaşmanın başlangıç bölümünde ve 28. maddesinde ifade bulan diğer bir hedef ise “sonraki bir tarihte Türkiye’nin AET’ye girişini kolaylaştırmak’ şeklinde ifade edilmiştir.³⁷Daha sonra 1 Ocak 1973’te yürürlüğe giren Katma Protokol, Türkiye ile Topluluk arasındaki ilişkilerde uygulanmaktadır. Ankara Antlaşması’nın 2/3 maddesine göre, Türkiye ve AT arasındaki ilişkiler hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönemden oluşacak olan bir yapıya göre gelişecektir. Hazırlık döneminde, Türkiye’nin ekonomisinin güçlendirilmesi gereklidir. Geçiş döneminde ise tarafların, karşılıklı denge ve yükümlülükler göre hareket edecekleri ifade edilmiştir. Bu dönem, istisnalar dışında 12 yılı geçemez. Son dönemde, madde 28’e göre Türkiye, Topluluğu kuran antlaşmanın yükümlerini üstlenecek hale gelince, taraflar Türkiye’nin Topluluğa katılmasını inceleyecektir (Tekinalp, 2003, s.79-81).

Ankara Antlaşması’na göre yabancıların giriş, ikamet ve seyahatlerine ilişkin alınan kararlar aşağıdaki gibidir:

- Emeğin serbest dolaşımı
Madde 12’ye göre, Ankara Antlaşması’na, Topluluğu kuran AET Antlaşması’nın 48,49 ve 50. maddelerinden esinlenerek emeğin serbest dolaşımının kademeli olarak gerçekleştirileceği kuralı konmuştur.
- Yerleşme Serbestisi
Madde 13’e göre, yerleşme serbestisi açısından, AET Antlaşması’nın 52-56 maddeleri ve 58. maddelerinden yararlanılacağı öngörülmektedir.
- Hizmetlerin Serbest Dolaşımı
Madde 14’e göre hizmetlerin serbest dolaşımında, AET Antlaşması’nın 55-56 ve 58-65. maddelerinden esinleneceğine taraflar uyuşmuşlardır (Tekinalp, 2003, s.82)

³⁷ http://www.akader.info/KHUKA/2004_eylul/6.htm ,Erişim Tarihi: 21.04.2009. Yrd. Doç. Dr. M.Refik Korkusuz’un ‘AB Hukuku’nda; Üye Ülkelerin ve Türk İşçilerinin Serbest Dolaşım Hakkı, adlı makalesinden alıntıdır.

2.2.1.2. Katma Protokol ve Ortaklık Konseyi Kararları

Türkiye Cumhuriyeti ile AET arasında imzalanmış bulunan Katma Protokol, 1.1.1973'te yürürlüğe girmiştir. Geçiş döneminin şartları ve usulleri etrafı bir şekilde Katma Protokol ile tespit edilmiştir (Tekinalp, 2003, s.82). Bunlar çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Buna göre;

2.2.1.2.1. İşçilerin Serbest Dolaşımı

Antlaşmanın yürürlüğe girişinden itibaren 12. ile 22.yıl sonu arasındaki süre içinde işçilerin serbest dolaşımı, Ankara Antlaşması 12. madde kapsamında ve kademeli olarak gerçekleştirilir. Çeşitli hallerde uygulanacak olan 12 ve 22 yıllık süreler de bu antlaşmanın yürürlük tarihi olan 1 Aralık 1964'ten itibaren hesaplanmalıdır.

İşçilerin serbest dolaşımının sağlanmasındaki usulleri Ortaklık Konseyi kararlaştırır. Ortaklık Konseyi, ilk olarak 2/76 ve daha sonra 1/80 sayılı kararlarla Türk işçileri yararına bazı iyileştirmeler getirmiştir. 2/76 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'na göre; serbest dolaşıma kademeli geçişin başlayacağı ilk dönem olan 1 Aralık 1976 tarihi için, Topluluk, işgücü piyasalarında yaşanan krizi gerekçe göstererek, bu tarihte sadece üye devletlerde yerleşik Türk işçilerin hukuki durumlarının iyileştirilmesi ile yetinilmesini önermiştir. Buna karşılık Türk tarafı, işçilerin serbest dolaşımına ilişkin ilk tedbirlerin, her durumda Türkiye'den üye devletlere işgücü göçüne imkan verecek düzenlemelerin yapılacağını umduklarını; oysa Topluluk önerisinin üye devletlerde yerleşik olan işçilerle sınırlı olduğu savıyla öneriye karşı çıkmıştır. Taraflar arasındaki müzakerelerden sonra Topluluk önerisi, yapılan bazı iyileştirmelerle Ortaklık Konseyinin 20 Aralık 1976 tarihli toplantısında 2/76 sayılı karar olarak kabul edilmiş ve aynı gün yürürlüğe girmiştir. 13 maddeden oluşan karar, Katma Protokolün 36. maddesini uygulamak amacıyla, 1 Aralık 1976 tarihinden başlayarak dört yıl sürecek ilk aşama için ayrıntılı kurallar getirmiştir (m. 1). 2/76 sayılı Karar'ın temel ilkeleri şunlardır:

- Topluluk üyesi bir devlette devamlı olarak üç yıldan beri çalışan Türk işçisi, üye ülkelerin işçilerinin öncelikleri saklı kalmak kaydıyla, bu üye devlet iş bürolarına aynı meslek, faaliyet kolu ve bölgede kayıtlı olan ve normal şartlarla yapılan iş başvurusu yapma hakkına sahiptir (m. 2/a) . Görüldüğü gibi bu hükümle Türk işçilerine, AT'da çalışan diğer yabancı işçiler karşısında Topluluk işçilerinden sonra Türk işçilerine de "ikinci öncelikli işe girme" imkanı tanınmıştır.
- Topluluk içinde beş yıldan bu yana çalışan işçiler, o ülkedeki tam ücretli işlere serbestçe başvurabileceklerdir (m. 2/b).
- İşçilerin aile ve çocukları, buldukları Topluluk ülkesindeki eğitim imkanlarından yararlanabileceklerdir (m. 3).
- Topluluktaki Türk işçiler, Türkiye ve Topluluk üyesi ülkeler arasında mevcut ikili anlaşmalardan doğabilecek olumlu rejimlerden de faydalanabileceklerdir.³⁸

1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda ise, Türkiye- Topluluk Ortaklık Konseyi 30.6.1980 - 1.7.1980 tarihlerinde yapmış olduğu toplantıda, ikinci aşamaya ilişkin 1/80 sayılı Kararı almıştır. 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararına göre;

³⁸ Korkusuz;a.g.y; http://www.akader.info/KHUKA/2004_eylul/6.htm

- İkinci dönem 3 yıl olarak ve 30 Kasım 1983’de sona erecek şekilde kabul edilmiştir.
- Topluluk içinde 3 yıldan bu yana çalışan işçiler için 2/76 sayılı Karar’da sağlanan haklar geçerliliğini koruyacak, buna karşılık tam ücretli işlere serbestçe başvuru için gerekli olan 5 yıllık çalışma süresi 4 yıla indirilmiştir.
- Toplulukta çalışan Türk işçilerinin aile fertlerinden en az 3 yıl Topluluk ülkelerinde ikamet etmiş olanlar, ikinci öncelikli olarak her türlü işe başvurabilecek, 5 yıl oturanlar her çeşit ücretli işlere girebileceği kuralı kabul edilmiştir.
- Ücret düzeyi ve sosyal haklar bakımından Türk işçilerin aleyhine bir farklılık ve ayrımcılık yapılmayacağı kararlaştırılmıştır.
- Türk işçi çocuklarına, buldukları üye ülke çocukları ile eğitim, çıraklık ve mesleki eğitim imkanlarından aynı şekilde yararlanması imkanı getirilmiştir.
- Ortaklık Konseyi, 1.6.1983-1.2.1983 arasında ikinci kademe uygulamasını gözden geçirecek ve üçüncü kademe için alınacak önlemleri hazırlayacağı hükmü de yine bu Ortaklık Konseyi’nde kabul edilmiştir.³⁹

1/80 sayılı Karar ile Türk işgücüne ek bazı imkanlar sağlanmış, “ikinci öncelik” uygulamasına devam edilmiştir. 12 Eylül 1980’den sonra Türkiye-Topluluk ilişkileri donmuş olduğu için, 1 Haziran 1983’den itibaren yapılması gereken Ortaklık Konseyi toplantısı da gerçekleştirilememiştir. Böylece, Topluluk ile Türkiye arasında işçilerin serbest dolaşımını 1986 yılı başından itibaren sağlayacak üçüncü ve son kademeye ilişkin esaslar da belirlenmemiştir.

1/80 sayılı karardan sonra, Toplulukta günümüz serbest dolaşımına esas teşkil eden 1612 /68 sayılı Tüzük benzeri düzenlemeler gerçekleştirilmemiştir. Türkiye, Ankara Antlaşması’na dayanarak 1 Aralık 1986’da başlayacak serbest dolaşımın ne şekilde kullanılacağına ilişkin usulleri belirlemek için Ortaklık Konseyi’ni toplantıya çağırılmış ve bu çağrıya cevap olarak Topluluk, 24 Kasım 1986 tarihinde Türk tarafına yeni bir teklif sunmuştur. Topluluğun bu teklifine göre, serbest dolaşım hakkı bir Topluluk üyesi ülkede üç yıl çalışmış Türk işçilerine tanınacak, “ikinci öncelik hakkı” devam edecek, üye ülkelerin mevzuatlarında Türk işçilerinin serbest dolaşımına ilişkin mevcut kısıtlamalar kaldırılmayacaktır. Türkiye, kendisini üçüncü ülke statüsüne sokacak olan bu teklifi kabul etmemiştir. Dolayısıyla, Topluluk işçileri ile Türk işçilerine eşit haklar sağlayacak olan ve 1 Aralık 1986 tarihinde yürürlüğe girmesi beklenen yeni bir karar otaya çıkmamıştır.⁴⁰

Yukarıda anılan Ortaklık Konseyi kararlarının yanı sıra Topluluk içinde serbest dolaşımdan yararlanan işçilerin sosyal güvenlik haklarına ilişkin; 3/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı da kabul edilmiştir.

2.2.1.2.2. Yerleşme Hakkı ve Hizmetler

Türkiye ile Topluluk arasındaki ilişkilerde yerleşme hakkı ve hizmetlerin dolaşımında prensip olarak yeni kısıtlamalar konulamaz. Mevcut kısıtlamalar da Katma Protokol’ün 41. maddesine göre Ortaklık Konseyi’nce tespit edilecek bir sıra ve süre içerisinde kaldırılır.

Kısaca, Türkiye ile Topluluk üyeleri arasında, karşılıklı olarak birbirlerine uygulanan rejimde vatandaşlar ve ortaklıklar arasında hiçbir farklılık yapılamayacağı, Katma Protokol’ün 58. maddesi ile ifade edilmiştir (Tekinalp, 2003, s.86-87).

³⁹ Korkusuz;a.g.y; http://www.akader.info/KHUKA/2004_eylul/6.htm

⁴⁰ Korkusuz;a.g.y; http://www.akader.info/KHUKA/2004_eylul/6.htm

2.2.1.2.3. AB Mevzuatı Açısından Türkiye'deki AB Yurttaşlarının Yasal Konumu

Yabancıların Türkiye'deki oturma ve çalışma izinleriyle ilgili özellikle son yıllara kadar süren kısıtlamalar, ülkedeki AB kökenli göçmenlerin birçoğunun ülkedeki konumlarını yasal açıdan sorunlu kılmıştır (Kaiser ve İçduygu, 2005,s.176). AB mevzuatı açısından Türkiye'deki AB yurttaşlarının yasal konumu şöyle özetlenebilir: Türkiye, gerek 1963 yılında Avrupa Topluluğu ile imzalanan ve Ankara Antlaşması olarak bilinen Ortaklık Antlaşması, gerekse Ortaklık Konseyi'nin müteakip kararıyla ülkedeki yabancıların konumlarıyla ilgili olarak bağlayıcı bir taahhüt altına girmiştir. Ortaklık Konseyi'nin ortaklığın geliştirilmesi konusunda 1/80 Sayılı, 19 Eylül 1980 tarihli kararı ile AT içinde yaşayan Türk işçilerine ve Türkiye'deki AT yurttaşlarına iş piyasasına katılabilme konusunda karşılıklılık ilkesi bazında birtakım haklar tanınmıştır. AB ülkelerinde ikamet eden Türk işçileri karşılıklı taahhütler yerin getirilmediğinde Avrupa Topluluğu Adalet Divanı'na başvurabilirken, Türkiye'de ikamet eden AB göçmenlerine yargı yolu kapalıdır. Aradaki farkı yaratan sebep, AT Adalet Divanı'nın yetki alanının AB'nin coğrafi hudutlarıyla sınırlı olması ve yargının ancak AB sınırları içinde yaşayan kişilere uygulanmasıdır (Kaiser ve İçduygu, 2005,s.176).

Son 10 yıl içinde yaşanan hızlı gelişmeler karşısında, Türkiye'de yabancılarla ilgili mevzuatın yetersiz kaldığı ve AB uyum sürecinde ivedilikle çağdaş normlara uygun bir konuma getirilmesi konuları sıklıkla gündeme gelmektedir. Türkiye'de yaşayan yabancılara uygulanan yasaların tümü geçen yüzyılın ortalarında hatta daha erken bir dönemde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, söz konusu yasaların güncellenmesini 'orta vadeli hedefler' kapsamında 2000 yılında ulusal programına dahil ettiğinde bu eksikliği gidermeye yönelik ilk adımı atmıştır. Bu açıdan bakıldığında Ulusal Program, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik yolunda henüz gerçekleştirilmemiş olduğu hukuk reformlarında ve AB müktesebatında uyum çalışmalarında yön gösterici niteliktedir (Kaiser ve İçduygu, 2005,s.176).

2.2.2 TÜRKİYE'DE YABANCILARIN HAKLARI VE UYGULAMALAR

2.2.2.1 Türk Kanunu'nda Vatandaşlık

Kişinin hangi hukuk düzenine bağlı olduğunun saptanmasında, o kişinin hangi devletin uyruğu olduğunun bilinmesi çoğu zaman temel bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Uyrukluğun belli olması, kişinin yaşamı boyunca kuracağı çeşitli ilişkiler ve değişik konularla ilgili olarak karşılaşacağı çeşitli sorunlar bakımından önem taşır (Aybay, 2001, s.16).

Uyrukluğun, hukuksal boyutuyla da önem taşımaktadır. Bu anlamda bir kişinin uyrukluğunun bilinmesi, ilgili hukuki durumun nasıl uygulanacağı yönünde fikir verilmesini sağlayacaktır. Örneğin, Türk Ceza Kanunu, temel ilke olarak yasaların yerelliğini (kanunların mülkiliğini) kabul etmiştir. Buna göre, Türkiye'de suç işleyen kimsenin Türk veya yabancı oluşuna bakılmaksızın Türk kanunlarına göre cezalandırılması gerekmektedir (Aybay, 2001, s.21).

Yine bir yabancı, Türk kanunlarına göre, haddi bir seneden eksik olmayan şahsi hürriyeti bağlayıcı bir cezayı gerektiren cürmü yabancı memlekette Türkiye'nin veya bir Türk'ün zararına işlediği ve kendisi de Türkiye'de bulunduğu takdirde Türk kanunlarına göre ceza görür (Aybay, 2001, s.22).

Aynı şekilde konuyu uluslar arası hukuk bakımından incelersek, şunları söyleyebiliriz: Her devlet, ülkesinde bulunan yabancıların kişi özgürlüğü, aile ve mülkiyet hakları gibi temel haklarına saygı göstermek, bu haklara uluslar arası hukuka aykırı sınırlamalar koymakla yükümlüdür. Bir devletin bu yükümlülüğe uymaması, yani, ülkesindeki yabancıların temel haklarını ihlal etmesi halinde uluslar arası sorumluluğu söz konusu olabilmekte, hakkı ihlal edilen kişinin uyrukluk bağıyla bağlı olduğu devlet, diplomatik koruma denilen yola başvurabilmektedir. Bu hak, hak ihlalinin olduğu ülkedeki konsolosluk ya da diplomatik yetkilileri aracılığıyla kullanılır (Aybay, 2001, s.23).

Bir diğer örnek olarak ise Usul Hukuku'nu incelemek mümkündür. Yargı kararına bağlanarak çözüme kavuşturulacak olaylarda ve sorunlarda, çözüme ulaşmak için uygulanan yöntemleri içeren kurallar, usul kurallarıdır. Çağdaş insan haklarının gereği olarak ırk, renk, dil, din gibi niteliklere bakılmaksızın herkese tanınmış hakların somut olaylarda anlam kazanabilmesi için o hakların çiğnenmesi halinde dava yoluna başvurulması sağlanmalıdır. Bu nedenle, dava hakkından yararlanabilme açısından yurttaşlarla yurttaş olmayanlar arasında bir ayırım yapılamaz. Anayasanın ilgili hükmü, dava hakkını herkese tanımıştır. Buna göre, herkes, meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir. (md. 36) (Aybay, 2001, s.32). Ancak bu noktada MÖHUK madde 32/I de karşımıza çıkan hüküm, dava hakkının kullanılması bakımından, yabancıların ek külfet altın sokulması anlamına gelmektedir. İlgili maddeye göre, 'Türk mahkemesinde dava açan, davaya katılan veya icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzel kişiler, yargılama ve takip gideriyle karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılamak üzere mahkemenin belirleyeceği teminatı göstermek zorundadır. Yani, MÖHUK' göre dava açma ve icra takibinde bulunma hakkı bakımından Türklerle yabancılar arasında fark gözetilmiştir ve yabancılar aleyhine eşitsizlik vardır (Aybay, 2001, s.33).

Vergi Hukuku açısından ise, devletin temel gelir kaynağı olan vergilerle ilgili yükümlülük hallerinin saptanmasında kullanılan ölçütler arasında, ilke olarak vatandaşlığın özel bir yeri yoktur. Anayasanın siyasal haklar ve ödevler başlıklı bölümünde (md. 66-74) kullanılan ifadeler bu haklar ve ödevlerin vatandaşlar ya da her Türk için söz konusu olduğunu gösterirken, vergi ödevi başlıklı maddede, bu ödev herkes için öngörülmüştür. Örneğin gelir vergisi kanunu, yükümlülüğün belirlenmesinde vatandaş-yabancı ayırımına yer vermemektedir. Bununla birlikte, bazı kanunlarda yükümlülükleri sadece vatandaşa özgüleyen hükümlere de rastlanabilmektedir. Örneğin, veraset ve intikal vergisi kanununa göre 'Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunan şahıslara ait mallar ' buna örnektir (Aybay, 2001, s.34).

Türkiye'deki AB göçmenlerinin oluşturduğu kitle son derece çeşitlilik içeren bir yapıya sahiptir. Göçmenlerin ikamet süreleri, göç sebepleri, sosyal statüleri, eğitim düzeyleri, iş ve çalışma durumları, entegrasyon düzeyleri ve geleceğe yönelik bakış açıları ve beklentileri arasında büyük farklılıklar söz konusudur. Türkiye'de yabancılar uygulanan hukuk genelde dışlayıcı niteliktedir. Asimilasyon, entegrasyonun 'teknik' aracı olarak öngörülmektedir. Zorlu ve şeffaflıktan yoksun Türk vatandaşlığına geçiş süreci bunu kanıtlar niteliktedir. Kişi, etnik köken bakımından Türk soyundan gelen bir göçmen değilse, başka bir deyişle gerçek bir yabancı kimliği taşıyan bir göçmen ise, Türkiye'de yerleşik de olsa sürekli ikamet hakkı verilmemektedir (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.180).

Türkiye’de yaşayan AB göçmenleri, kendi ülkeleriyle kurdukları kültürel, siyasal ve ekonomik ağ ve bağlantılarıyla birlikte, Türkiye ile AB arasında ulus-aşırı alanın vazgeçilmez bir ögesi haline gelmiş bulunmaktadır. Sert entegrasyon çerçevesinde gerek çalışma, ikamet ve yurttaşlığı düzenleyen hukuk, gerekse Türkiye’de oluşan bir tür ‘kalifiye konuk işçi sistemi’ göçmenlerin toplumsal ve siyasal katılımında önemli bir engeldir (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.180-181).

Yabancılar için siyasal katılımın ancak Türk yurttaşlığına geçilerek gerçekleştirilebileceği bir gerçektir; ancak Türk kökenli olmayıp sürekli oturma iznine de sahip olmayan göçmenlerin siyasal katılımı Türkiye için henüz ne politik anlamda ne de kamuoyunda konu edilmemektedir. Türkiye’deki AB göçmenlerinin büyük çoğunluğu Türk yurttaşlığına geçemeyeceği için, gündelik yaşamda mümkün olabilecek siyasal ve toplumsal katılım araçları olarak kültürel dernek ve uluslar arası lobi çalışmaları (Die Brücke ve Network of Foreign Spouses örnekleri gibi) ortaya çıkmıştır. Bu dernek ve çıkar gruplarının tartışılmasında daha önce sınırlı ulusal olanak ve sorunları temel alan tartışmalar yön değiştirmiş, Türkiye’nin AB tam üyeliği baz alınmaya başlamıştır. Bu tartışma süreci içinde göçmen gruplarının küçük ulusal çerçeveleri aşılmaktadır. Dolayısıyla, bu bağlamda gerçekten AB üye ülkelerinden gelme göçmen gruplarının ‘Avrupalılaştırılmasından’ söz edilebilir.

Türkiye’de yaşayan ve AB’den gelen göçmenler Türk toplumunca algılanışında birçok basmakalıp yargı oluşmuştur. Ancak pozitif ayrımcılığa yol açan birtakım önyargılar da mevcuttur. AB göçmenlerinin hemen tümüne atfedilen belirli olumlu özellikler (birçok alanda devam eden hukuksal ayrımcılığa karşın) onların Türk toplumuna entegrasyonunu kısmen de olsa kolaylaştırmaktadır. Bu olgu, büyük ölçüde Türkiye Cumhuriyeti’nin uzun süredir devam eden Avrupa yöneliminden kaynaklanmaktadır.

Kısacası, yürürlükte bulunan Türk Vatandaşlığı Kanunu, kan (nesil) esasını kabul etmiştir. Kanunumuzda, toprak esaslı vatandaşlığı kazanmanın bir ihtimali olarak veya vatandaşlığı kazanmada tamamlayıcı bir sebep şeklinde mütalaa edilmiş, daha ziyade vatansızlığı önlemek için kullanılan bir vasıta olmuştur. Böylece babaya bağlı nesil esasını yanında, vatansızlığı önleme gayesi de bir esas olarak vatandaşlık kanunumuza hakim hale gelmiştir (Nomer, 1976, s. 36).

2.2.2.2. Çalışma İzni

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’un 4. maddesine göre Türkiye’nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi görülmedikçe, yabancıların Türkiye’de bağımlı veya bağımsız çalışmaya başlamadan önce izin almaları gerekir. Ülke menfaatlerinin gerekli kıldığı hallerde veya mücbir nedenlere bağlı olarak çalışmaya başlamadan önce ilgili makama bilgi vermek koşuluyla çalışma süresi 1 ayı geçmemek ve Bakanlık onayı alınmak suretiyle çalışma izni işe başladıktan sonra da verilebilir.

Türkiye’nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe süreli çalışma izni iş piyasasındaki durum, çalışma hayatındaki gelişmeler, istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik konjonktür değişiklikleri dikkate alınarak, yabancıların ikamet süresi ile hizmet akdinin veya iş süresine göre belirli bir işyeri veya işletmede ve belirli bir meslekte çalışmak üzere en çok 1 yıl geçerli olmak üzere verilir. (Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, md.5) Bir yıllık kanuni çalışma süresinden sonra, aynı işyeri veya işletme ve aynı meslekte çalışmak üzere çalışma iznin üç yıla kadar uzatabilir. Üç yıllık kanuni

çalışma süresinin sonunda, aynı meslekte ve dilediği işverenin yanında çalışmak üzere, çalışma izninin süresi 6 yıla kadar uzatılabilir. Türkiye'ye çalışmak üzere gelen bir yabancıyla beraberinde veya daha sonra getirmiş olduğu eş ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına da, yabancıyla kendisi ile birlikte en az 5 yıl kanuni ve kesintisiz ikamet etmiş olmaları kaydıyla süreli çalışma izni verilebilir.

Yine, Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe, Türkiye'de en az 8 yıl kanuni veya kesintisiz ikamet eden veya toplam 6 yıllık kanuni çalışması olan yabancılara, iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler dikkate alınmaksızın ve belirli bir işletme, meslek, mülki veya coğrafi alanla sınırlandırılmaksızın süresiz çalışma izni verilebilir (YÇİHK, md.6).

Bağımsız çalışacak yabancılara, Türkiye'de en az 5 yıl kanuni ve kesintisiz olarak ikamet etmiş olmaları koşulu ile Bakanlıkça bağımsız çalışma izni verilebilir.

Ancak bu kanun kapsamında bazı istisnai haller bulunmaktadır. Buna göre, Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe; (YÇİHK, md:8)

- Bir Türk vatandaşım ile evli olan ve eşiyile Türkiye'de evlilik birliği içinde yaşayan veya evlilik birliği en az 3 yıl sürdükten sonra sona ermiş olmakla birlikte Türkiye'de yerleşmiş olan yabancılar ile bunların Türk vatandaşı eşinden olan çocuklarına,
- 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 19, 27 ve 28. maddeleri çerçevesinde Türk vatandaşlığını kaybedenlere,
- Türkiye'de doğan veya kendi milli kanununa, vatansız ise Türk mevzuatına göre rüşt yaşını doldurmadan Türkiye'ye gelen ve Türkiye'de meslek okulu, yüksekokul veya üniversiteden mezun olan yabancılara,
- 2510 Sayılı İskan Kanunu'na göre muhacir, mülteci veya göçebe olarak kabul edilen yabancılara,
- Avrupa Birliği üyesi ülke vatandaşları ile bunların Avrupa Birliği üyesi ülkelerin vatandaşı olmayan eş ve çocuklarına,
- Yabancı devletlerin Türkiye'deki büyükelçilikleri ile konsolosluklarında ve uluslar arası kuruluşların temsilciliklerinde görevli diplomat, idari ve teknik personelin hizmetinde çalışanlar ile karşılıklı ilkesi çerçevesinde olmak ve görev süresiyle sınırlı kalmak üzere Türkiye'de bulunan büyükelçilikler, konsolosluklar ve uluslar arası kuruluşların temsilciliklerinde görevlendirilen diplomatların ve idari ve teknik personelin eş ve çocuklarına,
- Bilimsel ve kültürel faaliyetler amacı ile 1 ayı aşan ve sportif faaliyetler amacıyla 4 ayı aşan süre ile geçici olarak Türkiye'ye gelecek yabancılara,
- Kanunla yetki verilen bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşlarınca sözleşme veya ihale usulleriyle mal ve hizmet alımı, bir işin yaptırılması veya bir tesisin işletilmesi işlerinde çalıştırılacak kilit personel niteliğindeki yabancılara,

bu kanunda öngörülen sürelerle tabi olmaksızın çalışma izni verilebilir.⁴¹

Kısaca, Türkiye’de çalışan yabancılar ister serbest, ister başkalarına bağlı olarak çalışsınlar, durumu işe başladıktan 15 gün içinde ikamet ettikleri yerin polis veya jandarma karakoluna bildirmek ve ikamet tezkeresine kaydettirmek zorundadırlar.

YİSHK, yanlarında yabancı çalıştıranlara da sorumluluk yüklemiştir. Buna göre, evlerinde veya idareleri altında bulunan yerlerde bir yabancıyı herhangi bir sıfatla çalıştıran gerçek ve tüzel kişiler, yabancının işe başlamasından itibaren en çok 15 gün içinde en yakın polis veya jandarma karakoluna bir beyanname vermek zorundadırlar. Bu beyannamede ilgili yabancının adı ve soyadı, vatandaşlığı, mesleği, ikamet tezkeresinin tarih ve sayısı, ikametgah adresi, gördüğü iş ve aldığı ücret belirtilir.

Yukarıda belirtilen hükümler, yabancı elçilik ve konsolosluk resmi memurları ve ailelerine uygulanmaz (Çelikel ve Gelgel, 2000, s:88).

2.2.2.3 İkamet ve Seyahat Özgürlüğü

Pasaport Kanunu’na uygun olarak gelen yabancıların Türkiye’de ikamet, seyahat ve yerleşme özgürlüğü, konuyu özel olarak düzenleyen 15.07.1950 tarihli Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun’da yer almıştır. Kanun günün ihtiyaçlarına bir ölçüde cevap vermek amacıyla 1998 yılında iki değişikliğe uğramıştır. Bu değişikliklerden ilki 4360 Sayılı Kanun’la yapılmıştır. Bununla YİSHK’nun 13. maddesi değişikliğe uğramıştır. (RG.16.5.1998-2334) 1982 tarihli anayasa (md.23) bu hakkı vatandaş- yabancı ayrımı yapmadan belirli şartlar altında herkese tanımıştır. Anayasa, seyahat özgürlüğünün suç soruşturma ve kovuşturması ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçları ile sınırlanabileceğini; yerleşme özgürlüğünün ise suçun önlenmesi, sosyal ve ekonomik gelişmeyi veya sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek veya kamu mallarını korumak amacı ile kanunla sınırlanabileceğini kabul etmiştir.

Yabancıların seyahat ve ikamet hakkı konusunda konulmuş olan kanuni sınırlamalar, YİSHK’dan başka, Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu ve Köy Kanunu’nda yer almaktadır (Çelikel ve Gelgel, 2000, s:81).

Yasa’nın 1. maddesinde ‘Umumi Hükümler’ başlığı altında,

‘Türkiye’ye girmesi kanunlarla yasaklanmamış ve Pasaport Kanunu hükümlerine uygun olarak gelen yabancılar kanunlarla tayin olunan kayıt ve şartlar hakkında Türkiye’de ikamet ve seyahat etmek hakkını haizdirler.’

hükmü ile kanuna uygun olarak gelen yabancıların, Türkiye’de ikamet ve seyahat hakkına sahip olduğunu belirtmiştir.

YİSHK’na göre, yabancıların Türkiye’de ikamet ve seyahatlerinin tabi olduğu genel sınırlar şunlardır:

-Yabancılar ancak, kanunla tayin olunan kayıt ve şartlar altında ikamet ve seyahat hakkına sahiptirler.

⁴¹ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/952.html> Erişim Tarihi: 28.01.2009

- Bakanlar Kurulu yabancılar ülkenin belirli bölgelerinde tek olarak veya toplu halde ikamet seyahatlerini yasaklamak hakkına sahiptir. (md.2)

-Bakanlar Kurulu, mukabele-i bilmişil olarak bazı yabancı devlet vatandaşları hakkında da belirli bölgelerde ikamet ve seyahat yasağı koyabilir. (md.2/son) (Çelikel ve Gelgel, 2000, s:83).

2.2.2.3.1 İkamet İzni

Türkiye'ye gelip de 1 aydan fazla kalmak isteyen yabancılar, bu müddet bitmeden yetkili makamlara başvurarak ikamet izni almak zorundadırlar. Kanun, yetkili makamların verecekleri izin belgesini 'ikamet tezkeresi' olarak adlandırmıştır. Bu belgeyi vermeye yetkili makam emniyet makamlarıdır. Bir aydan az süre kalacak yabancılar için böyle bir mecburiyet yoktur (Md. 3/1).

Türkiye'ye iş tutmak maksadı ile gelen yabancılar da geldikleri tarihten itibaren bir ay içinde ve çalışmaya başlamadan evvel ikamet izni almak zorundadırlar (Çelikel ve Gelgel, 2000, s:83).

2.2.2.3.2 İkamet İzni Konusunda Kolaylıklar

-Seyahat maksadı ile Türkiye'ye müşterek pasaportla gelen yabancılar bir iki ay için ikamet izni almakla yükümlü değildirler. Bu müddetin vilayetlerce iki ay daha uzatılması mümkündür.

Müşterek pasaportla gelip de, grup gittikten sonra Türkiye'de kalanlar hakkında normal hükümler uygulanır. (md.4/son)

-Milli veya milletlerarası tarih, kültür ve güzel sanatlar şenlikleri, festival ve spor müsabakaları, kongre ve konferanslar, sergi ve panayırlar sebebi ile turist damgalı vizelerle gelen yabancılar, vizelerinde ikamet bakımından sınırlayıcı bir hüküm olmadığı takdirde dört ay süreyle ikamet izni almak zorunda değildirler.

-Bakanlar Kurulu'nca tayin olunacak yerlerde ziyaret, tedavi veya hava değiştirme amacı ile turist damgalı vizelerle gelen yabancılar dört ay süreyle ikamet izni almak zorunda değildirler.

-Triptik vesikalari ile Milletlerarası Turizm ve Otomobil Birliği'nin gümrüklerden çıkış karneleri ile gelen yabancı turistlerde dört ay için ikamet izni almak zorunda değildirler.

-Konferans, konser gibi kültürel faaliyetleri için turneye çıkmış olup da, Türkiye'ye gelen yabancılar bu faaliyetleri bir aydan fazla sürmemek kaydı ile ikamet izni almaktan muaftırlar.

-Türkiye'de görevli yabancı devletler siyasi ve konsolosluk resmi memurları ile aileleri ikamet izni almak zorunda değildirler (Çelikel ve Gelgel, 2000, s:84).

2.2.2.3.3. İkamet İzninin Süresi ve İkamet İzninin Yenilenmesi

Yabancılara verilecek ikamet izninin süresini tayin eden bazı esaslar vardır. Ancak bu esaslara bağlı olarak da, idarenin bir takdir yetkisinin bulunduğunu belirtmek gerekir.

YİSHK md. 8'e göre, ikamet süresini tayin eden *mevzuat, uluslar arası sözleşmeler, başvuru sahibinin talebi* gibi esaslardır. Yasalarımıza göre, Türkiye'ye girişi yasaklanmış olmayan, ikamet izni almak hakkını kazanan ve yasalarımıza göre, kendilerinde sınır dışı edilme nedeni bulunmayan yabancılar mevzu hukuk açısından ikamet hakkına sahip sayılabilirler.

Uluslar arası sözleşmelerle, taraf olan devlet vatandaşlarına karşılıklı olarak ikamet ve seyahat hakkı tanınmıştır. Türkiye, onayladığı sözleşmelerde bu özgürlük ve kolaylıkları, ancak ülkede meri olan ve olacak kanunları saklı tutarak uygulayabileceğini açıkça belirtmiştir. Şu halde yasalarımızda Türkiye'ye girme ve ikamet konusunda getirilmiş olan şartlar uygulanmaya devam edecektir.

Yabancılara ikamet izni verilmesi, yenilenmesi veya verilmiş olan sürenin uzatılmamasında idarenin bir takdir yetkisi vardır. Pasaport Kanunu ve YİSHK'da bu konuda var olan hükümler daha önce de belirttiğimiz gibi, geniş ölçüde idarenin takdirine yer veren niteliktedir (P.K md.8; YİSHK,md.7). Ancak ret gerekçesinde ileri sürülen nedenlerin veya olayda biçimsel bir hata olması hallerinde idari yargıya başvurma hakkı vardır.

YİSHK md.9'a göre, ikamet izin süresi en fazla iki yıllıktır. 14.05.1998 yılında aynı madde değişikliğe uğramış ve ikamet izin süresi beş yıl olarak belirlenmiştir. Bu değişiklik, bilhassa Türkiye'de yaşayan ve bir Türk vatandaşı ile evli olan yabancılara eski düzenlemelere nazaran daha iyi imkan sağlamıştır. Bu değişikliğin genel olarak da olumlu bir gelişme olduğunu söylemek mümkündür (Çelikel ve Gelgel, 2000, s:85).

Zira maddede, bir Türk vatandaşı ile evli olup olunmadığına bakılmaksızın tüm yabancılar için 5 yıla kadar ikamet izni verilmesi esasını getirmiştir. 5 yıllık sürenin daha kısa veya daha uzun olması mümkündür. 5 yıllık sürenin daha kısa veya daha uzun olmasında İçişleri Bakanlığı'nın takdir yetkisi vardır. Maddeye göre bu takdir hakkının kullanılmasında karşılıklılık ilkesinin var olup olmaması rol oynayacaktır. İçişleri Bakanlığı kararını verirken Dışişleri Bakanlığı'nın görüşünü almak durumundadır.

Karşılıklılık ilkesinin varlığı, ikamet izni talep eden yabancıya bağlı olduğu devletin hukukuna göre yabancılara verilecek ikamet izninin süresi nazara alınarak tayin edilecek demektir. Daha uzun süreli ikamet izni tanıyan devletlerin vatandaşlarına aynı ilke dahilinde İçişleri Bakanlığı'nın takdirine bağlı olarak 5 yıldan daha uzun süreli ikamet izni verilebilecektir. Burada dikkat edilecek husus karşılıklılık ilkesi uyarınca daha uzun ikamet izninin verilmesi olanağının Bakanlığın takdir yetkisi ile verilmeyebileceği noktasındadır. Bakanlık her şeye rağmen beş yıldan kısa bir ikamet izni vermek yetkisine sahiptir.

Sürenin bitiminden sonra ikamet tezkerelerini yenilemek isteyenler sürenin bitiminden itibaren 15 gün içinde yetkili makamlara başvurarak yenisini almak zorundadırlar. Bu madde de 9. maddeki değişikliğe uygun olarak yenilenmiştir (Çelikel&Günseli, 2000, s:86).

YİSHK ile getirilen değişikliklerden biri de Türkiye ile sınır komşusu olan devletlerde yaşayan soydaşlarımıza ilişkindir. Bu konu, Ek bir madde ile YİSHK içerisinde düzenlenmiştir. Maddeye göre, bu durumdaki şahıslar hakkında düzenleme yapma yetkisi Bakanlar Kurulu'na aittir (Çelikel ve Gelgel, 2000, s:87).

2.2.2.3.4 İkametgah Değiştirmek

YİSHK'na göre, ikamet tezkeresine sahip olan yabancılar ikametgahlarını değiştirdikleri takdirde, durumu 48 saat içinde çıktıkları ve gittikleri yerdeki polis ve jandarma karakoluna bildirmek zorundadırlar. Bu hükümler, yabancı devletlerin konsolosluk ve elçilik memurları ve ailelerine uygulanmaz (Çelikel ve Gelgel, 2000, s:87).

2.2.2.4 Yabancıların Haklarını Kısıtlayan Kanunlar

2.2.2.4.1 Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu

2565 Kanun No'lu Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu'nda; 'Birinci Derecede Kara Askeri Yasak Bölgelerinde Uygulanacak Esaslar' başlıklı 7. maddede:

(c) bendi: 'yabancıların geçici olarak bölgeye girmeleri ve oturmaları, Genelkurmay Başkanlığı'nın iznine bağlıdır (Bakıcı ve Kaçak, 1997, s.1180).

(d) bendi: 'bölge içindeki eski eserlerin ve doğal kaynakların milli kuruluşlarca veya milli kuruluşların denetimi altındaki Türk veya yabancı uyruklularca araştırılması veya işletilmesi, Genelkurmay Başkanlığı'nın mütalaasının alınması koşuluyla ilgili kanun hükmüne göre yürütülür.

Aynı kanunun, 'İkinci Derecede Kara Askeri Yasak Bölgelerinde Uygulanacak Esaslar' başlıklı 9. maddede:

(a) bendi: Türk vatandaşlarının bölgede oturmaları, seyahat etmeleri, zirai faaliyetlerini, meslek ve sanatlarını icra etmeleri serbesttir. Şu kadar ki, milli egemenliği sağlamak bakımından gerekli görülecek ikinci derece kara askeri yasak bölgelerinde, bölgede oturanlar dışındaki Türk vatandaşlarının bölgede oturmaları, zirai faaliyetlerini, meslek ve sanatlarını icra etmeleri Bakanlar Kurulu Kararı ile sınırlandırılabilir.

(b) bendi: yabancı gerçek ve tüzel kişileri, bu bölgede taşınmaz mal elde edemezler. Yabancılar ait bölgedeki taşınmaz malların tasfiyesine karar vermeye, tasfiye şekil ve şartlarını tespit, Bakanlar Kurulu yetkilidir.

(c) –(1): yabancılar izin almadan, geçici dahi olsa bölgeye giremezler, oturmazlar, çalışamazlar ve taşınmaz mal kiralayamazlar (Bakıcı ve Kaçak, 1997, s.1181).

Aynı kanunun 'Çeşitli Hükümler' başlığı altında 288. maddesinde ' Genelkurmay Başkanlığı'nın teklifi üzerine askeri yasak bölgelere yakınlığı veya diğer stratejik nedenlerle tespit edilecek bölgelerde, yabancıların taşınmaz mal edinemeyeceklerine ve izin almadıkça kiralayamayacaklarına, Bakanlar Kurulu'nca karar verilebilir (Bakıcı ve Kaçak, 1997, s.1188).

29. maddede ise, 28. madde kapsamına giren bölgeler içerisinde taşınmaz mal bulunan yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilere ait taşınmaz malların tasfiyesine karar vermeye, tasfiye şekil ve şartlarını belirlemeye Bakanlar Kurulu yetkilidir. (Bakıcı ve Kaçak, 1997, s.1188)

18.12.1981 tarihli Yasa (RG.22.12.1981-17552), askeri aysak bölgeleri kara, deniz, hava askeri bölgeleri olarak ayrı ayrı düzenlemiş ve her bir bölgeyi birinci ve ikinci askeri yasak bölge olarak ikiye ayırmıştır. Ayrıca güvenlik bölgelerinin de kurulmasını kabul etmiştir. Askeri yasak bölgeler ile özel ve askeri güvenlik bölgeleri Genelkurmay Başkanlığı'nın göstereceği lüzum üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile kurulabilir veya kaldırılabilir. (md.2,3)

Birinci derecede kara askeri yasak bölgeler, yurt savunması için hayati önem taşıyan askeri tesisi ve bölgelerin çevre duvarı, tel örgüt ve dış sınırlarının en az 100, en fazla 400 metre uzaklığından alınan noktalarının birleştirilmesi ile ve kara sınır hattı boyunca ve lüzum görülen kıyılarda 30-600 metre derinliklerdeki sahalarda tesis edilir. (md.5)

Bu bölgelere;

-görevliler dışında kimse giremez ve oturamaz (md. 7/b)

-yabancıların geçici olarak bu bölgeye girmeleri ve oturmaları Genelkurmay Başkanlığı'nın iznine tabidir. (md. 7/c)

-bölgedeki eski eser ve doğal kaynakların milli kuruluşlarca veya milli kuruluşların denetimindeki Türk ve yabancılar tarafından araştırılması veya işletilmesi Genelkurmay Başkanlığı'nın olumlu kararına bağlıdır. (md. 7/d)

İkinci derecede askeri yasak bölgeler, birinci derecede yasak bölge sınırlarından başlayarak 5-15 km. uzaklıktan seçilen noktalardan geçirilen hat ile belirlenir. Yurt savunması için gerekli görülen yerlerde de tesis edilir. (md.8)

Bu bölgelerde;

-Türk vatandaşlarının oturmaları, seyahat etmeleri, zirai faaliyetler, meslek ve sanat icra etmeleri serbesttir. Bu hakların Bakanlar Kurulu kararı ile sınırlandırılmaları mümkündür.

-Yabancılar izin alarak bölgeye girebilir, oturabilir veya çalışabilirler. (md.9/c,1)

-görevli sivil yabancılara valilerce (garnizon komutanlığının görüşü alınarak) askeri yabancılara Genelkurmay Başkanlığı'nca izin verilir.

-Bölgeden turistik amaçlarla yararlanılması bir yönetmelikle gösterilir (Çelikel ve Gelgel, 2000, s:82).

Birinci ve ikinci derecede deniz ve hava askeri yasak bölgelerinde esas olarak yukarıda açıkladığımız kara askeri yasak bölgeleri hakkındaki hükümlerin uygulanacağı kabul edilmiştir. (md.11-93)

2.2.2.4.2 Köy Kanunu

Yabancıların ikameti ile ilgili diğer bir sınırlama 1924 tarihli 442 Sayılı Köy Kanunu'nda yer almıştır. Köy Kanunu'nun 88. maddesine göre yabancılar köylerde ikamet etmek için İçişleri Bakanlığı'nın iznini almak zorundadırlar. Bu iznin verilmesinde ve ikamet süresinin azaltılıp çoğaltılmasında Bakanlığın takdir hakkı vardır (Çelikel ve Gelgel, 2000, s.82).

1924 yılında yürürlüğe konulan Köy Kanunu, Türk vatandaşı olmayan kimselerin (yabancı uyrukluların) köylerde oturmaları için İçişleri Bakanlığı'ndan izin almalarını zorunlu görmüş; bu izni verip vermemekte ve oturma sürelerini azaltıp çoğaltmakta Bakanlığın yetkili kıldığıdır. (madde 88) (Aytaç, 2000, s.237).

1950 yılında yürürlüğe konulmuş olup, halen yürürlükte olan 5683 Sayılı 'Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun'a göre, yabancıların girmekten ve ikamet kanunla men edilmiş oldukları yerlerden başka memleketin muayyen mıntıklarında münferit veya toplu bir halde ikamet veya seyahatleri Bakanlar Kurulu kararı ile men edilebilir. Bakanlar Kurulu, bu gibi tedbirleri muayyen devlet tebaalarına ve tatbikine karar vermeye yetkilidir. (Madde 2)

Bu hükümden, Köy Kanunu'nun yabancıların köyde oturmalarını yasaklayan hükümlerinin halen de yürürlükte olduğu anlaşılmaktadır. Köy Kanunu'nun 87. maddesindeki hükme göre de, T.C uyruğunda bulunmayan gerçek kişiler, gerekse tüzel kişiliğe sahip dernek ve ortaklıklar, köylerde arazi ve emlak edinemezler.

- Varlıkları T.C hükümetince tanınmış olan yabancılara ait dini, ilmi, Hayri müesseselerin fermanlara ve hükümet kararlarına dayanarak sahiplendikleri taşınmazların, bu belgelerin dışına çıkmamak ve hükümetin izni alınmak şartıyla müesseselerin tüzel kişilikleri adına tescil olunabileceğini (Bakıcı ve Kaçak, 1997, s.1107)
- Yabancı gerçek kişilerin Türkiye'de ancak sınırlama koyan yasal hükümler yerinde kalmakkaydıyla taşınmaz mallara sahiplik edebileceklerini (Madde 5) (Aytaç, 2000, s.238)
- Yabancı gerçek kişiler ile köye bağlı olmayan müstakil çiftliklere ve köy sınırları dışında kalan arazinin 30 hektardan çoğuna, ancak hükümetin izniyle sahip olabilirler. Adı geçen çiftliklere ve arazinin 30 hektardan ziyadesine vasiyet suretiyle veya mensup mirasçı sıfatıyla yabancı gerçek kişilerin sahip olabilmesi de hükümetin iznine bağlı olup, izin verilmezse çiftlik ve bu fazla miktar, tasfiye suretiyle bedele çevrilir. (Madde 36) (Bakıcı ve Kaçak, 1997, s.1113).

şeklinde öngörülmüştür. Bu da Köy Kanunu'ndaki emlak edinmeyi yasaklayıcı hükmün teyidi anlamına gelmektedir.

Her ne kadar, 12.03.1982 tarihli ve 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 'Taşınmaz Malların Turizm Amaçlı Kullanımı' başlığını taşıyan 8. maddesinde; 'yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilere de yatırımlar için hukuki imkan ve kolaylıklar yaratılmakta (fıkra D)' ve 'turizm bölgelerinde ve turizm merkezlerindeki taşınmaz malların iktisabında yabancı

uyrukluların 442 Sayılı Köy Kanunu ile 2644 Sayılı Tapu Kanunu'nda yer alan tahditlerden, Bakanlar Kurulu Kararı ile istisna edilebilecekleri (fıkra E)' hükmünü taşımaktadır. (Aytaç, 2000, s.239)

2.2.2.4.3 Tapu Kanunu

Yabancılara mülk satışını serbest bırakan 4916 Sayılı yasa, 3 Temmuz 2003'te kabul edilmiştir. Yasa, Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde çıkartılmıştır. Yabancıların Türkiye'de taşınmaz edinebilmeleri için, karşılıklılık prensibine göre bu kişilerin ikamet etikleri ülkelerin de Türk vatandaşlarına aynı olanağı tanımış olması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi tarafından yabancılara gayrimenkul satışına izin veren yasa, 15 Mart 2005 tarihinde iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, yabancılara taşınmaz satışını düzenleyen yasayı 'getirilen yasal güvenceler ve sınırlamaları' yeterli görmediği için iptal ettiğini açıklamıştır. Aralık 2005'te ise, Tapu Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı kabul edilmiş ve yabancıların mülk edinmelerini düzenleyen Tapu Kanunu değişikliği 07 Ocak 2006 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak resmîyet kazanmıştır. (Kılıçaslan, 2006, s.150) 5444 Sayılı Kanun'a göre;

-Yabancılar karşılıklı olmak ve kanuni sınırlamalara uyulmak kaydıyla, Türkiye'de işyeri veya mesken olarak kullanılmak üzere, uygulama imar planı veya mevzi imar planı içinde bu amaçlarla ayrılıp tescil edilen taşınmazları edinebilirler.

-Yabancıların ülke genelinde edinebileceği taşınmazlar ile bağımsız ve sürekli nitelikte sınırlı ayni hakların toplam yüzölçümü iki buçuk hektarı geçemez. Yüzölçümü miktarını otuz hektara kadar arttırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir (Kılıçaslan, 2006, s.150).

2.3 YABANCILARIN KAMUSAL HAKLARI

2.3.1 Siyasal Haklar Ne Demektir?

Siyasal haklar, kişinin devlet yönetimine katılmasını sağlayan haklardır. Vatandaşların gerek doğrudan doğruya ve gerekse dolayısı ile devlet işlerinin yönetilmesini veya bu işlerin denetlenmesini sağlayan haklarının bütününe siyasal haklar denilebilir. Ayrıca devlet idaresi dışında toplumun temel yapısının meydana gelişine katılma da, kişi için politik haklar arasında yer alabilir (Tekinalp, 2003, s.30).

Yabancıya eski devirlerden beri politik haklar tanınmadığı gibi, yabancıyı bulunduğu memleketin politik düzenine dikkat etmekle de yükümlüdür.

İç hukukta siyasal haklar;

- Seçme, seçilme ve siyasi faaliyetlerde bulunma
- Kamu hizmetlerine katılma
- Siyasi parti kurma ve üyelik
- Yurt savunmasına katılma
- Dilekçe hakkı

şeklindedir (Tekinalp, 2003, s.35).

Yabancıların siyasal haklar dışında kalan hakları ise aşağıdaki gibidir:

- Giriş, ikamet ve seyahat hakkı
- Kişi dokunulmazlığı
- Kişi özgürlüğü
- Din ve vicdan özgürlüğü
- Düşünce özgürlüğü
- Basın özgürlüğü
- Toplantı özgürlüğü
- Bilim ve sanat özgürlüğü
- Çalışma ve buna bağlı haklar
- Sağlık ve sosyal yardımdan yararlanma hakkı
- Mahkemelere başvurma hakkı

2.3.2. Türk Yasalarında Seçme ve Seçilme Ehliyeti

Siyasal bilim, yurttaşı en yalın anlatımıyla ‘siyasal bir topluluğun üyesi’ olarak tanımlamaktadır. Eski Yunan’daki anlamıyla, yurttaş olmak, kamu işlerine katılma hakkını elde etmek demektir. Yurttaş bütünü, yani toplumun bir parçası olmakla, topluluğa karşı da ödevleri olan birey anlamındadır. Yurttaşın bireysel çıkarlarını korumasının yolu toplumdan ve toplumsal çıkarları korumasında geçmektedir (Çukurçayır, 2000, s.23-24).

Bu anlamda demokratik yurttaşlık, seçimlere katılmaktan öte bir anlam taşır. Seçimler, demokrasinin olmazsa olma koşuludur. Ancak demokrasi bir yandan da özgürlük, eşitlik, dayanışma, yurttaşların oluşturulan politikalar üzerinde etkin denetimi, bilgiye dayanan ussal tartışma, eşit katılım ve siyasal iktidardır. Katılımı yalnızca seçimle sınırlamak, katılım hakkını yalnızca ayrıcalıklı gruplara tanımak anlamına gelebilir ve bu yurttaşlığın alanını daraltmaktan başka bir şey değildir. Yurttaşlık, toplum içerisinde yalnız bir statü değil, eşit bir biçimde etkin ve katılımcı boyutuyla varsa anlamlıdır (Çukurçayır, 2000, s.24).

Demokrasi-yurttaş ilişkisinde, yeni yönetim modeli kuramcılarında kaynaklanan bir söylem sıkça vurgulanmaktadır. Demokrasilerde yurttaş, toplumsal tabakalaşmanın en tepe noktasında yer alır ve yönetsel-siyasal sistemin ne üreteceğine ve nasıl çalışacağına o karar verir. Çünkü, siyasal ve yönetsel sistem yurttaş için vardır ve yurttaşın her türlü edinimlerinden yararlanarak, yönetsel-siyasal sistemi yurttaşın gereksinimlerine göre uyarlamak zorundadır. Bu yöntem, her türlü kentsel çevrenin düzenlenmesinde ve sorunların üstesinden gelinmesinde kullanılabilir bir yöntemdir. Yurttaş, geleceğin toplumunda kendi yaşamıyla ilgili daha fazla sorumluluk almak, yönetsel ve siyasal yaşama daha fazla katılmak durumundadır (Çukurçayır, 2000, s.26).

Türkiye’deki durumu incelediğimizde ise, Anayasanın 67/3 ve 298 Sayılı Seçim Kanunu’nun 6. maddelerine göre, 18 yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir şeklinde bu hakkın çerçevesini belirlemiştir. Buradaki şartlar;

- (Seçim tarihi itibarıyla) 18 yaşını doldurmuş olmak,
- Türk vatandaşı olmak

şeklindedir (Yılmaz, 1999, s.9).

Türk vatandaşı olmak, Türkiye’de seçme ve seçilmenin temel şartıdır. Nitekim, Anayasanın 76. maddesinde ‘...**her Türk...**’, 298 Sayılı Seçim Kanunu’nun 6. maddesinde ‘...**her Türk vatandaşı.....**’, 2839 Sayılı Milletvekili Kanunu’nun 10. maddesinde ‘...**her Türk vatandaşı....**’ ve yine 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlık ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun’un 9. ve 32. maddelerinde ‘...**her Türk vatandaşı....**’ Denilerek, bu husus açık ve net bir şekilde belirtilmiştir (Yılmaz, 1999,s.19-20). Yani, yabancılar seçme ve seçilme hakkına sahip değildirler.

2.3.2.1 Milletvekili Seçilme

2839 Sayılı Milletvekili Seçim Kanunu’nun ‘Seçilme Yeterliliği’ başlıklı 10. maddesine göre, otuz yaşını dolduran her Türk vatandaşı, milletvekili seçilebilir (Tandoğan, 2004, s.121).

2.3.2.2 Mahalli Seçimler

2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlık ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun’un ‘Seçilme Yeterliliği’ başlıklı 9. maddesine göre, 2839 Sayılı Milletvekili Kanunu’nun 11. maddesinde belirtilen sakıncaları taşımamak şartıyla, yirmi beş yaşını dolduran her Türk vatandaşı belediye başkanlığına, il genel ve belediye meclis üyeliğine seçilebilir (Hatipoğlu, 2004, s.2).

Yine, 2972 Sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlık ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun’un ‘Adaylık Ve Seçilme Yeterliliği’ başlıklı 31. maddesine göre, en az altı aydan beri o mahalle veya köyde oturmak şartıyla, yirmi beş yaşını dolduran her Türk vatandaşı bu kanunda ve bu kanunun atf yaptığı diğer konularda öngörülen hükümlerce seçilmeye mani hali olmamak kaydıyla muhtar, ihtiyar meclisi ve ihtiyar heyeti üyesi seçilebilir (Hatipoğlu, 2004, s.2).

2.3.2.3 Çifte Vatandaşlık Hakkı Olanların Gümrük Kapılarında Oy Verme İşlemi

Çifte vatandaşlık almış olan Türk vatandaşları, yurda giriş ve çıkış yaparken Türk pasaportlarını ibraz etmeyerek, diğer ülkelerde almış oldukları yabancı pasaportlarını ibraz ederlerse, bunların oy kullanmaları mümkün değildir. Türkiye Cumhuriyeti pasaportuna sahip ve yalnızca bu pasaportun ibrazı suretiyle yurtdışındaki Türk vatandaşlarının gümrük kapılarında oy verebilmeleri mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti pasaportu ibraz etmeyen seçmenlere oy kullandırılmaz. (YSK. 2002/740) (Azapağası ve Kaçak, 2004, s.115).

Genel olarak denilebilir ki; Türkiye’de yaşayan AB kökenli göçmenlerin topluma entegrasyonu, siyasal ve toplumsal hayata katılımları konularında şu tespit geçerlidir: Türkiye’de ikamet eden yabancılar, oturma süreleri ne olursa olsun, seçme ve seçilme hakkına sahip değildirler. Çok kısıtlı ölçüde uygulansa da, AB’nin diğer ülkelerinden ya da üçüncü ülkelerden çıkıp bir AB ülkesine yerleşen göçmenlere belirli bir oturma süresinden sonra, yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını tanıyan AB Yönergesi’ne benzer bir kural veya düzenleme Türkiye’de mevcut değildir.

2.3.2.4 Personel Kanunu

İlgili kanunun 'İstihdam Şekilleri' başlıklı maddesinin B fıkrasının mülga ikinci paragrafında (mülga ikinci paragraf:04.04.2007-5260/4. md.):'ancak, yabancı uyrukluların, tarihi belge ve eski harflerle yazılmış arşiv kayıtlarını değerlendirenlerin, mütercimlerin,... bu Kanun'a tabi kamu idarelerinde ve dış kuruluşlarda belirli bazı hizmetlerde çalıştırılacak personelin de, zorunlu hallerde sözleşme ile istihdamları caizdir' denmektedir.⁴²

2.3.2.5 Basın Kanunu

İlgili kanunun 5. maddesinde ' her süreli yayının bir sorumlu müdürü bulunur. Sorumlu müdür, birden fazla ise, her birinin sorumlu olduğu bölüm belirtilir. Sorumlu müdür olabilmek için 18 yaşını bitirmiş olmak, ... T.C vatandaşı olmayanlar için karşılıklılık koşulu aramak gerekir' denmektedir (Çetin, 2008, s.40).

Sorumlu müdürün sahip olması gereken nitelikler, yönünden, 5680 Sayılı Kanun'un 5. maddesinden kısmen farklı bir düzenlemeye gidilmiştir. Avrupa Birliği düzenlemelerine uyum sağlamak amacı ile, sorumlu müdürün Türk vatandaşı olma şartı aranmamaktadır (Çetin, 2008, s.40).

2.3.3 Yabancılara Yönelik Güncel Düzenlemeler ve Çıkarılan Uyum Yasaları

Modern Türkiye, Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren göç alan bir ülkedir. O ilk yıllardan 1980'lere kadar daha çok Türk soyundan ve kültüründen olanların gelişini kapsayan göç dalgaları, ulus-inşa sürecinin bir parçası olmuştur. 14 Haziran 1934'te yürürlüğe giren ve halen yürürlükte olan İskan Kanunu da (Kanun No:2510) bu çerçevede kurgulanan bir yasal düzenlemedir. Kimin göç edebileceğini, yerleşebileceğini veya mülteci olabileceğini tanımlayan maddelerden oluşan bu kanun, Türkiye'de göçle ilgili kuralları belirleyen temel yasal düzenlemedir. Bu yasaya göre, yalnızca Türk kökenliler 'muhacir' statüsüne alınabilir. (Madde 3). Türk kökenli olmayan göçmenler ise 'muhacir' statüsünde değildirler. (Madde 4). Türk soyundan ve kültüründen olan bireylerin, Türkiye'de 'ayrıcalıklı' bir konumda göçmen veya mülteci olabileceklerini vurgulayan bu kanunun Türkiye'de bulunan yabancıların oturma, çalışma izni alma ve yurttaşlık hakkı edinme konumlarını dolaylı ya da dolaysız belirlediği açıktır. Bu yasanın yabancılarla ilgili diğer yasal düzenlemelere de dayanak sağladığı görülmektedir. Özellikle, Türk soyundan ve kültüründen olan bireylere göç ve vatandaşlık bağlamında bir 'ayrıcalık' sağlama anlayışının AB uyum yasaları bağlamında ortadan kaldırılmasını sağlayan ve bu konularda daha 'eşitlikçi' bir anlayışla taşıyan yeni bir İskan Kanunu taslağı, yasallaşmak için 2003 yılından bu yana Parlamento'da bekletilmektedir. Yeni tasarıda daha önceki katı ve dar kapsamlı Türk yurttaşı tanımlamasından uzaklaşmış olsa da, halen yalnızca Türk kökenli kişilerin Türkiye'de yerleşebilecekleri ifade edildiği için kanun metni ayırıcı niteliğini muhafaza etmektedir.

27 Şubat 2003 tarihinde TBMM tarafından onaylanan ve 6 Eylül 2003'te yürürlüğe giren 4817 Sayılı 'Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun', yabancıların Türkiye'de çalışma koşullarını yeniden düzenlemiştir. Yeni kanunla çalışma izinlerinin verilmesine farklı bir sistem getirilmiş ve böylece yabancıların Türkiye'de istihdamları kolaylaştırılmıştır. Bu yasa ile ilk kez, açıkça yabancıların Türkiye'deki istihdamını konu alan temel bir mevzuat ortaya konulmuştur. Organizasyon yönünden bakıldığında, çalışma izinlerinin verilmesinde

⁴² Personel Kanunları Ve Diğer Devlet Memurları Kanun; Hukuk Cep Kitapları Dizisi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008,syf:32

artık önceden olduğu gibi çeşitli bakanlıklar değil, yalnızca T.C Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

Yeni kanunun yürürlüğe girmesiyle daha önceki duruma kıyasla açıkça bir ilerleme kaydedilmiş olsa bile, Türkiye’de sürekli yaşayan göçmenlere süresiz çalışma hakkı tanınmış değildir. Kanun’un 6. maddesinde Türkiye’de en az 8 yıl kanuni ve kesintisiz ikamet eden veya toplam 6 yıllık kanuni çalışması olan yabancılara iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler dikkate alınmaksızın ve belirli bir işletme, meslek, mülki veya coğrafi alanla sınırlandırılmaksızın süresiz çalışma izni ‘verilebileceğinden’ söz edilmektedir. Ancak çalışma izninin verilmesi koşulları açık ve ayrıntılı olarak belirtilmemiştir. Bakanlığa intikal eden başvuruların en geç 90 gün içerisinde cevaplandırılacağı hükmü (Madde 13) ise, özellikle geçmişteki uzun süreler hatırlandığında, bürokratik verimliliğe ve şeffaflığa doğru olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.177).

Avrupa Birliği sürecinde yasaların uyumlaştırma süreci aşağıdaki gibi gerçekleştirilmiş ve gerekli düzenlemeler aşağıda belirtilmiştir:

- **4709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun**

Kabul Tarihi: 3.10.2001, R.G: 17.10.2001 (Mükerrer)

Madde 26: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 74. maddesinin birinci fıkrasına ‘vatandaşlar’ ibaresinden sonra gelmek üzere ‘ve karşılıklılık esası gözetilmek şartıyla Türkiye’de, ikamet eden yabancılar’ ibaresi eklenmiştir. (Yurtcan, 2004, s.59)

Madde gerekçesi ise, ‘karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılara da dilekçe hakkı tanınmaktadır.’ Şeklinde açıklama getirilmiştir.

- **4778 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**

Kabul Tarihi:02.01.2003, R.G: 11.01.2003

İlgili kanunun 23. maddesinde, ‘1.11.1984 tarihli ve 3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunu’nun 1. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde-1: Bu Kanun’un amacı, Türk vatandaşlarının ve Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne ve yetkili makamlara yazı ile başvurma haklarının kullanılma biçimini düzenlemektedir (Yurtcan, 2004, s.238).

23. maddenin gerekçesi olarak ise; ‘ Maddeyle, Anayasa’nın 74. maddesinde 4709 Sayılı Kanun’la yapılan değişikliğe paralel olarak 3071 Sayılı Kanun’un 4. maddesi değiştirilmektedir (Yurtcan, 2004, s.244).

İlgili Kanun’un 24. maddesinde; ‘3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunu’nun 1. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde.2: Bu Kanun, Türk vatandaşları ve Türkiye’de ikamet eden yabancılar tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi ve idari makamlara yapılan dilek ve şikayetler hakkındaki başvuruları kapsar (Yurtcan, 2004, s.238).

24. maddenin gerekçesi olarak ise, ‘Maddeyle, Anayasa’nın 74. maddesinde 4709 Sayılı Kanun’la yapılan değişikliğe uygun hale getirilmektedir.’ Denilmektedir (Yurtcan,2004, s.244).

İlgili Kanun’un 25. maddesinde ise; ‘3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunu’nun 7 maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde.3: Türkiye’de ikamet eden yabancılar, karşılıklılık esası getirilerek ve dilekçelerinin Türkçe yazılması kaydıyla, bu haktan yararlanabilirler (Yurtcan, 2004, s.238).

İlgili Kanun’un 27. maddesinde; ‘3071 Sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanunu’nun 7 maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde.7: Türk vatandaşlarının ve Türkiye’de ikamet eden yabancıların kendileri ve kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri konusunda yetkili makamlara yaptıkları başvuruların sonucu veya yapılmakta olan işlerin safahatı hakkında, dilekçe sahiplerine en geç otuz gün içinde gerekçeli olarak cevap verilir. İşlem safahatının duyurulması halinde, alınan sonuç ayrıca bildirilir (Yurtcan, 2004, s.238).

- **4771 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**

Kabul Tarihi: 03.08.2002, R.G:09.08.2002

Madde.5 (A): 06.10.1983 Tarihli ve 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 3. maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: ‘ Yabancıların bu kanun hükümlerine göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri İçişleri Bakanlığı’nın iznine bağlıdır. Yabancıların bu kanuna göre düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde topluluğa hitap etmeleri, afiş, pankart, resim, flarna, levha, araç ve gereçlerin taşınması, toplantının yapılacağı mahallin en büyük mülki idare amirliğine toplantıdan en az kırk sekiz saat önce yapılacak bildirimle mümkündür (Yurtcan, 2004, s.163).

5. maddenin gerekçesi olarak ise, maddenin (A) fıkrasıyla 3. maddesinin ikinci fıkrası değiştirilerek, yabancıların toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenlemeleri konusunda İçişleri Bakanlığı’ndan izin almaları yolundaki sistem aynen korunmakla birlikte, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde topluluğa hitap etmeleri, afiş, pankart, resim, flarna, levha, araç ve gereçlerin taşıyarak katılma ve etkinliklerde yer alabilmeleri için, mevcut olan izin usulü kaldırılarak, bildirim usulü getirilmiştir (Yurtcan, 2004, s.176).

3.BÖLÜM

TÜRKİYE'Lİ YERLEŞİK YABANCILAR

3.1. TÜRKİYE'Lİ YERLEŞİK YABANCILAR

Bu bölümde Türkiye’de ve özelinde Antalya’da yaşayan yerleşik yabancıların profili incelenecektir. Daha sonra ise bu kesimin karşılaştığı sorunlar, beklentileri ve ihtiyaçları analiz edilerek, bu alanda yapılmış olan akademik çalışmaların sonuçları değerlendirilecektir.

3.1.1. Türkiye’deki Yabancıların Durumu

Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren Türkiye’ye yönelen uluslar arası göç hareketleri, ulus-devletin kuruluşunda son derece önemli bir rol oynamıştır. Cumhuriyet’in kuruluş yıllarından başlayarak, ilk kırk yıl içinde Türkiye’ye yönelen bu göç dalgalarını, genelde Osmanlı İmparatorluğu’nun toprakları içinde kurulan çevre ülkelerden gelen etnik Türk ve Müslüman göçmenler oluşturmuştur. Bu sebeple yakın zamana kadar Türkiye’de uluslar arası göç sonucu oluşan yabancı bir nüfustan bahsetmek mümkün değildi. Öte yandan, 1960’lı yıllardan bu yana yurtdışına yönelen işçi göçüyle birlikte Türkiye daha çok göç veren bir ülke olarak bilinmektedir.

Durumu tablo üzerinden özetleyecek olursak;

Tablo 3.2: -1934-1952 yılları arasında Türkiye’ye gelen göçmenler

YILLAR	GELEN GÖÇMEN SAYISI
1934	34.057
1935	50.719
1936	33.074
1937	26.752
1938	29.678
1940	21.216
1941	12.063
1942	4261
1943	2316
1944	681
1945	2755
1946	3234
1947	4365
1948	7245
1949	3450
1950	55.056
1951	102.894
1952	630

Kaynak: Serper Ö; Türkiye Demografisi, Filiz Kitabevi, İstanbul, syf:132

Tablo 3.3: 1968-1974 yılları arasında Türkiye'ye gelen göçmenler

YILLAR	GELEN GÖÇMEN SAYISI
1968	1062
1969	2222
1970	4342
1971	3290
1972	2045
1973	489
1974	180

Kaynak: Serper Ö; Türkiye Demografisi, Filiz Kitabevi, İstanbul, syf:132

Bugün ise Türkiye'nin uluslar arası göç rejimi içindeki rolü değişmektedir. Türkiye artık yoğun şekilde farklı ulusal ve etnik kökenlerden gelen göçmenleri taşıyan uluslar arası göç dalgalarına hedef olan ya da bu dalgalara geçit veren bir ülke konumundadır.

Aşağıdaki tablo, 2000-2004 yılları arasında Türkiye'de ikamet izni verilen yabancıların sayıları ve göç edilen ülke hakkındaki bilgileri içermektedir:

Tablo 3.4 –Türkiye’de İkamet İzni Verilen Yabancılar (2000-2004)

UYRUĞU	2000	2001	2002	2003	2004
Afganistan	3.464	3.373	3.733	3.883	3.993
Almanya	5.339	5.436	5.944	6.309	7.136
ABD	6.446	5.546	5.777	5.795	5.630
Arnavutluk	1.157	1.125	1.099	1.009	1.157
Avustralya	677	746	669	689	742
Avusturya	606	572	552	779	764
Azerbaycan	10.564	10.044	9.935	9.502	10.508
Bangladeş	326	290	307	287	287
Belarus	254	209	208	265	260
Belçika	371	373	381	473	452
Birleşik A.E.	40	10	45	257	294
Bosna-Hersek	751	619	606	619	624
Brezilya	161	165	193	232	231
Bulgaristan	61.658	58.705	54.924	48.205	44.870
Cezayir	121	120	138	143	161
Çek Cumhuriyeti	138	135	151	222	261
Çin	1.074	1.143	1.414	1.453	1.863
Danimarka	237	225	263	305	366
Endonezya	47	65	69	95	139
Ermenistan	48	51	59	73	130
Fas	148	166	164	166	174
Filipinler	403	523	468	501	491
Filistin	770	686	607	501	526
Fransa	3.144	2.766	2.850	2.754	2.802
Gürcistan	685	761	788	958	1.279
Haymatlos	2.734	2.882	2.651	2.575	2.857
Hindistan	497	586	639	799	923

Hollanda	794	809	867	992	1.102
Irak	5.506	5.482	4.904	4.471	4.645
İngiltere	3.281	3.192	3.219	3.788	4.777
İran	6.117	6.567	5.909	5.256	5.738
İrlanda	265	248	281	306	344
İspanya	362	387	406	447	485
İsrail	357	392	422	449	446
İsveç	427	441	369	419	401
İsviçre	364	320	395	431	417
İtalya	1.544	1.393	1.440	1.451	1.445
Japonya	1.198	1.186	1.311	1.494	1.652
Kanada	464	497	517	605	654
Kazakistan	3.676	3.503	3.649	3.427	3.755
Kenya	94	117	103	124	122
Kırgızistan	2.128	1.587	2.095	2.223	2.495
Kore Cum.	514	607	595	634	828
Kore Halk Cum.		2	73	101	91
Kuzey K. T.C.	3.027	2.895	2.616	2.215	1.844
Libya	275	291	338	348	389
Litvanya	50	47	55	65	82
Lübnan	406	359	339	335	337
Macaristan	229	191	213	259	273
Makedonya	806	900	904	954	1.047
Malezya	49	71	71	78	84
Meksika	85	93	106	104	118
Mısır	245	265	274	302	316
Moğolistan	267	410	426	562	704
Moldova	889	855	890	1.055	1.637
Nijerya	96	96	119	125	136
Norveç	132	180	222	253	306
Özbekistan	1.118	1.099	1.108	1.082	1.232
Pakistan	619	592	524	468	497
Rusya Federasyonu	6.871	6.235	6.454	6.134	6.326
Romanya	1.440	1.304	1.274	1.332	1.615
Slovakya	12	26	31	48	63
Sudan	368	248	214	220	238
Suriye	1.431	1.312	1.395	1.462	1.588
Suudi Arabistan	124	134	136	176	190
Tunus	186	220	226	264	232
Türkmenistan	2.529	2.242	1.821	1.645	1.794
Ukrayna	2.326	2.290	2.150	2.312	2.621
Ürdün	854	803	759	748	754
Yemen	41	36	47	59	47
Yeni Zelanda	210	252	259	276	290
Yugoslavya	4.408	4.036	4.075	4.179	4.433
Yunanistan	7.308	6.578	6.524	6.565	6.630
Diğerleri	2.695	3.142	2.911	3.111	3.422
GENEL TOPLAM	168.047	161.254	157.670	152.203	157.562

Kaynak: İç İşleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü verileridir.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere, 2000-2004 yılları arasında Türkiye’de ikamet alan yabancılardan en çok Birleşik Arap Emirlikleri 40’dan 294’e artış göstermiştir. Ancak KKTC’den gelenlerden ise bu oran 3027’den 1844’e düşüş göstermiştir.

Türkiye’ye yönelen bu göçün kaynakları ve aldıkları biçimler, ülkenin daha önce hedef olduğu dalgalarından çok farklıdır. Artık bir göç sürecinin ürünü olan Türkiye’de yaşayan yabancılardan (yabancı ülke yurttaşlarından) söz etmek mümkündür. Türkiye’nin etnik yapısını çeşitlendirecek bir şekilde farklı din, dil, etnik kökenlerden başka ülke vatandaşları farklı nedenler ve geliş biçimleriyle Türkiye’ye gelip yerleşmeye ya da geçici olarak Türkiye’de yaşamaya başlamışlardır. Türkiye’de yaşayan AB vatandaşlarının varlığı bu çerçevede olmuştur. Diğer yandan, 1970’li yılların sonundan itibaren Türkiye üzerine yoğunlaşan göç, yıllar itibariyle gittikçe artan ve oldukça büyük rakamlarla ifade edilen sığınmacı, mülteci, transit göçmen ve kaçak işçileri taşıyan insan hareketlerini içerir hale gelmiştir. Yabancıların Türkiye’ye yönelen göç hareketleri genel olarak Türkiye’nin sınır komşusu olan ülkelerden veya diğer yakın ülkelerden gerçekleşmektedir. Türkiye’ye gelip kaçak olarak çalışan göçmenler ile Türkiye’yi bir geçiş ülkesi olarak kullanan göçmenlerin varlığı, bu göç dalgalarını büyütmektedir (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.170).

Türkiye üzerindeki bu göçün büyüklüğü konusunda güvenilir rakamlar olmasa da, son yıllarda yıllık 160 bin yabancıların oturma izni ile ülkede yaşadığı bilinmektedir. Bunlara ek olarak 250.000-300.000 arasında transit göçmen ya da kısa süreli çalışan kaçak işçilerin oluşturduğu farklı göç kategorilerini içeren bir göçmen kitlesinin ülkeye yöneldiği söylenebilir. Avustralya ve Kanada gibi göç alan ülkelerde yıllık göçmen sayısının son yıllarda 100 bin ila 200 bin arasında değiştiği göz önüne alınırsa, Türkiye’nin uluslararası göç hareketleri içinde göç alan bir ülke olarak önemli bir yer edinmeye başladığı görülmektedir. Bu göçün önemli bir bölümü ise ‘kayıt dışı’ bir nüfus hareketini içermektedir (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.171).

Bir yandan AB uyum süreci temelinde, diğer yandan ise küreselleşmenin uluslararası göçü yaygınlaştırdığı bir ortamda önümüzdeki yıllarda birçok AB vatandaşının Türkiye’de yaşamaya ve çalışmaya başlayacağını düşünürsek, konunun artan bir ivmeyle önem kazanacağı açıktır. İspanya, İtalya ve Yunanistan gibi güney Avrupa’daki AB ülkelerinin benzer bir süreci yaşadıkları bu noktada hatırlanmalıdır.

Günümüzde Türkiye’de yaklaşık 80 bin’i Alman olmak üzere, 160 binin üzerinde AB yurttaşının yaşadığı tahmin edilmektedir. Tahmine dayalı olan bu rakamlar çok uyrukluluğu veya oturma süresini dikkate almaksızın tüm AB yurttaşlarını kapsamaktadır.

AB vatandaşları için Türkiye’ye göçte etkili olan ana sebepler şunlardır:

- 1980’li yıllardan bu yana devam eden siyasal ve ekonomik dışa açılım süreci Türkiye’yi göçmenler için daha çekici bir konuma getirmiştir.
- Türkiye, 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren Avrupalıların giderek daha fazla tercih ettiği bir tatil ülkesi olmuştur. Türkiye ile ilk olumlu teması tatilde yaşamış olan birçok kişide daha sonra ülkede daha uzun süre kalma isteği uyanmıştır.

- Türkiye'nin AB'ye tam üyelik adaylığı konusunda kaydettiği ilerleme de önemli bir husustur. Özellikle Türkiye'nin Ekim 2005 yılı başında AB ile müzakerelere başlaması AB-Türkiye ilişkilerinde yeni bir döneme girildiğini göstermektedir. Bu gelişmeler, Türkiye'yi bir göç ülkesi olarak özellikle AB yurttaşları için giderek daha cazip kılmaktadır.

AB'den Türkiye'ye veya aksi istikamette göçe sebebiyet veren itici ve çekici (Push-Pull) faktörleri, en az etkiledikleri göçmenler kadar çeşitlilik arz etseler de, AB'den Türkiye'ye doğru gerçekleşen göç hareketinde etkili olan başlıca itici ve çekici faktörleri belirtmek mümkündür: AB'nin kimi bölgelerinde artan işsizlik ve yaşama koşullarının zorluğu, AB ülkelerindeki yabancı düşmanlığı, Türkiye'nin Akdeniz iklimi ve ülke insanın zihniyeti; Türkiye'de geçim masraflarının daha düşük olması ve Türkiye ile AB ülkeleri arası ulaşım ve iletişimin çok kolay olması şeklindedir (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.172).

3.1.2. Türkiye'de Yaşayan Yabancıların Oluşturdukları Gruplar

Değişik sebeplerden ötürü, Türkiye'ye gelip yerleşen AB göçmenleri, sosyal ve ekonomik faktörler bakımından da türdeş bir grup oluşturmaktadır (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.172). Bu grupların sınıflandırılmaları aşağıdaki gibidir:

- **AB menşeli ya da yabancı şirket veya kurumların görevli ve temsilcileri:** Bu grupta yer alan kişilerin çoğunluğu erkektir ve bu nedenle çoğunlukla kendileri de birer AB yurttaşı olan eşleriyle beraber gelirler. Türkiye'de kalış süreleri genellikle iki ile altı yıl arasındadır.
- **Eşi Türk yurttaşı olan AB yurttaşları:** Türkiye'deki evlilik göçmenlerinin % 95'ini kadınlar oluşturmaktadır. Ancak Türkiye dışında okuyan ya da çalışan Türk kadınlarının sayısı arttıkça, Türk kadınlarla evli yabancı erkeklerin sayısı da sürekli artmaktadır. Bu grubun büyük bir bölümü ailece daimi olarak Türkiye'ye yerleşmiştir.
- **Karma evliliklerle kurulan AB-Türk ailelerinin çocukları:** Bu grupta yer alanların çoğu çifte pasaportlu olduğu için Türkiye'de doğrudan Türk yurttaşlığına sahiptirler. Bu grubun giderek büyümesi, çocukların AB üyesi ülkelerin yurttaşlığına da sahip olmaları ile ilgilidir. Birçok AB ülkesinde yurttaşlık ebeveynlerden (baba ve/veya anne) çocuklara aktarılabilmektedir.
- **Emekli AB yurttaşları:** Emeklilik dönemlerini Türkiye'nin AB ya da Akdeniz sahillerinde geçirmek isteyen ve bu nedenle Türkiye'de gayrimenkuller satın alan AB yurttaşlarının (Almanlar, Hollandalılar, İngilizler, Avusturyalılar, Belçikalılar, Danimarkalılar vb...) sayısı giderek artmaktadır. 2001 yılında güney ilçelerinden Alanya'da, 6 bin Alman yurttaşı tapu siciline kayıt yaptırmıştır. Neredeyse aynı sayıda Hollanda yurttaşı da Alanya civarına yerleşmiştir. Türkiye'nin güneybatı sahillerine yerleşen İngiliz yurttaşlarının sayıları da hızla artmaktadır.
- **Alternatif bir yaşam tarzı tanıyan AB yurttaşları:** Bu grubun mensupları ağırlıklı olarak 35 ila 55 yaş arasında olup kendilerine Türkiye'de yeni bir düzen kurmayı

amaçlamaktadırlar. Aralarında serbest sanatçılar olduğu gibi, mağaza, butik, hatıra eşyası) işletenler de vardır.

- **Türk kökenli AB yurttaşları:** Bunlar Türk kökenli olup zamanında kendilerini kabul eden ülkenin (genellikle Almanya) yurttaşlığına geçerken Türk yurttaşlığından çıkmak zorunda kalmış kişilerdir. Genellikle ‘pembe kart’ olarak anılan bir belgeye sahiptirler. Bu belge sayesinde, seçme ve seçilme hakkı hariç, bir Türk yurttaşının sahip olduğu tüm haklardan yararlanabilmektedirler. Ayrıca AB üyesi ülkelerden edindikleri çifte vatandaşlık hakkına sahip bazı Türk vatandaşlarının da bu grubun içinde sınıflandırılması mümkündür.
- **İstanbul Boğazı Almanları:** Bunlar, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Almanya veya başka batı Avrupa ülkelerinden günümüz Türkiye topraklarına gelmiş olan göçmenlerin torunları/altsoylarıdır. Ataları genellikle ticaret yapıyor ya da Osmanlı ordusuna danışmanlık ediyorlardı. Bunların çoğu, ya da çocuk veya torunları Türk yurttaşlığına geçmiş durumdadır.
- **Mülteciler(genellikle Nazi rejimi çerçevesinde Almanya’dan gelenler):**1933 ve 1944 yılları arasında sayıları binleri bulan Alman mültecinin Türkiye’ye sığındığı görülmektedir. Bu mültecilerin çoğunluğu Musevi olan ya da sosyalist olan kişilerdir. Bu kişilerin Türkiye’deki eğitim sisteminde öğretmen ve öğretim üyesi olarak katkıları olmuştur. Türkiye’deki üniversitelerde tıptan hukuka kadar çeşitli akademik alanlarda bu izleri bugün de görmek olasıdır. Bu göçmenlerin bir çoğu savaş sonrası Amerika’ya göç etmiş olsa da, kalanların çocukları ve torunları halen Türkiye’de yaşamaya devam etmektedirler (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.173-174).

3.1.3 Yabancıların Siyasal ve Toplumsal Katılımı

Türkiye’de yaşayan AB kökenli göçmenlerin topluma entegrasyonu, siyasal ve toplumsal hayata katılımları sınırlı imkanlarla gerçekleşmektedir. Buna göre, Türkiye’de ikamet eden yabancılar, oturma süreleri ne olursa olsun, seçme ve seçilme hakkına sahip değildirler. Çok kısıtlı ölçüde uygulansa da, AB’nin diğer ülkelerinden ya da üçüncü ülkelerden çıkıp bir AB ülkesine yerleşen göçmenlere belirli bir oturma süresinden sonra, yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkını tanıyan AB Yönergesi’ne benzer bir kural veya düzenleme Türkiye’de mevcut değildir (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.178).

Türkiye’de siyasal katılım ve temsil eksikliğini gidermek amacıyla göçmenler tarafından kültür dernekleri biçiminde kurulmuş olan çok sayıda temsil organı vardır. Zaman içerisinde Türkiye genelinde bir dernek ve kişisel iletişim ağı oluşturulmuş, ayrıca yeni kayıtlı dernekler kurulmuştur (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.177).

AB üyesi çeşitli ülke yurttaşlarının Türkiye’de kurmuş olduğu, bir kısmı Cumhuriyet dönemi öncesine de dayanan diğer organizasyonlar genel başlıklarıyla şunlardır: Kilise cemaatleri, kültür enstitüleri, sanayi ve ticaret odaları, merkezleri AB ülkelerinde olan şirketlerin şubeleri ve ortak girişimler, yabancı dilde eğitim veren okullar (özellikle İngilizce, Fransızca, Almanca ve

İtalyanca olmak üzere) araştırma kuruluşları ve çeşitli siyasi vakıflardır (Kaiser ve İçduygu, 2005, s.178).

3.1.4 Yerel Yönetim ve Yabancıların Katılımı

Yönetişimin, küreselleşmenin yanı sıra, sürdürülebilir gelişmenin de temel kavramlarından birisi olduğu bilinmektedir. ‘...bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılama...’ düşüncesini yaşama geçirebilmek için sürdürülebilir gelişme yaklaşımında temel yönetim anlayışı olarak benimsenen yönetim ile küreselleşme politikaları çerçevesindeki yönetim arasında pek çok koşutluk ve hatta örtüşme olduğundan hareketle, yerel kültür ve etnik kimlikler konusundaki vurgular arasında da, koşutluk ve örtüşmeler olduğu söylenebilir. Sürdürülebilir gelişmenin yönetim anlayışında yerel kültür ve etnik kimliklere yapılan vurguların daha çok toplumsal, kültürel ve yönetsel nitelikli olduğu görülmektedir. Sürdürülebilir gelişmenin toplumsal boyutu için de belki de en kritik nokta, ‘toplum’un değil, toplumu oluşturan ‘topluluklar’ın önemli görülmesidir (Mutlu, 2007, s.11).

Öte yandan, sürdürülebilir gelişmedeki yönetişimin toplumsal kültür anlayışı da önemlidir. Bu kültürel anlayış, ulusal kültür olgusunu anlamsızlaştırmakta, ulus-devlet kurumunu tartışmaya açmaktadır. Yerelleşmenin, bir taraftan uluslar açısından kendi kültürünü ayakta tutabilme aracı, bir taraftan da ulus-devlete karşı etnik mikro milliyetçilik akımlarını canlandırma aracı olarak algılanmasında, bu tür bir kültürel yaklaşımın önemi büyüktür (Mutlu, 2007, s.12).

Ulus-devlet içinde ve özellikle etnik yapılara dayalı bölgesel örgütlenmeler, geçmişte ülkenin sosyo-politik bir gereği olarak algılansa da, son yıllarda ulus devlet yapısı için çeşitli düzeylerde sorun yaratma potansiyeline de sahip görünmektedir (Mutlu, 2007, s.12).

Türkiye’de yönetişim konusunda dikkat çekilen başlıca sorunlar şöyle özetlenebilir:

Olumsuz koşullar:

- siyasal otoritelerin ve kamu örgütlerinin karar alımında yeni aktörlerin katılımına hoş bakmaması,
- yerel yönetimlerin, merkezi yönetimin uzantısı olarak algılanması,
- yetki-kaynak devrini olmaması,
- yerel yönetim reformlarının söylemden öteye geçememesi,
- yeterli temsilin olmayışı (beş yılda bir olması)
- kritik ve önemli olmayan kararlarda katılıma izin verilmesi ve katılımın bir meşruluk simgesi olarak kullanılması,
- katılım taleplerinin üst yapıdan gelmesi, halktan bu konuda talep gelmemesi,
- halk katılımının ‘şikayet etmekle sınırlı kalması’

şeklindedir.

Olumlu koşullar:

-başarılı yerel gündem 21 uygulamalarının varlığı,

-çok sayıda belediyenin yeni ortaklarıyla birlikte kurdukları alternatif yapıların varlığı (kent meclisi, Dayanışma Konseyi, halk meclisi gibi...)
- halkın sivil tepki verme yeteneğinin ortaya çıkışı

şeklindedir (Mutlu, 2007, s.18).

Yerel yönetimlerde, yabancıların da katılımını kolaylaştıran yeni katılım şekilleri ortaya çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi de *Yurttaş Kurulları*'dır. Kurullar, daha çok toplumsal yapının ihmal ettiği grupları, yerel karar oluşturma süreçlerine katma amacıyla oluşturulmaktadır. Yaşlılar, kadınlar, çocuklar ve yabancılar bu gruplardan bazılarıdır. Kurul üyeleri, belirtilen toplumsal grupların içinden seçilmekte ve bunlar karar alma süreçlerine dahil edilmektedir. Kurullar, yalnızca danışmanlık işlevi görürler, yönetimin yerine geçip karar veremezler. Kent yönetiminin gözetiminde ve desteğinde çalışırlar. Farklı toplumsal kesimlerin kent yönetimine sorunlarını iletebilmesi, ve ayrıca bu kesimlere kent yönetiminde temsil edildikleri duygusunun kazandırılarak yabancılaşmalarının önlenmesi amacıyla oluşturulurlar.(Çukurçayır, 2000, s.150)

Görülmektedir ki, yönetişim konusunda dikkat çekilen sorunlar, genel olarak Cumhuriyet'ten ve hatta Tazminat'tan bu yana yerel yönetimler konusunda dile getirilen sorunlardan çok farklı değildir. Bu durum ülkemizde yerel yönetim kurumları ile yönetişimin, 'aynı' kurumlar olarak algılandığının bir göstergesi sayılabilir. Oysa yönetişim, klasik yerel yönetim kurumlarını aşan, çok aktörlü ve çok işlevli bir olgudur (Mutlu, 2007, s.18).

3.2 ULUSLAR ARASI EMEKLİ GÖÇÜ VE ANTALYA

Uluslar arası emekli göç hareketi, gerek göçün nedenleri ve sonuçları, gerekse göçmenlerin yaş ve ekonomik durum gibi nitelikleri bakımından, diğer göç türlerinden oldukça farklı bir yapı sergilemektedir. Uluslararası emekli göçünü çekici kılan nedenler ise çeşitlidir. Emekliler ülkelerindeki sıkıcı yaşam tarzını bırakarak, güzel bir iklimde dışa dönük ve daha sosyal yaşam sürmek istemektedirler. Bazı emekliler ise göç ettikleri ülkenin kültürüyle yaşamak istemektedirler. Örneğin; İtalya'da Tuscany kültürel zenginliği, İspanya'da da Costa del Sol ise denizi ve güneşi nedeniyle emeklileri çekmektedir. Yani Tuscany'de yaşayanlar kültürel olarak kendilerini avantajlı ve ayrıcalıklı olarak değerlendirmektedirler. Bazıları kültürel sermayeyi önemserken, bazıları da maddi sermayeyi önemsemektedir. Tuscany'ye göç edenler önceliği kültürel sermayedir. İspanya'ya göç edenler ise maddi sermayeyi önemsemektedir. Portekiz ise, kültürel ve maddi sermayeyi bir arada elde etmek isteyenlerin tercih ettiği bir ülkedir. Alanya, Kaş, Kalkan, Fethiye, Marmaris veya Didim'de ise emekliler arasındaki farklı bakış açılarını görebilmek mümkündür. Bazı emekliler sadece deniz, güneş, iklim ve doğayı önemserken; bazı emekliler ise bunlara ek olarak sosyal ilişkileri de önemsemektedir.⁴³ Kuzey Avrupa ülkelerinden Akdeniz sahillerine yönelik uluslar arası emekli göçünün bu denli gelişiminin en temel nedeni yaşam süresinin artmasıdır. Bu ise, sağlıklı yaşanılacak emeklilik süresini uzatmaktadır. Buna uluslararası kitle turizminin gelişimini ve insanların mobilite yapısının değişmesi sonucu farklı ülkelerde yaşam deneyimlerinin artması da ekleyince Kuzey Avrupa'dan Akdeniz sahillerine göçün kolaylaştırıcı faktörleri ortaya çıkmaktadır. Emekli

⁴³ <http://www.usakgudem.com/yazar/956/uluslararası-emekli-göçü.html>, Halil İbrahim Bahar'ın 9 Nisan 2008 tarihli 'Uluslar arası Emekli Göçü' adlı yazısından alınmıştır.

göçlerinin kıyılarla, turizm bakımından gelişmiş yörelerle ve iklimle bağlantısı göz önüne alındığında, Antalya'nın Avrupa kökenli emeklilerin göçünde hedef bölge haline gelmiş olması doğaldır (Balkır, 2008, s.8).

Avrupa odaklı çalışmalar, emekli göçmen kavramı çerçevesinde Avrupa Birliği üyesi bir ülkeye çalışmak için göç eden ve göç ettikleri ülkede emekli olanları ifade etmektedir. Bu göçmenlerin çoğunluğu Güney Avrupa, Kuzey Afrika ve diğer gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş Avrupa ülkelerinin sanayi alanların çalışma amacıyla göç etmektedirler. Ayrıca bir Avrupa ülkesinden diğer bir Avrupa ülkesine çalışmak için göç eden, fakat emeklilikle birlikte anavatanlarına geri dönenler de emekli göçmen kavramı çerçevesinde incelenmektedir. Bu türe, İngiltere'den İrlanda'ya, Fransa'dan Portekiz'e, Kuzey Amerika'dan İtalya'ya, Yunanistan'a ve Malta'ya göç akımlarında rastlanmaktadır. Üçüncü grup ise, anavatanında emekli olduktan sonra başka bir ülkeye göç eden emeklilerdir. Bu kapsamda, emekli göçmen kavramı ağırlıklı olarak zengin Kuzey Avrupalı emeklilerin Güney Avrupa'nın sahil şeridi ve kırsal alanlarına göçünü ifade etmektedir. Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri'nden, güneye Florida eyaletine veya Meksika'ya olan emekli göçleri ile Kuzey Avrupa'nın gelişmiş ekonomilerine sahip ülkelerinden, Akdeniz iklimine sahip ve ucuz yaşam koşulları sunan Güney Avrupa ülkelerine yönelen emekli göçleri de dikkati çekmektedir (Balkır, 2008, s.9).

Güney Avrupa'ya büyük ölçekli uluslar arası emeklilik göçü görece olarak yenidir. 19. ve 20. yüzyılda İtalya'da ve sonrasında Fransız Rivierası'nda bazı örneklerine rağmen göç miktarı ancak 1960'larda ciddi boyutlara ulaşmıştır. Uluslar arası emekli göçünün bu denli gelişiminin en temel nedeni yaşam süresinin artması ve yasal emeklilik yaşının düşürülmesidir ki, bu ikisi birlikte sağlıklı yaşanılacak emeklilik süresini uzatmaktadır. Emeklileri farklı bir ülkede yeni bir yaşam kurma kararı almaya teşvik edecek en önemli etkenler, bu yaşam için gerekli süreyi, böylesine kapsamlı bir değişikliğe yetebilecek gücü bulabilmeleri ve sağlıklı olmalarıdır. Demografik değişimler çerçevesinden bakıldığında AB ülkelerinde yaşayan 60 yaş üstü nüfusun bu açıdan bir hayli şanslı olduğu görülmektedir. Buna gelir artışı ve kişilerin mobilite yapısının değişimi sonucu, yabancı ülkelerde yaşam deneyimlerinin artışı ve kitle turizmini de eklersek Kuzey Avrupa'dan güneye uluslar arası emekli göçünün nedenlerini belirleyebiliriz (Balkır, 2008, s.10).

Antalya, yabancılar tarafından yaşamak ve yerleşmek için yoğun talep gören bir ildir. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nden alınan verilere göre, Antalya ili Türkiye'de 81 il içerisinde yabancıların en çok bulunduğu ilk on il içerisinde yer almaktadır. Antalya ili, toplamda yabancıların en çok bulunduğu altıncı il olup, çalışma amaçlı gelen yabancılar bakımından üçüncü, yabancı öğrenciler bakımından ise yedinci ildir (Balkır, 2008, s.13).

Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Dairesi Şube Müdürlüğü'nden alınan aşağıdaki veriler ise, 2009 yılı Temmuz ayı dahil Antalya ili ve çevrelerinden verilen ikamet sayısını ilj 10 ülke bazında göstermektedir.

Tablo 3.5- 2009 yılı Temmuz Ayı Dahil Antalya İli ve Çevrelerinden Verilen İkamet Sayısı

Ülke	Öğrenim	T.C Vatandaşı Eşi Yanında	İkametli Yakını Yanında	Turistik	Çalışma	Diğer	TOPLAM
Rusya Federasyonu	72	660	266	466	1987	1467	4918
Kazakistan	33	50	43	58	191	1494	1869
Ukrayna	15	272	65	1	968	75	1396
Almanya	6	108	32	43	200	620	1009
Azerbaycan	20	108	86	250	207	315	986
Kırgızistan	1	93	33	182	257	337	903
Danimarka		7	3	15	54	362	441
İngiltere	2	36	6	33	75	225	377
Hollanda	6	47		80	70	156	359
Özbekistan	13	81	28	154	67	32	375
Diğer Ülkeler	73	570	225	420	1775	685	3748
TOPLAM	241	2032	677	1702	5851	5878	16381

Kaynak: Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Dairesi Şube Müdürlüğü'nden elde edilen verilerdir.

Yukarıdaki verilere göre, ağırlıklı olarak çalışma nedeniyle emniyet birimi tarafından ikametgah verildiği gözlenmektedir. En çok ikametgah alan ülke ise Rusya Federasyonu'dur. Antalya'da ağırlıklı olarak Rusların evlilik nedeniyle yerleşmeleri ve Muratpaşa bölgesinde mülk edinmeleri de bu verileri doğrular niteliktedir.

Tablo 3.6 : Antalya'da İkamet Tezkeresi Almış Olan Yabancıların Sayısı İlçelere Göre Dağılımı

Bölge	SAYI	YÜZDE (%)
Merkez (Antalya)	6145	36,4
Alanya	5576	33,09
Manavgat	1991	11,82
Kemer	1716	10,2
Serik	971	5,8
Kaş	242	1,45
Kumluca	72	0,35
Finike	59	0,43
Gazipaşa	57	0,34
Demre	14	0,08
Elmalı	4	0,02
Gündoğmuş	2	0,01
Korkuteli	1	0,01
İbradı	1	0,01
Akseki	0	0

Kaynak: Uluslar Arası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri:Antalya Örneği,der: BALKIR C, Kutlu&Avcı Baskı, Antalya, 2008, s.15

Yabancıların yoğun olarak yaşadıkları ve tercih ettikleri Alanya ise, yemek kültürü ve geleneksel kılık-kıyafetleriyle dikkat çekicidir. Alanya’da sürekli yaşayan yabancıların şehirde veya yakın köylerde düğünlere, sünnet düğünlerine, hatta Türklerin cenaze törenlerine katıldığını görmek mümkündür. Burada, sadece Avrupalı insanların Türk kültürünü merak ettikleri gözlenmemekte, aynı zamanda Türk insanının değişime ve dönüşüme kolaylıkla uyum sağladığı da gözlenmektedir. Bu karşılıklı etkileşimlerin ve turizmin bir sonucu olarak Alanya, günümüz modern kültürünün yaşandığı bir kent olmuştur. (Akış,2007,s:23)

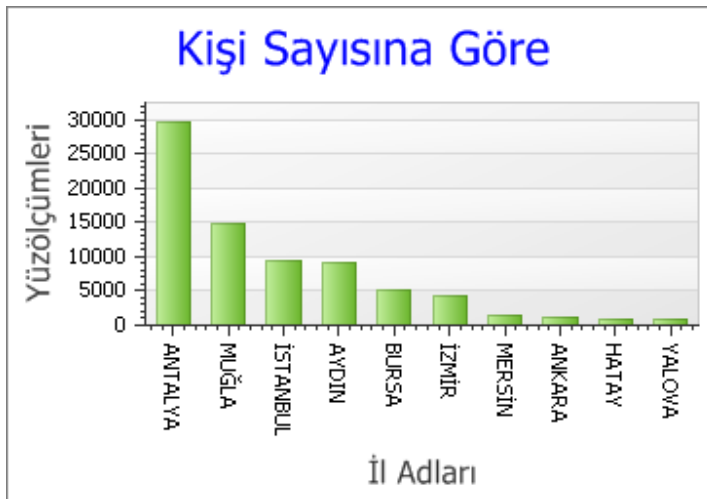
Devlet İstatistik Kurumu’nun Türkiye’de taşınmaz ve kişi sayısına göre yabancı mülkiyeti verileri ise aşağıdaki gibidir:

Şekil 3.1 Taşınmaz Sayısına Göre Yabancı Mülkiyeti

Kaynak: DİE, Erişim Tarihi 14.02.2009, www.tuik.gov.tr

Şekil 3.2 Kişi Sayısına Göre Yabancı Mülkiyeti

Kaynak: DİE, Erişim Tarihi 14.02.2009, www.tuik.gov.tr

Yukarıdaki şekillerde de görüldüğü üzere, taşınmaz sahipliği bakımından en yüksek oran Antalya'dadır. Bunu Muğla ve İstanbul illeri takip etmektedir. Yine kişi sayısına göre yabancı mülkiyeti değerlendirildiğinde, en yüksek oran Antalya'da yer almaktadır. Bunu ise Muğla ve İstanbul illeri takip etmektedir.

3.2.1 Antalya Örneğinde Yerleşik Yabancılara Yönelik Örnek Anket Çalışmaları

3.2.1.1 Uluslar arası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Antalya Örneği

Bu çalışma, TUBİTAK ve Dokuz Eylül Üniversitesi işbirliğinde Prof. Dr. Canan Balkır' ın başkanlığında yürütülmüştür. Nisan 2008'de sonuçları açıklanan anket çalışmasının genel hatları aşağıdaki gibidir:

Tablo 3.7 Antalya ve ilçelerinde yerleşik yabancı emeklilerin profili

Cinsiyet	%	Yaş	%	Medeni Durum	%	Eğitim	%	Partneriniz Türk Mü?	%
		40-54	25,4	bekar	17,8	Üniversite	51,2		
Erkek	55,0	55-60	25,4	evli	74,2	Lise	40,6	evet	13,0
Kadın	45,0	61-65	23	diğer	7,4	Doktora	5,8	hayır	78,6
		66+	25,2	yanıtsız	0,6	İlköğretim	1,6	Cevap yok	8,4
		yanıtsız	1,0			Cevap yok	0,8		
Toplam	100		100		100		100	Toplam	100

Kaynak: Uluslar Arası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Antalya Örneği, der: BALKIR C, Kutlu&Avcı Baskı, Antalya, 2008, s.21

Ankete katılan yabancıların eğitim durumu incelendiğinde, üniversite eğitimine sahip olanlar % 51,2 oranı ile en büyük gruptur. Lise eğitimi % 40,6 ile ikinci gelmektedir. Doktora % 5,8 iken ilköğretim % 1,6 oranındadır. Genel olarak değerlendirildiğinde yerleşik yabancıların eğitim seviyesinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Anket örneğinde yer alan ve % 40,6 oranında ilköğretim düzeyine sahip yerel halk ile karşılaştırıldığında, yabancı yerleşiklerin eğitim düzeylerinin görece olarak yüksek olması, yaşadıkları topluma katkıları açısından önemlidir (Balkır, 2008, s.20).

Yerel halka yönelik anketi yanıtlayanların yaş grubu ağırlıklı olarak (28,7 oranında 30-39 yaş arasındadır. Bunu %20, 8 ile 40-49 yaş grubu izlemektedir. Görüşülen kişilerin medeni durumunda evli olanlar % 76,6 ile ağırlıktadır. Ankete yanıt veren emekli göçmenlerin %55'i erkek, % 45'i kadındır. Bunların %25,4'ü 40-54, %25,4'ü 55-60, %23'ü 61-65 yaş grubunda, %25,2'si ise 66 yaş ve üstüdür. Avrupa ülkelerinde genelde emekli yaşı 65 olduğuna göre, ankete yanıt veren emeklilerin önemli bir kısmı Avrupa'daki emeklilik yaşının altında emekli olmuşlardır (Balkır, 2008, s.19).

Antalya’da daha genç bir emekli kitlesinin olması, Antalya’nın Avrupalı emekliler için yeni bir yerleşim yeri olmasından kaynaklanmaktadır. Milliyetlerine göre dağılıma bakıldığında ise, Skandinav ülkelerinden gelen emeklilerin daha genç olduğu görülmektedir. En yaşlı yerleşiklerin Alman olması, ilk yerleşenlerin de Alman olabileceğini hatırlatmaktadır ki, alanda yapılan çalışmada gerçekten de Almanların uzun süredir bölgede yaşadıkları gözlenmiştir (Balkır, 2008, s.19-20).

Yerleşik yabancılardan ankete katılanların % 24’ü İngiliz, % 22,6’sı Alman, % 13,2’si Hollanda, %12,6’sı Norveç, %10,2’si Danimarka, % 5,8’si Belçika, %3,0 İsveç, % 2,8’i İrlanda, % 1,8 İsviçre, % 1,4 Avusturya, % 1,2 Finlandiya, % 0,4 İzlanda, % 0,2 İtalya, %0,2 Lüksemburg, % 0,2 Polonya vatandaşıdır. %0,2 ise cevap vermemiştir. Antalya’ya yerleşmeden önceki yerlerinin sorgulanmasında sırasıyla % 21,8 Almanya, %21,2 İngiltere, % 13,4 Hollanda, % 11,0 Norveç, & 8,4 Danimarka, % 4,8 Belçika olarak yanıtlanmıştır. İki sorunun yanıtının yakın çıkmasına karşın aynı olmaması, ankete katılanların tamamının olmasa da önemli bir kısmının doğrudan kendi ülkelerinden geldiğini göstermektedir (Balkır, 2008, s.21).

Emekli kişilerin başka bir ülkeye göç etme kararını etkileyen çok çeşitli faktörler vardır. Bunların bir kısmı genel, bir kısmı ise kişiseldir. İspanya, Algavre, Toskana ve Malta gibi diğer Akdeniz ülkelerinde yapılan araştırmalarda iklim birinci sırada olup, Toskana’da doğa ve çevre faktörleri öne çıkmakta, bunu yavaş yaşam hızı takip etmektedir. Türkiye’de yabancıların yerleşimini etkileyen en temel faktör ise iklimdir. Yabancılar Akdeniz ikliminin sağlıklarını olumlu etkilediğini ve daha fazla ev dışı aktivite yapmalarına olanak sağladığını düşünmektedir. Ucuz yaşam koşulları ile kültürel/tarihi zenginlikler Türkiye’yi tercihte diğer önemli etkenlerdir (Balkır, 2008, s.22).

Yapılan ankette, yabancıların Antalya’ya yerleşme nedenleri arasında;

- Antalya’daki iklim koşulları, %63,8 çok etkilidir.
- Kendi ülkelerindeki iklim koşulları %47,4 çok etkilidir.
- Türkiye’deki insan ilişkileri % 31, 2 ile çok etkilidir.
- Ucuz yaşam koşulları % 27,8 oranında yerleşme tercihlerinde çok etkilidir.
- Türkiye’deki kültürel/tarihi zenginlikler, %27,7 oranında etkilidir.
- Ülkelerindeki politik ve idari koşullar için ise % 59,6’sı etkili olmadığını ifade etmiştir.
- % 69,8’i evlilik ve ilişkinin etkili olmadığını ifade etmiştir.
- Emeklilikten önce Türkiye’de yaşam ve çalışma konusunda düşüneceğim fikri ise ankete katılanlar tarafından %63, 8 oranında etkili değildir.
- İş ise % 70,0 oranında etkili olmayan faktörler arasında yer almaktadır (Balkır, 2008, s.22).

Ankete katılan yerleşik yabancıların Antalya’dan ayrılma nedenleri;

- Gelirin azalması durumunda % 53,8’inin ülkesine geri döneceğini ifade etmiş, % 18,0 ise Antalya’da kalacağını belirtmiştir.
- Partnerin vefat etmesi durumunda % 57, 0’ı ülkesine geri döneceğini ifade etmiş, & 17,4 ise Antalya’da kalacağını belirtmiştir.

- Kişisel hareketliliği azalması durumunda % 64,0'ü ülkesine geri döneceğini ifade etmiş, % 8,2'si Antalya'da kalacağını belirtmiştir.
- Güvenlik problemleri durumunda % 56,8'i ülkesine geri döneceğini, % 10,8'i başka bir Avrupa ülkesine gideceğini, % 5,4'ü ise Antalya'da kalacağını belirtmiştir.
- Ciddi sağlık problemi söz konusu olduğunda ise % 68,6'sı ülkesine geri döneceğini, % 5,2'si Antalya'da kalacağını, % 5,0 ise başka bir Avrupa ülkesine gideceğini ifade etmiştir (Balkır, 2008, s.23).

Komşuluk ve toplumla ilişkiler açısından ise, yerleşik yabancıların Türkiye'de yaşamı ne denli içselleştirdikleri tartışmalıdır. Ankette verilen yanıtlarda % 69,6 oranında yerleşik yabancı emeklilerin komşuluk tercihinde kendi ülkesinden gelenlerle veya diğer Avrupa ülkelerinden gelenlerle birlikte yaşamının önemli olmadığını belirtmelerine rağmen, pratikte tam tersi bir durum vardır. Yabancıların çoğu kendi ülkelerinden gelenlerle sadece kendileri için tasarlanmış sitelerde yaşamaktadır. Bu gruplaşmayı emlakçıların organize ettiğini belirten yerel halk, % 60,4 oranında yönelik özel konut yapımını olumsuz karşılamaktadır. Sadece %28,3'ü yabancılara yönelik özel konut yapımına karşı olumludur. Buna rağmen % 61,6'sı yabancı yoğunluklu mahallelerde oturmayı istememektedir. Mahallenin yabancı yoğunluklu olma veya olmamasının kendileri için bir fark oluşturmadığını söyleyenlerin oranı sadece % 20'4'tür. Yabancı yerleşikler de bağlantılı olarak komşusunun kim olmasını tercih ettiği yönünde bir soru yöneltilmiştir. Yabancıların % 69'9'u kiminle komşu olduğunun önemli olmadığını belirtmiştir. Tercih yapanlar, 13,6 oranında yerel halk, %3,8 oranında kendi ülkemden gelenlerle ve % 9,2 oranında Avrupa ülkelerinden gelenlerle diye belirtmiştir. Araştırma da kendi ülkesinden ve/veya Avrupa ülkelerinden gelenlerle komşu olmak isteyen yerleşik yabancıların daha çok erkek oldukları gözlenmiştir. Araştırmada ayrıca, 40-54 yaş arasındaki örneklem grubunun, bölgede yaşayan insanlarla komşuluğu tercih eden veya önemli diyenlerin çoğunluğu İngiliz iken, kendi ülke insanlarıyla yaşamak isteyen yerleşik yabancıların büyük çoğunluğu Almanlardır. Araştırma komşuluk için bir tercih belirtmeyenler ile bölge insanlarıyla komşuluk yapmak isteyenlerin büyük bir bölümünün eğitim düzeyi üniversite ve üstüdür. Turist vizesi olanların komşuluk tercihi Avrupa ülke ve kendi insanı iken, oturma vizesi alanların tercihi bölge insanıdır ki, bu da yerleşme kararına bağlı olarak toplumla bütünleşmenin önem kazandığını göstermektedir (Balkır, 2008, s.24).

Mülk edinimi konusunda, Antalya havalimanının uluslar arası olması ve pek çok ülkeden aktarmasız uçuşların bulunması Antalya'nın çok turist çekmesinde ve yabancıların yerleşme kararı almasında etkilidir. Derinlemesine yapılan mülakatlarda yerleşik yabancıların charter uçuşlarla özellikle kış aylarında ülkelerini çok ucuza ziyaret ettikleri anlaşılmıştır (Balkır, 2008, s.24).

Tablo 3.8 : Milliyetlere Göre Mülkiyet

Milliyet/mülk edinimi	kira	Kendi mülkü	Diğer	Cevap yok	Toplam
Belçikalılar	%7	%5	-	-	%6
Danimarkalılar	%15	%6	%15	-	%10
Norveç	%10	%14	%31	%17	%13
Hollandalılar	%13	%13	%15	%17	%13
Almanlar	%19	%26	%23	%50	%23
İngilizler	%24	%26	%15	-	%24
Diğer	%13	%10	-	-	%11

Kaynak: Uluslar Arası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri:Antalya Örneği,der: BALKIR C, Kutlu&Avcı Baskı, Antalya, 2008, s.29

Yapılan ankete göre, 500 yerleşik yabancıların %48.6'sı kendi mülklerinde,% 47.6'sı da kirada oturmaktadır. Ankete verilen yanıtlara göre geliri düşük olan emekliler kirada oturmakta, yüksek gelirliler ise satın aldıkları evde oturmaktadırlar. Yerleşik yabancı emeklilerin ev satın alma veya kiralama tercihlerinde Antalya'nın ilçeleri bazında bir dağılım yapıldığında Kemer'de yaşayan emeklilerin daha çok ev satın alma eğiliminde oldukları gözlemlenmektedir (Balkır, 2008, s.28).

Yerel halk ile yapılan ankette halkın çoğunluğunun (%63) yabancıların Türkiye'de mülk edinimini olumsuz karşıladığı ortaya çıkmıştır. Olumlu karşılayanların oranı ise yaklaşık olarak %30'dur. Ankete katılanların %73,1'lik bir kısmı mülkünü sadece Türklere satmayı tercih ederken, % 20,6'sı fark etmez demiştir. %4 gibi küçük bir grup mülkünü yabancılara satmayı tercih edeceklerini ifade etmiştir. Mülklerini yabancılara satmayı kabul edenler, yabancılara mülk satışının maddi olarak avantajlı olmasını ve yabancıların aha dürüst ve güvenilir olmasını gerekçe olarak göstermişlerdir. Mülklerini Türklere satmaya tercih edenlerin en önemli gerekçeleri ise milli duygulardır. Anket sonuçlarına göre, yerel halk yabancılara mülk satışına tepkilidir ve mülk satışında tercihleri Türklere'dir (Balkır, 2008, s.32).

Yerel halka yöneltilen anket sorularında ülkemize yerleşmiş çeşitli bölgelerdeki yabancılar hakkındaki genel düşünce sorulduğunda %43 gibi yüksek bir oranla yabancıların mülk ediniminin ülke topraklarının elden gitmesi şeklinde algılandığı gözlenmiştir. Bu da halkın bu konudaki hassasiyetini açıkça ortaya koymaktadır (Balkır, 2008, s.33).

3.2.1.2 'Yerleşik Yabancıların Türk Toplumuna Entegrasyonu' Projesi

Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) tarafından yürütülen 'Türkiye'de Yerleşik Yabancılar' Projesi, TÜBİTAK tarafından finanse edilmiştir. 2 yıl boyunca yürütülen bu proje, Eylül 2008'te rapor olarak yayımlanmıştır. Proje, literatür taramasının ardından 1 yıl boyunca saha çalışmaları şeklinde, geri kalan 1 yılda ise verilerin değerlendirilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci anket tekniğine dayanmaktadır. Ayrıca yüz yüze mülakatlar ve gözlemler de anket sonuçlarının değerlendirilmesi konusunda yol gösterici olmuştur. Proje kapsamında yerleşik yabancıların yoğun olarak yaşadığı Alanya, Antalya,

Kalkan, Fethiye, Marmaris, Bodrum, Didim, Kuşadası ve Çeşme’de toplamda 504 anket gerçekleştirilmiştir. Yerel yöneticiler, yerel gazeteciler, güvenlik güçleri, yargı mensupları ve ekonominin ilgili sektörlerinden çok sayıda kişi ile konu üzerine görüşmeler yapılmıştır.⁴⁴

Yapılan araştırmalar sonucunda Almanların yoğun olarak yaşadığı il Antalya olarak tespit edilmiştir. Yine rapora göre, burada yaşayan Almanların sayısı konusunda belediye ile Alman Büyükelçiliği verilerinin farklı olmasına rağmen, sadece Kemer ve Alanya arasında en az 15.000 Alman’ın yaşadığı ifade edilmiştir. İngilizler ise ağırlıklı olarak Aydın ve Muğla’yı tercih etmekte, bunu İzmir ve Antalya takip etmektedir. İzmir, Muğla ve Aydın illerine yerleşmiş Hollandalıların bulunmasına rağmen, ağırlıklı olarak Antalya tercih edilmektedir. Mülk alımlarına bakıldığında en çok Antalya diğer illerin önünde yer almaktadır. Danimarkalılar da Antalya ve çevresinde yerleşmeyi tercih etmektedir. Ülkeye gelen turist akışı da ağırlıklı buraya olmaktadır. İrlandalılar, Türkiye’de sayıları artmakta olan bir gruptur. Alanya’da da sayıları giderek artmaktadır. İsveçliler ise son dönemde Türkiye’ye yerleşmeye başlamışlardır ve ağırlıklı olarak yerleştikleri iller Muğla ve Antalya’dır.

Proje kapsamında, 27-29 Nisan 2006 tarihleri arasında Alanya’da pilot mülakatlar ve anketler yapılmıştır. Anketler yüz yüze ve ‘bırak ve topla’ yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Yerleşik yabancılarla görüşmeler Alman, Hollandalı, İsveçli ve İngiliz yerleşiklerle gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalışmaların sonucu, kamuoyuna ‘rapor’ şeklinde yansıtılmıştır. Bu rapora göre, şu sonuçlar elde edilmiştir:

- Yabancıların Alanya’ya yerleşme nedenlerinin başında kendi ülkelerinden çok daha iyi ekonomik şartlarda olması ve çok daha güzel bir iklimde yaşama isteği gelmektedir.
- Türkiye’de güvenlik açısından sorun yaşamamaktadırlar.
- Yerel otoritelerin yerleşik yabancılarla karşı tutumu oldukça sıcaktır. Buna göre Alanya Belediyesi, yabancıların her türlü şikayetini dikkate almakta ve gerekli önlemleri yerine getirmektedir.
- Yerel halk ve yerel otoriteler, yerleşik yabancıların kente getirdiği ekonomik avantajların farkındadır ve bunun devamlılığının sağlanması çabası içindedirler.
- Dil sorunu, kentte yaşayanların büyük çoğunluğunun dil bilmesi ve yabancılarla kendi dillerinde iletişim kurmaya istekli olmaları nedeniyle ortadan kaldırılabilir. Ancak bu noktada karşılaşılan en önemli sorun ise, bazı yabancıların dil problemi yaşanmaması nedeniyle Türkçe öğrenmeye gerek duymamaları ve bunun ise entegrasyon sorununa yol açabilmesidir.
- Türkiye’deki güçlü aile bağları ve sıcak sosyal ilişkiler, kendi ülkeleri ile karşılaştırıldığında daha eğlencelidir.
- Trafik konusunda şikayetler çok fazladır. Temel neden ise, trafik kurallarına uyulmamasıdır.
- Bir diğer sorun ise, bürokrasinin yavaşlığı olarak dile getirilmiştir. Buna göre, oturma izni, çalışma izni veya tapu gibi belgeleri çıkartmak, kendi ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye’de daha uzun sürmektedir.

⁴⁴ <http://www.usak.org.tr/dosyalar/rapor/OPDO9qYBlcxEANhUqyqCcVtZLBFeXp.pdf>, Erişim tarihi: 02.08.2009

Çalışmanın bir diğer sonucu ise, Alanya Belediyesi bünyesinde gayri resmi bir oluşum olan ‘Yabancılar Meclisi’ fikri, yerleşik yabancılardan değil, o dönem Alanya Belediyesi Turizm Komisyonu Başkanı tarafından ortaya atılmıştır. Yani, yerleşik yabancılar talep etmeden, onlara yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır.⁴⁵

Raporda ilgi çekici nokta, Yabancılar Meclisi’ne karşı olan bazı yerleşik yabancıların da bulunmasıdır. Karşı olanlar fikirlerini, böyle bir uygulamanın Avrupa ülkelerinde yaşayan yabancılar için hiçbir şekilde olmadığını ve bunun Alanya’da olmasının da oldukça anlamsız ve gereksiz olduğunu belirtmektedirler. Bunun, Türkiye’ye Avrupa’ya benzetme çabasının bir ürünü olduğunu düşünmekte, Türkiye’nin Avrupa’dan farklı olduğunu ve öyle kalması gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca Yabancılar Meclisi gibi oluşumların, yerli halkta her şeyin öncelikle yabancılar için yapıldığı şeklinde düşünceler oluşturacağı ve yabancılar karşı bir tepkiye yol açabileceği de ifade edilmiştir. Ayrıca bazı yabancılar, yerleşik yabancı kavramından ve ‘Yabancılar Meclisi’ isminden rahatsız olmaktadır. Belediye çalışanları da bu ismin yabancıları bir noktadan sonra rahatsız etmeye başladığının farkındadır. ‘Yabancılar Meclisi’ ismi, kente yerleşen yabancıların entegrasyonu için olumsuz bir durumdur. Alanya’daki yabancıların birçoğu, uzun yıllar bu kentte yaşadıklarını ve artık ‘yabancı’ olarak değil, Alanyalı olarak görülme, telaffuz edilmek istediklerini belirtmektedirler. Bu nedenle, Alanya belediyesi bünyesinde kurulan ‘Yabancılar Meclisi’ adlı oluşumun isminin ‘Yeni Alanyalılar Derneği’ olarak değiştirilmesi planlanmaktadır.

⁴⁵ <http://www.usakgundem.com/makale.php?id=190> , Murat Soğanöz’ün ‘Alanya Raporu’ adlı makalesinden alıntılar yapılmıştır.

4.BÖLÜM

GÖÇMEN OFİSLERİ

Bu bölümde, Türkiye’de ve özelinde Antalya’da yaşayan yerleşik yabancıların da profili, beklenti ve ihtiyaçları göz önüne alınarak ‘Göçmen Ofisi’ kurulması fikri irdelenecektir. Bu bağlamda, göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı ve çokkültürlü yönetim anlayışını benimsemiş Hamburg örneği incelenecek, daha sonra Türkiye’de örnek bir model olması dolayısı ile Alanya’da yerleşik yabancılar için oluşturulmuş ‘Yabancılar Meclisi’ incelenecektir. Bu bilgiler ışığında ise, çözüm önerisi olarak yerel düzeyde kurulması öngörülen Göçmen Ofisleri’nin nasıl olması gerektiği, yapısı ve işleyişi hakkında fikir verilecektir.

4.1 ANTALYA’DA YABANCILARIN KENTE KATILIM MODELİ: ALANYA YABANCILAR MECLİSİ

Türkiye’de ilk olarak Yabancılar Meclisi, 2004 yılında Alanya Belediyesi tarafından devamlı artmakta olan farklı ülkelerden yerleşik yabancılarla iletişim kurmak amacıyla kurulmuştur. Bu amaçla, bütün yabancı mülk sahiplerinin adreslerine bir davetiye gönderilmiştir. Toplam 600’den fazla kişi bu toplantıya katılmıştır. Katılımcılar arasında yılın büyük birçoğunun Alanya’da geçiren, en az 3-5 yıl arasında Alanya’da yaşayan, bir miktar Türkçe konuşabilen 20 kişi ile diğer katılımcıların onayı alınarak Alanya Yabancılar Meclisi oluşturulmuştur. Bu Meclis’in farklı ülke vatandaşlarından oluşmasına özen gösterilmiştir. Bunlar içerisinde Alman, Hollanda, Danimarka, İngiliz, Belçika, İsveç, İsviçre, Avusturya, Norveç ve Finlandiya vatandaşları bulunmaktadır.

Yabancılar Meclisi’nin kuruluş amaçları:

- Yerleşik yabancılar ile Alanya Belediyesi arasında bir iletişim oluşturmak,
- Yerleşik yabancıların Alanya’ya uyumlarına yardımcı olmak,
- Uluslar arasındaki bağları güçlendirmek,
- Farklı ülke insanların Türk kültürünü, sosyal hayatını daha yakından tanımalarını sağlamak,
- Farklı ülke insanların Alanya’da uyumlu bir şekilde yaşamasının yollarını araştırmak,
- Farklı kültürlerin tecrübelerinden faydalanmak,
- Alanya’ya yerleşen yabancıların gündelik hayatta karşılaşılabilecekleri çeşitli sorunları tespit edip çözüm yollarını aramak,

-Yerleşik yabancılara Belediye faaliyetlerini tanıtmak ve Belediye hizmetleri hakkında bilgilendirmek.

şeklindedir (Balkır, 2008, s.120).

Alanya Yabancılar Meclisi genel olarak;

-Alanya'da yerleşik olarak yaşayan veya turist olarak şehre gelen insanları karşılaştıkları sorunlarda izlemeleri gereken yollar üzerinde bilgilendirmek,

-Alanya'ya gelen yabancı ülke heyetlerine Alanya'yı tanıtımda rol üstlenmek,

-Üyelerin kendi ülkelerinde Alanya'nın tanıtılmasına yardımcı olmak,

-Alanya'nın kültürel yaşamına çeşitlilik getirmek,

-Alanya'da yerleşik olarak yaşayan yabancılara Alanya'daki resmi hak ve sorumlulukları hakkında bilgilendirmek (Balkır, 2008, s.121).

yönünde faaliyetlerini gerçekleştirmektedir.

Bugüne kadar yapılan çalışmalar ise:

-Turizm ve sanat festivalinde stand açarak görev almak,

-Yurtdışından gelen heyetlere Alanya'da kaldıkları sürece yardımcı olmak,

-Haftada iki gün Alanya Belediyesi'nin gruba temin ettiği büroda gelen istekleri, şikayetleri ve sorunları dinleyip Belediye yetkililerine iletmek,

-Alanya'da yaşamak isteyen yabancılara her konuda yardımcı olabilecek bir kitapçığın basımı,⁴⁶

-Sosyal güvenlik işlemlerinin Antalya yerine Alanya'da yapılmasının yabancılar, özellikle yaşlı ve ağır hasta olanlar için önemini ilgili kurumlara bildirmek,

-Türkiye'nin AB üyeliğiyle ilgili dilekçeler (Balkır, 2008, s.121)

şeklindedir.

Alanya'da yabancı dilde yayın yapan yerel gazete ve dergilerin çokluğu, Türkiye'nin başka bir yerinde görülmemiştir. Yaklaşık 90.000 nüfuslu olan Alanya'da:

-Almanca yayın yapan 5 gazete, 1 dergi, yerel televizyon kanalında Alman dilinde haber bülteni,

⁴⁶ Was-Wie-Wo adlı verilen bu kitapçıkta resmi kurumlar, devlet yasalarının yabancılarla ilgili bölümleri, belediye hizmetleri, otobüs hatları, sosyal organizasyonlar, kültür ve turizme yönelik organizasyonlar yer almaktadır.

-İngilizce yayın yapan iki gazete ve iki dergi,

-Hollanda dilinde yayın yapan bir dergi,

-Çeşitli zamanlarda İskandinav dillerinde yayınlanan bir defalık bilgilendirme broşürleri bulunmaktadır. Ayrıca, Alanya Belediyesi'nin web sayfası www.alanya.bel.tr Almanca, İngilizce, Polonya'ca ve Hollandaca olarak ta yayınlanmaktadır (Balkır, 2008, s.122).

Bu yayınlarda genel olarak Alanya yaşamıyla ilgili haberle ve gelişmeler okuyuculara iletilmektedir. Bu şekilde, yerleşik yabancıların uyum sağlamaları kolaylaştırılmaktadır. Kendi dillerinde çıkan yayınlar yardımıyla Alanya'da olup bitenleri takip etmek yerleşik yabancılar için kolaylaşmıştır. Kültürel, sanatsal veya spor faaliyetleri, geleneksel organizasyonları yoluyla takip ederek bu tür faaliyetlere katılabilmektedirler. Bu da uyum sürecini kolaylaştırmaktadır (Balkır, 2008, s.122).

Alanya'da yaşayan yabancıları genel olarak iki gruba ayırabiliriz. Birinci grup, emeklilik yıllarını burada geçirmeyi düşünenlerden oluşmaktadır. İkinci grup çalışma amacı veya ailevi nedenlerle Alanya'da yaşamayı seçen genç kesimdir. Birinci gruba girenler, yaşlı kesim genellikle Temmuz, Ağustos gibi yılın en sıcak zamanını kendi ülkelerinde geçirip diğer zamanlarda Alanya'da bulunmaktadır. Gündelik aktivitelerine yerel halktan ayrı kendi arkadaş çevresinde geçirmektedirler. Yerel halkla olan ilişkileri Pazar ve çarşı alış-verişi esnasında ve buna benzer olanaklarla sürdürülmektedir. Bu gruba giren kişiler Türk dilini öğrenmek ihtiyacı duymamaktadır (Balkır, 2008, s.122).

İkinci gruba gelince durum biraz değişmektedir. Bu grupta olan kişiler ya iş kurma amacıyla Alanya'ya yerleşmiştir ve yahut burada aile kurmuşlardır. Her iki durumda da yerel halkla çok sıkı bir bağ kurmak zorundadırlar. Bu nedenle öncelikle dil sorununu acilen çözmek zorundadırlar. Bu sorun çözünceye kadar toplum içerisinde yabancı olarak kalmaktadırlar. Dolayısıyla bu grubun yerel halkla olan ilişkileri oldukça ileridir. Ayrıca, genç kesimin yerel geleneklere uyumu birinci gruba göre daha istekli gerçekleşmektedir. Bu genç kesimin çocuklarının burada yetişip eğitim alması entegrasyon için pozitif etki yapmaktadır. Aynı zamanda Alanyalı olan çocukları dolayısıyla kendilerini yerel halka daha kolay kabul ettirebilmektedirler (Balkır, 2008, s.123). Alanya'nın o dönem belediye başkanı Hasan Sipahi, yerleşik yabancıların yerel halkla kaynaşma süreçlerine ilişkin verdiği bir demeçte, onların şehrin bütününde yaşadığını ve eğer insan yaşadığı ortamda mutluydu kendini soyutlayacak bir yaşam seçmediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda Alanya'da yaşayan yerleşik yabancıların yerel halkla bütünleştiğini ve toplumdan soyutlanmadan yaşadığını sözlerine eklemiştir.⁴⁷

Alanya'da yaşayan yabancı ülke vatandaşları kendi derneklerini kurmaktadır. Bunların arasında 3 tane Alman vatandaşlarının kurduğu dernek, 1 Danimarkalılar Derneği, Bir Finliler Derneği, kurulmakta olan 1 Norveç Derneği ve çeşitli ülkelerin toplulukları vardır. Bunların faaliyetleri genellikle periyodik olarak birbirleriyle iletişime geçmek, beraber turlara katılmak, özel günlerini birlikte kutlamak, toplantılar düzenlemek olarak gerçekleştirilmektedir. Bu

⁴⁷ http://www.antalyasehirrehberi.com/Yabancilar_Meclisi_Ornek_Alanya-hdetay-5306.html, Erişim Tarihi 16.03.2009

dernekler aracılığıyla köy okullarına ve yardıma muhtaç kişilere az miktarda da olsa yardım toplanmaktadır (Balkır, 2008, s.123).

Yerleşmenin ilk zamanında karşılaştıkları en büyük sorunlardan birisi resmi kurumlarla olan ilişkilerindeki dil sorunlarıdır. Yaşlı kesim bu sorunu kendi başına çözemeyenken, genç kesim dil öğrenerek bu problemi çok kısa sürede atlatabilmektedir. Yaşlı kesimin dil problemini çözmek için Alanya Belediyesi, belediye binası içinde ve şehir merkezi bir noktasında iki ofis açarak İngilizce ve Almanca olarak hizmet vererek sorunun çözülmesini sağlamıştır. Ayrıca dil sorununu çözmek için bir ofiste Alanya Ticaret Odası açmıştır. Özellikle yaşlı kesimin muhatap olduğu bir başka sorunsu, kendi ülkelerindeki sağlık sigortalarında Türkiye’de yararlanırken karşılaştıkları güçlüklerdir. Emekli kesim Türkiye’de kendi sağlık sigortalarında SSK üzerinde yararlanabilmektedir. SSK işlemleri illerde yapılmaktadır. Bu nedenle il merkezleri dışında oturan yaşlılar için bu durum büyük bir külfet oluşturmaktadır. Özellikle acil durumlarda zaten var olan dil sorunları dolayısıyla, bu sorunla baş edemez hale gelmektedir (Balkır, 2008, s.123).

Sık karşılaştıkları bir diğer sorunsu, sahip oldukları taşıtlarla ilgilidir. Bilindiği gibi oturma izni bulunan yabancı ülke vatandaşları Türkiye’de otomobil sahibi olabilmektedir. Ama yurtdışı çıkışlarında gümrüklere bırakmak zorundadırlar. Bu çoğu zaman hem maddi hem de zaman kaybına neden oluyor. Bu otolarla diğer bir sorunsu, yabancılar sadece MA harfleri bulunan plakalara sahip olabilmektedirler. Bu durumda kendilerini dışlanmış hissetmelerine neden olmaktadır (Balkır, 2008, s.124).

Trafikteki karmaşa da bir başka sorun teşkil etmektedir. Kendi ülkelerindeki trafik düzenine alışmış olan bu kişilerin, Türkiye’de karşılaştıkları bu karmaşaya uyum göstermeleri oldukça zor olmaktadır. Özellikle yayalar, trafikten daha çok etkilenmektedir (Balkır, 2008, s.124).

Yerleşik yabancılar, Türkiye’ye yabancı sermayenin gelişinde rol üstlenerek ekonomiye ve istihdama önemli katkılarda bulunmaktadır. Avrupa standartlarında açtıkları işyerleriyle buldukları sektördeki kaliteye katkıları bulunmaktadır. Bu işyerleri vasıtasıyla Türkiye’ye bilim ve teknolojinin girişinde payları bulunmaktadır. Özellikle restoran, bar, kafe ve fırın gibi gıda sektöründe hizmet veren küçük işletmelerle yörenin tat ve zevklerine Avrupa’daki değişik tatları da kazandırmaktadırlar.

Yerleşik yabancıların açtıkları iş yerleriyle turizm sektöründe de büyük başarılar göstermektedirler. Birçok otel Avrupa müşterilerinin isteklerini daha kapsamlı anlayarak müşteri memnuniyetini en üst düzeye çıkarmak için, idarecilerini Avrupa ülkelerinden seçmektedirler. Ve böylece misafirlerle işletme arasında daha kuvvetli bağlar oluşturulmaktadır.

Turizmde yerleşik olarak yabancılar ise kendi aile ve arkadaş çevrelerini yerleştikleri bölgelere çekerek turizme katkıda bulunmaktadır. Yaşadığı çevreden memnun kalan farklı kültürlerden olan insanlar, kendi ülkelerindeki insanları ya turist olarak, ya da yerleşmek için buraya çekmektedirler. Küçük yerleşim yerlerinde edindikleri ev ve işyerleriyle inşaat sektöründe de gözle görülür bir hareketlilik oluşturmaktadırlar.

Sonuç olarak, yerleşik yabancıların çokluğu dolayısıyla da, Avrupalı bir yaşam tarzına yakın bir hayat sürdürülen Alanya’da önemli sayılabilecek çok fazla sorun yaşanmamaktadır. Hem

yerleşik yabancılar bakımından, hem de Alanyalıları ile olan ilişkileri açısından herhangi bir entegrasyon problemi bulunmamaktadır (Balkır, 2008, s.124).

Tablo 3.9 Alanya’da faaliyet gösteren yabancı sermayeli firmaların uyruklara göre dağılımları

Sıra	Ülke	Sayı	Yüzde Oranı (%)	Sıra	Ülke	Sayı	Yüzde Oranı (%)
1	Danimarka	249	37,22	13	Moldova	1	0,15
2	Almanya	70	10,46	14	Özbekistan	1	0,15
3	Hollanda	97	14,5	15	ABD	1	0,15
4	İrlanda	55	8,22	16	Ukrayna	5	0,75
5	Norveç	37	5,53	17	Avustralya	3	0,45
6	İngiltere	48	7,17	18	Kazakistan	11	1,64
7	Rusya	43	6,43	19	Finlandiya	3	0,45
8	İsveç	13	1,94	20	Fransa	2	0,3
9	Belçika	12	1,79	21	Türkmenistan	1	0,15
10	İran	3	0,45	22	İsviçre	1	0,15
11	Azerbaycan	1	0,15	23	Çek Cumhuriyeti	3	0,45
12	Litvanya	9	1,35	24			
					TOPLAM	669	100

Kaynak: Uluslar Arası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri:Antalya Örneği,der: BALKIR C, Kutlu&Avcı Baskı, Antalya, 2008, s.125

Tablo 3.10: Taşınmaz Sahibi Yerleşik Yabancıların Ükelere Göre Dağılımı

Ülke	Taşınmaz sayısı	Kişi sayısı	Toplam taşınmaz alanı (m2)	Toplama oranı (%)
Almanya	2965	4291	447.549	30,63
Hollanda	1781	2645	217.005	14,85
İrlanda	1775	2437	186.431	12,76
Danimarka	2671	3588	274.778	18,81
İngiltere	840	1231	100.742	6,9
Norveç	1303	1892	97.858	6,7
Belçika	435	518	43.524	2,98
Macaristan	3	4	629	0,04
İsveç	297	355	26.205	1,79
Avusturya	67	75	6036	0,41
Finlandiya	237	321	23.967	1,64
KKTC	41	43	3197	0,22
Rusya Federasyonu	201	219	14.343	0,98
Diğer	216	252	19.079	1,29
Toplam	12.832	17.871	1.461.343	100

Kaynak: Uluslar Arası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri:Antalya Örneği,der: BALKIR C, Kutlu&Avcı Baskı, Antalya, 2008,s.127

Tablo 3.11 Yabancı Uyruklu Firmaların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

SIRA	MESLEK GRUBU	ADET	ORAN (%)
1	Market, süpermarket, toptan perakende gıda maddeleri imalat ve ticareti	8	1,2
2	Tarımsal ürünleri üretim ve ticareti	2	0,3
3	Deri konfeksiyon ürünleri, ayakkabı çanta ticareti	2	0,3
4	Tekstil ürünleri ticareti	3	0,45
5	İnşaat taahhüt işleri, emlak komisyonculuğu	504	73,34
6	Her türlü elektrikli elektronik ürünler, beyaz eşya ve bilgisayar ürünleri ticareti	6	0,9
7	Kuyumcu ve gümüşçüler	3	0,45
8	Turizm, seyahat acenteliği, Şehirlerarası yolcu taşımacılığı, motorsiklet ve oto kiralama işletmeciliği, diğer turizm amaçlı gezi organizasyonları	20	2,99
9	Büro, eğitim, basın-yayınçılık, bankacılık ve sigortacılık hizmetleri	17	2,54
10	Her türlü otel, motel, konaklama tesis işletmeciliği	31	4,63
11	Halı, kilim, her türlü ev ve büro mobilyası ile mefruşat perde ev ve otel tekstil ürünleri imalat ve ticareti eski eser antika ve kullanılmış eşya ticareti	6	0,9
12	Eczaneler, zirai ilaç bayileri, gözlükçüler, özel sağlık kuruluşları, güzellik ve bakım merkezleri	11	1,64
13	Her türlü inşaat malzemeleri ticareti	12	1,79
14	Otomotiv ürünleri, servis istasyonları kara nakliyatçıları	2	0,3
15	Lokanta, bar, diskotek, gece kulübü ve eğlence merkezi işletmeciliği, animasyon ve eğlence organizasyon işleri	42	6,28
	GENEL TOPLAM	669	100

Kaynak: Uluslar Arası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Antalya Örneği, der: BALKIR C, Kutlu&Avcı Baskı, Antalya, 2008, s.126

4.2. ÇÖZÜM İÇİN YENİ BİR İDARİ MODEL: GÖÇMEN OFİSLERİ

4.2.1. Göçmen Ofisleri'nin Kurulmasına Yönelik Yöneticiler Düzeyinde Yürütülen Mülakat Çalışması Sonuçları

Bu çalışma kapsamında, Haziran-Ağustos 2009 tarihleri arasında Antalya Merkez, Kemer ve Hamburg/Almanya'da yönetici mülakatları gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda yerel yönetimler düzeyinde;

- Antalya Büyükşehir Belediyesi bünyesinde,
 - Dış İlişkiler Müdürlüğü,
 - AB Koordinatörlüğü,
 - Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü,
- Muratpaşa Belediyesi bünyesinde
 - Kültür Müdürlüğü,
 - Sosyal İşler Müdürlüğü,
- Kepez Belediyesi bünyesinde,
 - Kültür Servisi,
 - İdari ve Sosyal İşler Müdürlüğü,
 - Halkla İlişkiler Birimi,
- Konyaaltı Belediyesi bünyesinde,
 - Halkla İlişkiler Birimi,
- Kemer Belediyesi bünyesinde,
 - Halkla İlişkiler Birimi,
 - Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü,

ile mülakat çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Merkezi yönetim düzeyinde ise;

- Antalya İl Emniyet Müdürlüğü
 - Yabancılar Dairesi Şube Müdürlüğü
- Antalya İl Kültür Müdürlüğü

-Turist Danışma Merkezi

ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Antalya’da bulunan Fahri Konsolosluk düzeyinde ise;

- Danimarka Fahri Konsolosluğu
- İspanya Fahri Konsolosluğu
- Almanya Fahri Konsolosluğu
- İsviçre Fahri Konsolosluğu

ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Yukarıda verilen birimler konusunda yapılan çeşitli yönetici mülakatlarında, Göçmen Ofisleri’ne ilişkin farklı yorumlar getirilmiştir. Olumlu bakış açıları genellikle böyle bir Ofis’in varlığının yabancıların haklarını tanımaları ve sıkıntıların en aza indirilmesi yönünde olacaktır. Olumsuz bakış açıları ise ağırlıklı hem yerel halk düzeyinde, hem de yerleşik yabancılar düzeyinde ‘ayrımcılık’ yaratacağı fikrinin ortaya çıkarmasıdır.

Bu anlamda Antalya Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Basın ve Halkla İlişkiler Koordinatörü⁴⁸ ile yapılan görüşmelerde, yerleşik yabancıların kent yönetime katılımı konusunda mevcut durumda katılımlarını göremedikleri ifade edilmiştir. Yabancıların, bazı sivil toplum kuruluşları içinde yer aldıkları gözlenmektedir. Bu anlamda, kent yönetiminde sivil toplum kuruluşları aracılığı ile mutlaka yer almaları gerektiği belirtilmiştir. Çünkü buldukları ülkede, o millettten olan insanlar tek başına bir şey ifade edemeyecekleri, ancak bir araya geldikleri vakit kentin yönetiminde söz sahibi olabilecekleri belirtilmiştir. Birim olarak ise, yerleşik yabancılar için özellikle onlara yönelik hizmetleri bulunmamaktadır. Ancak, belediye bünyesinde de onlar için bazı hizmetlerin(yabancı dil bilen eleman sayısının artırılması gibi) geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Göçmen Ofisi’nin kurulması ise, yerel halk tarafından takdirle karşılanabilecektir.

Antalya Büyükşehir Belediyesi AB İlişkileri Şube Müdürü⁴⁹ ile yapılan görüşmelerde ise, birim olarak verilen hizmetlerin, doğrudan yerleşik yabancılar göre değil de, yapılan AB projeleri ile olduğunu belirtmiştir. Projelerin yabancı ortaklı olduğunu, bu ortakları şehre davet ettiklerini, ve bu yolla hem mevcut ve olası projeler üzerinde çalışıldığını, hem de kültürel alışverişin sağlandığını ifade etmiştir. Yerleşik yabancıların kente katılımı konusunda ise, kente aidiyet duygularının sadece ‘doğayla özdeşleşmiş’ durumda olduğunu belirtmiştir. Buna göre, yerleşik yabancılar hala yerel halka dostluk kuramamışlardır. Şehrin fazla sosyal olanaklarının olmaması da, onları çekmemektedir. Göçmen Ofis’i konusunda ise, böyle bir ofis istihdam sağlayacağından yerel halkın bundan hoşnutluk duyabileceğini ifade etmiştir.

⁴⁸ Mülakat, Antalya Büyükşehir Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Koordinatörü Akgün Keskin ile 20.07.2009 tarihleri arasında Antalya’da gerçekleştirilmiştir.

⁴⁹ Mülakat, Antalya Büyükşehir Belediyesi AB İlişkileri Şube Müdürü Nurhayat Ayan ile, 10.06.2009 tarihleri arasında Hannover/Almanya’da gerçekleştirilmiştir.

Aynı şekilde, AB İlişkileri Şube Müdürlüğü görevlisi⁵⁰ ile yapılan görüşmelerde de, farklı bakış açıları sunulmuştur. Buna göre, Antalya'ya yerleşme amacı ile gelenler, burada yaşama iradesi ortaya koymuşlardır. Bu anlamda, belli bir süre Antalya'da yaşamış kişilere bazı yasal düzenlemelerle belirli haklar kazandırılmalıdır. Örneğin, seçme ve seçilme hakkı, sadece Türk vatandaşlarına aittir. Bu anlamda, belirli bir süre Antalya'da yaşamış olan bir yabancıya da bu hak sağlanmalıdır. Böylelikle, ne kadar çok katılım gerçekleştirilirse, kente aidiyet duygusu da o derece gelişecektir. Yerleşik yabancılar için bazı idari hizmetlerin geliştirilmesi gereği de ifade edilmiştir. Bu anlamda, Türk kanunları hakkında danışabilecekleri bir birimin kurulması yararlı olabilecektir. Göçmen Ofisi konusunda ise, böyle bir ofisin ayırım yaratmayacağını ifade etmiştir. Çünkü, eşitlik aynı şartlar altında olanların aynı şeylerden faydalanmasıdır. Bu anlama, göçmen olan ile olmayanın aynı kategoriye konması beklenemez ve göçmenlere ayrı bir ofisin kurulması, onların yerel halkla eşitlenmesi açısından eşitliği sağlayıcı bir unsur olacaktır.

Antalya Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Şube Müdürü,⁵¹ bu konuda planlanan çalışmalar açısından oldukça yararlı bilgiler sunmuştur. Yerleşik yabancılarla sürekli iletişim halinde olan birimin verdiği hizmetler; belediyeye müracaat eden yabancıların sorunlarını çözmek ve kültürel açıdan Antalya'ya uyumlarını sağlamaktır. Birimin 2008 yılı Faaliyet Raporu'nda, o sene içerisinde yaklaşık 150 yabancıнын birime müracaatı kaydedilmiş ve imar, sağlık ya da Antalya'yı tanıma gibi sorunlarına çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Birimin 2009 yılı Faaliyet Raporu'nda 15. maddede 'Yerleşik Yabancılar Konseyi'nin oluşumuna yer verilmiştir. Amaç, Antalya'da yaşayan yerleşik yabancıların oluşturdukları sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinde kalarak onların sorunlarını çözmek, uyum sağlamalarına destek olmaktır ve belediye ile konsolosluklar arası işbirliğini geliştirmektir. Bu talep doğrultusunda, ilgili raporun 18. maddesinde belirtildiğine göre yerleşik yabancıardan gelen talepler doğrultusunda öncelikle böyle bir ofis kurulacak, sonra bu ofis daha da geliştirilerek Konsey haline getirilecektir. Tüm bu verilen bilgiler, henüz planlama aşamasında olan bir yapılanmanın ilk aşamalarıdır.

Bu çalışmada planlanan Göçmen Ofisleri benzeri bir yapılanma, ilgili birimin de planı dahilindedir. Dolayısıyla, 'Göçmen Ofisi'nin kurulmasına ilişkin yerel halkın ya da yerleşik yabancıların tepkisi ne olabilir?' sorusuna yanıt ise, hizmetin götürüsünün olamayacağı şeklinde olmuştur. Yerleşik yabancılar ayırım yapılamayacağını, çünkü onların da Türk vatandaşları gibi bizim vatandaşlarımız olduklarını belirtmiştir.

Kepez Belediyesi Kültür Servisi'nde⁵² yapılan görüşmelerde, Kepez'de daha çok iç göçle gelenlerin sayısının fazla olduğu, yerleşik yabancı sayısının ise çok az olduğu ifade edilmiştir. Ancak, bölgelerinde yaşayan yerleşik yabancılar yönelik istatistik verilerin de olmadığı belirtilmiştir. Şu an için Kepez bölgesi, Muratpaşa ve Konyaaltı bölgeleri gibi yabancılar için cazibe merkezi olmasa da, yeni yeni açılan ve rantı çok yüksek olan bir bölgedir. O yüzden yeni yatırım ve yatırımcılara mutlaka ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla, iş ve yatırım anlamında dışarıda gelen yabancı bir katkının artışı olacağı ve bununda uzun vadede bölgenin iyileşmesinde gelişmesinde katkı sağlayabileceği ifade edilmiştir. Her ne kadar bölgede yerleşik yabancı sayısı

⁵⁰ Mülakat, Antalya Büyükşehir Belediyesi AB İlişkileri Şube Müdürlüğü görevlisi Ahmet Selim Tepegöz ile 20.06.2009 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

⁵¹ Mülakat, Antalya Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Şube Müdürü Vedat Aksak ile, 20.06.2009 tarihleri arasında Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

⁵² Mülakat, Kepez Belediyesi Kültür Servisi görevlisi Esra Aslı Hatipoğlu ile 22.07.2009 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

az olsa da, Göçmen Ofisleri'nin oluşturulmasının kişilerin mağduriyetini gidermede ve sıkıntıların azaltılmasında olumlu etkisi olacağı belirtilmiştir.

Kepez Belediyesi Halkla İlişkiler Birimi görevlisi ile yapılan görüşmede, kendilerine bugüne kadar yerleşik yabancılardan herhangi bir soru ve istek gelmediği, gelmesi dahilinde her türlü hizmet ve gerekli yardımların sağlanacağı ifade edilmiştir. Yine, Kepez Belediyesi İdari ve Sosyal İşler Müdürü⁵³ ile yapılan görüşmelerde, yerleşik yabancılardan kente katılımı ve Göçmen Ofisleri konusunda farklı düşünceler dile getirilmiştir. Yerleşik yabancılardan kente katılım düzeyi ile ilgili olarak verilen yanıtta, eğer bir coğrafyada yaşanıyorsa, artık kişilerin de 'oralı' olduğu ifade edilmiş, dışarıdan gelenlerin de katılımcı olması ve sorunların beraber paylaşılması gerektiği dile getirilmiştir. Göçmen Ofisleri'ne ilişkin getirilen yorum ise, bu tür işlerin ve hizmetlerin tek çatı altında yapılması gereğidir. Şu anda yaşanan en büyük problem budur. Çünkü aynı işi birçok insan yapmakta ve birçok araç gereç kullanılmaktadır. Bu ise, enerjinin boşa gitmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, böyle bir çalışma, işlemler ve hizmetlerin tek çatı altında yürütülmesi çerçevesinde yararlı olacaktır.

Muratpaşa Belediyesi'nde gerçekleştirilen yönetici mülakatlarında da benzer sonuçlar alınmıştır. Kültür Müdürü⁵⁴ ile yapılan görüşmelerde, yabancılardan en çok Örnekköy ve Şirinyalı semtinde yerleşimi tercih ettikleri ve özellikle Rusların mülk edindiği ifade edilmiştir. Bu semtlerde, turizm bölgesi olması sebebiyle iş yaptıkları ve otellerin çoğunun sahibi yabancı olduğu belirtilmiştir. Bundan dolayı, kendi memleketlerinden insanları buralarda çalıştırarak onlara istihdam yarattıkları ifade edilmiştir. Yerleşik yabancılardan kente katılım düzeyleri ile ilgili olarak ise, çeşitli sivil toplum kuruluşlarına üyelik yolu bu katılımı gerçekleştirdiklerini, eğer gücünü, enerjisini ve ekonomik olarak ta katkısını verebiliyorlarsa, kente katılımlarının olumlu yönde olacağını belirtmiştir. Göçmen Ofisleri'nin kurulmasına yönelik olarak ise olumsuz bir bakış açısı sergilemiştir. Buna göre, böyle bir ofisin kurulmasının şu an gerekli olmadığı belirtilmiştir. Gerekçe olarak ise, Türkiye'ye yerleşme kararı alan yabancılardan zaten çoğu şeyi araştırarak geldiklerini, ayrıca Antalya düzeyindeki Fahri Konsoloslukların da onların taleplerini karşıladıklarını ifade etmiştir.

Muratpaşa Belediyesi Sosyal İşler Müdürü⁵⁵ ile yapılan görüşmelerde de, benzer sonuçlar elde edilmiştir. Yerleşik yabancılardan kente katılımına ilişkin değerlendirmede, çeşitli sivil toplum kuruluşları vasıtası ile bu katılımı gerçekleştirdiklerini ve zaman içerisinde yerel yönetim bazında böyle bir katılımın gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. Sosyal işlere ilişkin talepler konusunda ise, yerleşik yabancılardan biriminin görev alanlarına ilişkin herhangi ciddi bir talep gelmediğini, geldiği takdirde talebin değerlendirileceğini, ilgili yönetim kademesinde değerlendirilip sorunun çözüleceğini ifade etmiştir. Göçmen Ofisleri'nin kurulmasına yönelik olarak ise olumsuz bir bakış açısı sergilemiştir. Buna göre, Antalya'ya gelen yabancılardan çoğunun turizm amaçlı kente geldiklerini belirterek, kendi bürolarını oluşturdukları ve çalışanların ikametgah, çalışma izni gibi işlemlerini bu bürolar aracılığı yürüttüklerini ifade etmiştir. Dolayısıyla böyle bir ofisin varlığı şu an için gerekli olmasa da, gelecek dönemde talep dahilinde açılması uygun olacaktır.

⁵³ Mülakat, İdari ve Sosyal İşler Müdürü İbrahim Anlak ile 24.07.2009 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

⁵⁴ Mülakat, Kültür Müdür Deniz Demirel ile 24.07.2009 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

⁵⁵ Mülakat, Muratpaşa Belediyesi Sosyal İşler Müdürü Ali Rıza Korkmaz ile, 24.07.2009 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

Konyaaltı Belediyesi Halkla İlişkiler Birimi Müdürü⁵⁶ ile yapılan görüşmelerde şu sonuçlara varılmıştır: Belediyenin faaliyet alanlarının Doyran ve Beldibi bölgelerini de kapsamından dolayı faaliyet alanları genişlemiştir. Beldibi turizm açısından önemli bir bölgedir. Ancak çoğu yerleşik yabancılardan oluşmamaktadır. Turistler birkaç kez bölgeye geldikten sonra yerleşme kararı almaktadır. Bu kişiler ise potansiyel yerleşik yabancılardır. Bu amaçla Turizm İnfomasyon Masası'nın oluşturulması planlanmaktadır. Böylelikle turizm bölgeleri daha iyi tanıtılacaktır. Beldibi'nde de ilk adım ofisi olacaktır. Yerleşik yabancılardan kent yönetimine katılımları konusunda ise, yabancılarla çalışan bir derneğin belediye ile işbirliği içinde olma talebi ile kendilerine geldiklerini belirtmiştir. Ancak bunun dışında yerleşik yabancılardan böyle bir talep gelmemiştir. Bunun dışında 'Konkart' projesi yer almaktadır. Bu proje kapsamında bölgede yaşayanların tüm bilgileri bu kart ile işlenebilecektir. Yerleşik yabancılar da bu kapsamda değerlendirilecektir. Göçmen Ofisi'nin gerekliliği konusunda ise, Büyükşehir Belediyesi bünyesinde, diğer ilçe belediyeleri ile irtibat halinde böyle bir Ofis'in kurulmasını olumlu karşılamıştır. Böylelikle yerleşik yabancılardan beklentileri nedir, eğitim ve ticarete nasıl yol alıyorlar, Antalya'ya katkıları nelerdir gibi konularda görüşmeler sağlanabilir. Ancak vatandaşların tepkisini alması açısından da olumsuz değerlendirmiştir. Bu anlamda, yerel halkın kendilerine hizmet sağlanması yönündeki bazı zorlukları göz önüne alarak, yerleşik yabancılara kolaylık getirilmesi gibi bir anlayış doğabilecektir. Diğer olumsuz faktör ise, yabancılardan sayısı henüz katılım için yeterli değildir. Sayısı bu kadar az olan bir kesimin yönetime katılması, bazı sakıncalar doğurabilecektir.

Yerleşik yabancılardan tercih ettikleri bölgelerden birisi de Kemer'dir. Uluslar Arası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Antalya Örneği adlı çalışmada, Kemer'de yaşayan yerleşik yabancı nüfus toplamda 1716 olarak verilmiştir. Bu anlamda Kemer Belediyesi Halkla İlişkiler Birimi ile Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nde gerçekleştirilen mülakat çalışmalarında farklı sonuçlar elde edilmiştir. Halkla İlişkiler Birimi yetkilisi⁵⁷ ile yapılan görüşmelerde, Kemer'de yaşayan yerleşik yabancılardan birincil neden olarak evlilik, ikincil neden olarak ise mülk sahibi olma nedeniyle Kemer'de yaşadıkları ifade edilmiştir. Yerleşik yabancılardan kente katılım konusunda ilgisiz oldukları dile getirilmiştir. Yerleşik yabancılardan bu konuda çok çekingendirler ve kamusal alanda fazla görünmek istememektedirler. Yerel yönetimlere girişimleri ise bu güne kadar gerçekleşmemiştir. Belli konularda söz sahibi olmaları açısından girişimci olmaları gerekmektedir. Kurulacak olan bir Göçmen Ofisi konusunda ise olumsuz bakış açısı belirtilmiştir. Bu anlamda böyle bir ofisin varlığı, 'ayrımcılık' yaratabilecektir. Çünkü, yerleşik yabancılardan ortalama her gün çeşitli nedenlerle (emlak vergisi ödeme, çevre ve temizlik vergisi ödeme gibi) belediyede işlerini halletmektedir. Onlara işlemlerini hallederken 'yabancı' muamelesi yapılmamaktadır. Dolayısıyla, belediye işlerinde bu şekilde ayrı bir ofisin kurulması ayrımcılık yaratabileceği ifade edilmiştir.

Kemer Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü⁵⁸ ile yapılan görüşmelerde ise şu sonuçlara varılmıştır: Yerleşik yabancılardan kent yönetimine katılım istekleri yoktur. Belli sanatsal ve

⁵⁶ Mülakat, Konyaaltı Belediyesi Halkla İlişkiler Müdürü Nazlı Özdemir ile 4.08.2009 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

⁵⁷ Mülakat, Kemer Belediyesi Halkla İlişkiler Birimi yetkilisi Kenan Kar ise, 28.07.2009 tarihinde Kemer'de gerçekleştirilmiştir.

⁵⁸ Mülakat, Kemer Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Selim Türkışık ile 28.07.2009 tarihinde Kemer'de gerçekleştirilmiştir.

kültürel konularda taleplerde bulunmaktadır. Ama yerleşik yabancılarla çok fazla temas halinde değillerdir. Göçmen Ofisi'nin kurulması konusunda ise, çok farklı bir bakış açısı dile getirmiştir. Bu anlamda, yerleşik yabancılarla yürütülecek işler ilk etapta yerel yönetimlere bırakılmamalıdır. Çünkü, yerel yönetimler siyasi yapılanmalardır. Bu işleri yürütecek birim Valilik veya merkezin başka bir birimi olmalıdır. Ya da yerel yönetimler bu işi yürütebilecekse bile, işin denetimi merkezi yönetimde olmalıdır.

Merkezi yönetimlerin taşra uzantıları düzeyinde yürütülen çalışmalarda ise İl Kültür Müdürlüğü Turist Danışma Merkezi ile İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Dairesi Şube Müdürlüğü ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İl Kültür Müdürlüğü Turist Danışma Merkezi bünyesinde gerçekleştirilen mülakatta, sadece turistlerin birime bilgi almak için geldiği gözlenmiştir. Onlara Antalya'da gidebilecekleri tarihi ve turistik yerler hakkında bilgilendirme yapılmakta, bu ise çeşitli kent haritaları ile desteklenmektedir. Turist Danışma Merkezi görevlisi ile yapılan kısa görüşmede, yerleşik yabancıların birimlerine uğramadıkları ve onlara yönelik bir hizmetlerinin bugüne kadar gerçekleşmediğini ifade etmiştir.

Antalya İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürü⁵⁹ ile yapılan görüşmede, yabancıların kendilerine daha çok çalışma işlemleri, vatandaşlık işlemleri ve evlilik işlemleri için geldiği belirtilmiştir. Çoğu yabancıların polisten kokusu olduğunu, kendi ülkelerindeki polisler ile karşılaştırıldığında burada polisin hoşgörülü olduğu şeklinde geri bildirim almışlardır. Göçmen Ofisi'nin yerel düzeyde kurulmasına ilişkin verilen yanıt ise, yabancılarla ilgili işlemlerin çok ince ayrıntı isteyen bir iş olduğudur. Dolayısıyla bu işlemlerin, merkezi düzeyde yürütülmesi gerekmektedir. Çünkü, Pol-net adı verilen bir sistem ile işlemler en küçük birimlere kadar gözlenebilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin başka bir yerinde yapılan hizmet, Antalya'daki birim tarafından da kolaylıkla izlenebilmektedir. Yine, emniyet birimlerinde yabancılarla ilgili işlemlerde geniş bir tarama yapılmaktadır, ancak belediyeler düzeyinde bu mümkün olmamaktadır. Avrupa'daki örneklerinde, göçmenlerle ilgili işlemlerde yarı resmi, yarı sivil kişilerin bu işlemlere dahil edildiği belirtilmiştir. Göçmen Ofisi'ne yönelik ise, ofisin 'göçmen' adını içermesi farklı anlaşılmalara yol açabilecektir. Göçmen yerine 'yabancı' teriminin kullanılması örnek olarak verilmiştir.

Konsolosluklar düzeyinde yürütülen çalışmalar ise Antalya'da bulunan dört fahri konsolosluk düzeyinde yürütülmüştür. Danimarka Fahri Konsolosu⁶⁰ ile yapılan görüşmelerde şu sonuçlara varılmıştır: Konsolosluk birimi olarak, yabancıların tüm konsolosluk işlemleri yerine getirilmektedir. Kendilerine başvuran yabancılar içinde kente katılım konusunda sıkıntıların bulunmadığı ve böyle bir taleple gelmediklerini ifade etmiştir. Göçmen Ofisi ile ilgili olarak ise, ofisin adının 'göçmen' kavramını içermesi farklı anlaşılmalara yol açabilecektir. Göçmenlik farklı bir kavramdır ve ağırlıklı olarak olumsuz bir anlam ifade etmektedir. Buna göre Danimarkalı vatandaşların bu anlamda bir göçmenlik talepleri bulunmamaktadır. Göçmenlikle ilgili sorunları da bulunmamaktadır.

⁵⁹ Mülakat, Antalya Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Dairesi Şube Müdürü Saylav Esen ile 25.08.2009 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

⁶⁰ Mülakat, Danimarka Fahri Konsolosu Kayhan Öndemir ile 24.08.2009 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

Almanya Fahri Konsolosu⁶¹ ile yapılan görüşmelerde ise şu sonuçlara varılmıştır: Konsolosluk hizmeti olarak, kültürel hizmetleri bulunmamaktadır. Almanlar için pasaport sağlama, yetkili birimlerle sorunlar ile ilgili olarak irtibat sağlamak, yasal süreçle ilgili yönlendirme ve danışmanlık, kişisel sorunların çözümü, mülk edinme ya da diğer süreçlerle ilgili bilgilendirme gibi konsolosluk hizmetleri bulunmaktadır. Antalya'da yaşayan yerleşik Almanların ağırlıklı ikametgah ve çalışma izninin alınması ile ilgili sorunları bulunmaktadır. Kente katılım düzeyinde ise, Alanya'da 'Yabancılar Meclisi'ne kayıtlı Almanlar varken, Antalya'da böyle bir yapılanmanın olmaması ve merkezde yaşayan Almanlardan da katılıma ilişkin talebin gelmemiştir. Alanya'da herhangi bir sorun yaşayan Almanlar, doğrudan 'Yabancılar Meclisi'ne gidebilmektedir. Antalya Merkez'deki kararlara katılım konusunda ise, belediye Meclisi toplantılarına katılabilmeleri ve aktif olarak dinleyebilmeleridir. Göçmen Ofisi'ne ilişkin görüşü ise, konsolosluk olarak yeterli olmamaları ve onlara yardımcı olacak bir birimin varlığının gerekliliği şeklindedir. Çünkü, konsolosluk olarak sadece danışma hizmeti verebilmektedir ve sorunları aktif olarak çözememektedir. Ancak, şimdilik bu ofisin varlığı da gerekli değildir. Alanya'daki 'Yabancılar Meclisi' şeklindeki yapılanma oldukça iyidir. Alternatif olarak, ofis yerine böyle bir yapılanma faydalı olacaktır.

İspanya Fahri Konsolosluğu yetkilisi Canan Hanım⁶² ile telefon yoluyla yapılan görüşmede ise Antalya'da yaşayan İspanyolların konsolosluğa hiçbir şekilde başvurmadıkları belirtilmiştir. Buna ek olarak, Antalya'da yaşayan İspanyollara yönelik herhangi bir istatistiki çalışma da bulunmamaktadır.

İsviçre Fahri Konsolosluğu⁶³ ile yapılan görüşmelerde ise şu sonuçlara varılmıştır: Konsolosluk olarak, Antalya'da yaşayan İsviçreli vatandaşlar için idari hizmetleri bulunmaktadır. Sosyal ve kültürel hizmetler ise daha çok Büyükelçiliğe bağlı alanlardır. Antalya'da yerleşik İsviçrelilerin karşılaştıkları problem alanları ise, resmi kurumlarda çalışanlarının yabancı dil bilmemeleri ve yerel halk ile kaynaşabilme sorunudur. Bu sorunları çözebilme konusunda ise konsolosluk olarak idari sorunlarla karşılaşmamışlardır. Ancak, sosyal anlamda dilbilgisi öncelikli olarak giderilmemesi gereken bir sorundur. Antalya'da yerleşik İsviçrelilerin kente katılımı konusunda ise, Antalya'nın belli vilayetlerinde yerli halk ile yabancılar ahenk içinde yaşarken, merkezde durumun farklı olduğu belirtilmiştir. Bu anlamda yabancılar tam olarak benimsenememiş ve hala bir turist gibi algılanmaktadırlar. Bu nedenle yerleşik yabancılar, kendi aralarında belirli sosyal aktiviteler yapmaktadırlar. Bundan dolayı, Antalya'da kurulması faydalı görülen 'Uluslar arası Kültür Merkezi' adlı tasarıdan bahsedilmiştir. Böyle bir merkezin yararı, yerli halk ile yerleşik yabancıları kaynaştırabilecek olması ve farklı kültürleri öğrenme ve tanıma fırsatı içermesidir. Göçmen Ofisi konusunda ise, ofisin 'göçmen' adını içermesinin olumsuz çağrışım getirdiği ifade edilmiştir. Çünkü 'göçmen' kavramı, politik nedenlerden ötürü gelen insanları ifade etmektedir. Ayrıca, aşağılayıcı bir tabir olarak da algılanabilmektedir. Çünkü, kategorize edilmiş bir ifade içermektedir. Bunun dışında, kurulacak olan bu ofis, çok büyük hassasiyet içinde geliştirilmelidir. Böyle bir oluşumda görev alacak kişiler de, çok özverili olmalı, birçok farklı kültürün bilgisine ve farklı yabancı dilbilgisine sahip olmalıdır. Bu birimde ortak toplantılar düzenlemeli ve çalışma grupları oluşturulabilmelidir.

⁶¹ Mülakat, Almanya Fahri Konsolosu Frank Urbschat ile 26.08.2008 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

⁶² Telefonla gerçekleştirilen görüşme, 25.08.2009 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

⁶³ Mülakat, İsviçre Fahri Konsolosluğu adına Yeşim Müsellim ile 26.08.2009 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilmiştir.

4.2.2. Göçmen Ofislerinin Tanımı ve Kapsamı

Türkiye, uluslar arası göç hareketleri içindeki konumu giderek önem kazanan bir ülkedir. Genelde göç veren bir ülke olarak tanınan Türkiye, bugün hem önemli miktarda göç almakta, hem de yasadışı göç akımları konusunda transit göç ülkesi haline gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihinde uluslar arası nüfus hareketleri içindeki konumunu belirleyen başlıca göçler, çeşitli dönemlerde gerçekleşen Yunanistan ve Bulgaristan kaynaklı soydaş göçleri ve 1960'larda başlayan Batı Avrupa ülkelerine yönelik işçi göçleri olmuştur. Gerek Avrupa ülkelerinde çalışan önemli bir nüfusumuzun olması, gerekse yasadışı göçler için Türkiye'nin transit bir ülke olarak kullanılması, göçmen işçiler ve insan kaçakçılığı gibi konularda bilimsel araştırmaların yapılmasına yol açmıştır. Ancak uluslar arası nüfus hareketleri içinde, Türkiye'nin göç alan bir ülke olarak ele alınması yeni bir yaklaşımdır. (Balkır, 2008, s.11)

Türkiye'de yerleşik yabancıların profili incelendiğinde, çeşitlilik arz ettiği göze çarpmaktadır. Buna göre, yabancıların bir kısmı evlilik gibi sebeplerle ülkeye gelmişken, önemli bir kısmı da çalışma ve emeklilik nedenleriyle ülkeye yerleşmiş bulunmaktadır. Bu ayrım, özellikle kıyı kentlerinde göçmen emeklilerin daha rahat yaşama isteğinden dolayı mülk edinmeleri ve oraya yerleşmeleri şeklinde sonuçlanmaktadır.

Türkiye'de bu kadar çeşitlilik arz eden bir yapılanma varken, bu kesime yönelik yönlendirici ve danışma niteliğinde kurumsal yapıların da varlığı uzun vadede önem arz etmektedir. Mevcut duruma baktığımızda, yabancılar hala turist gibi algılanmakta, bu ise onların geçici olduğu fikrini ortaya çıkarmaktadır. *Geçicilik* fikrinden dolayı ise, yabancıların beklentilerine ve ihtiyaçlarına yeteri kadar önem verilmemekte, onlara sadece kenti tanımaları amacı ile çalışmalar yapılmakta ve yeterli görülmemektedir. Oysa, artık günümüzde gelinen konuma bakıldığında, durumun çok daha fazlasını gerektirdiği ortaya çıkmaktadır. Ülkede yerleşik yabancılar artık turist olarak değil, kentin bir parçası olarak ele alınmalı ve düzenlemeler onların beklenti ve ihtiyaçlarına cevap verir nitelikte olmalıdır.

Yerleşik yabancılar yönelik düzenlemelere bakıldığında, ağırlıklı merkezi düzeyde veya merkezin taşra uzantılarında gerçekleştirildiği görülmektedir. Örneğin, Türkiye'de çalışmak isteyen yabancıların, çalışma izni almak için buldukları ülkedeki Türkiye Temsilciliklerine başvurmaları temel ilke olarak kabul edilmiştir. Temsilcilikler tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na ulaştırılan başvuru dosyalarına cevaben en geç 90 gün içinde alacakları 'çalışma vizesi', ancak daha sonra Türkiye'de almaları gereken çalışma izni ve ikamet izni ile birlikte geçerlidir⁶⁴. Buna karşılık yurt içinden yapılacak başvurular ya ilgili kişi tarafından doğrudan veya yabancıların işvereni tarafından gerekli belgelerle *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı*'na yapılır. Yine, Çalışma amaçlı ikamet izni için başvuran yabancıların, bundukları ülkedeki Türkiye temsilciliklerinden 'çalışma vizesi' almış olmaları, yasada belirtilen süreler içerisinde Türkiye'de bulunuyor olmaları, belirtilen işyerinde çalışacağı anlaşılması ve çalışmasında adli, idari ve siyasi bir sakıncanın bulunmaması gerekmektedir. Bu koşulları yerine getiren yabancıların çalışma izni kararları çalışacakları ilin valiliğine gönderilir. Buna istinaden yabancıların verecekleri ikamet beyannamesinin doldurulmasından sonra, çalışma amaçlı ikamet tezkereleri ilgili *valilik tarafından* ve İçişleri Bakanlığına sorulmaksızın re'sen düzenlenir.

⁶⁴ Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği, Resmi Gazete, 29.8.2003, Sayı: 25214

YİSHK'da madde 3/1'de, 'Türkiye'ye gelip de 1 aydan fazla kalmak isteyen yabancılar, bu müddet bitmeden yetkili makamlara başvurarak ikamet izni almak zorundadırlar. Kanun, yetkili makamların verecekleri izin belgesini 'ikamet tezkeresi' olarak adlandırmıştır. Bu belgeyi vermeye yetkili makam *emniyet makamlarıdır*. Bir aydan az süre kalacak yabancılar için böyle bir mecburiyet yoktur.' Şeklinde ifadesini bulmuş ve yine süreç, merkezi idareye verilmiştir.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, yabancıların işlemlerine yönelik olarak merkezi yapılanma ağırlıktadır. Yerel düzeyde ise, sadece turist olarak görülen yerleşik yabancıların kenti tanımaları amacı ile İl Kültür Müdürlüğü bünyesinde *Turist Danışma Büroları* içerisinde yürütülen kenti tanıtıcı broşürler, kent haritası hizmetleri şeklindedir. Bunun dışında çoğu yerleşik yabancı, yerel yönetimlerle hizmetlerini ya komşu/tanıdık vasıtası ile halletmekte, ya da ülkeye gelmeden önce çeşitli araştırmalar sonucu gerekli bilgiye ulaşmakta çalışmaktadır. Yerleşik yabancıları gerek yasal işlemler konusunda, gerekse sosyal ve kültürel hizmetler konusunda bilgilendiren bir yapılanma bulunmamaktadır. Böyle bir yapılanmanın olmayışı, ülkeye yerleşme amacı ile gelmiş olan yabancıların kente aidiyetlik duygusunu azaltabilmektedir.

Bu fikirlerden yola çıkarak,

- yabancıların resmi işlemlerinin kolaylaştırılması
- kente aidiyet duygusunun geliştirilmesi
- kenti daha iyi tanımaları
- yerel halkla daha fazla kaynaşabilme

amaçları çerçevesinde belediyeler düzeyinde Göçmen Ofisleri'nin kurulması gereği karşımıza çıkmaktadır. Avrupa'da birçok ülkede örneğini gördüğümüz Göçmen Ofisleri, kente gelen yabancıların kentle kısa sürede bütünleşebilmeleri, içsel yabancılık hissini kısa sürede ortadan kaldıracabilmeleri, göçmenlerin kentle uyum içerisinde yaşabilmeleri ve kendilerini yeni sistemin dışında değil tam merkezinde bir parça olarak görebilmeleri açısından oldukça faydalıdır.

Avrupa'daki örnekleri incelediğimizde, kente gelen yerleşik yabancıların profilinin, ülkemizdekinden oldukça farklı olduğunu gözlemleyebiliriz. Avrupa gibi gelişmiş ülkelere, nedenler çeşitli olsa da, daha çok istihdam ve hayat standartlarını yükseltme amacıyla göç edilmektedir. Türkiye'deki göç profilini incelediğimizde ise, nedenler çeşitli olsa da, Antalya örneğinde olduğu gibi daha çok kıyı kesimlere, emeklilik sonrası huzurlu bir ortamda yaşayabilme isteği ağır basmaktadır. Dolayısıyla her iki yabancı profilinde yönetimden ve kentten beklentiler değişmektedir. Ancak ortak nokta, yerleşilen kente aidiyetlik duygusunun kazandırılması ve onların da kent sisteminin merkezinde yer aldıkları bilincinin kazandırılmasıdır. Sistemden kopuk ya da çevresinde yaşayan kişiler, uzun vadede uyumsuzluk başta olmak üzere çeşitli sorunlara zemin hazırlayabileceklerdir. Bu sorunların en aza indirilebilmesi için, böyle bir ofisin varlığı, ülkemizde de şarttır.

Halka en yakın yönetim birimleri olan belediyeler, kentlinin sorununu daha yakından tanımakta ve ihtiyaçlara en kısa sürede cevap verebilmektedir. Bu amaçla, böyle bir ofisin belediye bünyesi içerisinde kurulması, hizmetlere erişimi kolaylaştıracaktır.

4.2.3.Göçmen Ofis'in Yapısı ve İşleyişi

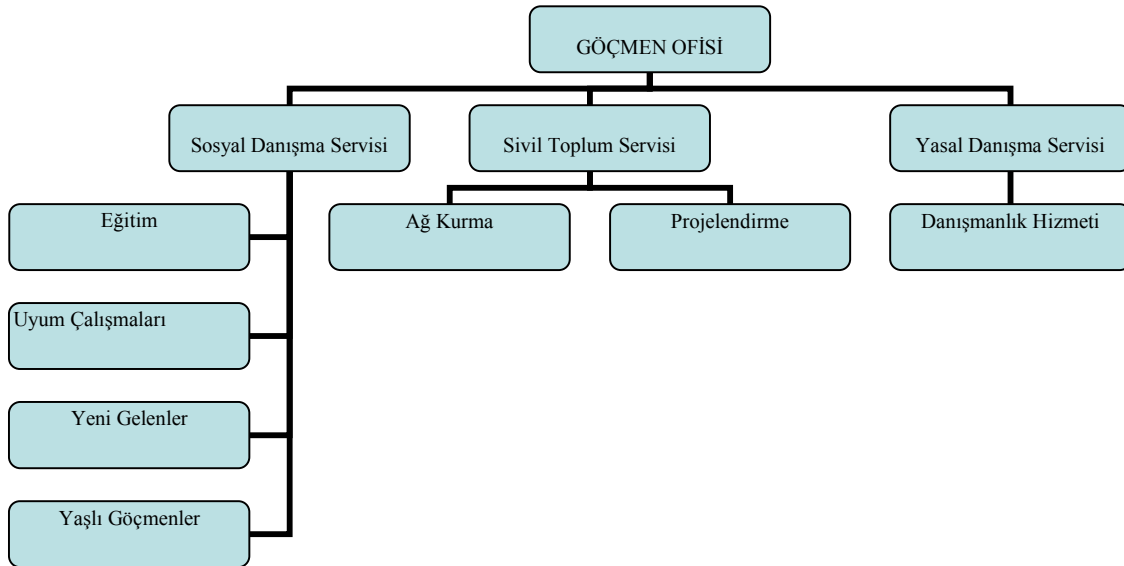
Belediye bünyesinde kurulacak olan Göçmen Ofisi'nin ana işlevleri;

- Danışma
- Entegrasyon

amaçlarını sağlama şeklinde olacaktır.

Göçmen Ofisleri bünyesinde kurulacak olan birimler aşağıdaki gibi şematize edilebilir:

Şekil 4.1: Göçmen Ofisi

Birimlerin yapısı, görev ve hizmet alanları ise aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

4.2.2.1.Sosyal Danışma Servisi

Hizmet alanı çok geniş olan bu servis için kısaca şunlar öngörülmektedir:

- **Eğitim**

Bu hizmet, yerleşik yabancılara dil eğitimi verilmesi veya çocuklarının eğitimi ile ilgili olarak okullara yönlendirilmesi konusunda hizmet verecektir. Özellikle Antalya özelinde yapılan araştırmalarda, yerleşik yabancıların dil eğitimine gerek duymadıkları gözlenmiştir. Yerel halkın ve özellikle esnafın anlaşılabilir düzeyde İngilizce konuşuyor olmaları bunda önemli bir etkidir.

Ayrıca, özellikle emeklilikle gelmiş olan ve kıyı kentlere yerleşmiş yerleşik yabancılar ise yerel halkla bütünleşmeyi fazla gerekli görmemekte, bu ise dil öğrenme isteğini azaltmaktadır. Bu anlamda, kente aidiyetlik duygusu kazandırılabilmesi amacıyla, yerleşik yabancıların çeşitli entegrasyon çalışmalarının yanında dil eğitimine de önem verilmelidir. Bunun dışında, göçmen çocukların yerleştikleri kentteki eğitimi de önemli bir konudur. Bu anlamda Hamburg'da gerçekleştirilen yönetici mülakatları kapsamında, belediye, sivil toplum kuruluşları ve hükümet arasında bu alanda işbirliği bulunduğu gözlenmiştir. Özellikle sivil toplum kuruluşları tarafından projelendirilen uzun vadeli eğitim hedefleri hükümet tarafından yoğun biçimde desteklenmektedir ve günümüzde istenilen sonuçlara ulaşılmaya başlanmıştır. DGB Göçmen Ofisi⁶⁵ tarafından verilen bilgiye göre, örneğin çocukların yuvaya gitmesinden oradaki yuvadaki kişilerin birkaç dilli olmasına ve yuva çalışanlarının anne-babanın kültürünü anlayabilmeleri önemli bir konudur. Meslek eğitimi de dahil olmak üzere göçmenlerin eğitim sistemine dahil edilmeleri Alman toplumu ile bütünleşmeyi de beraberinde getirmiştir. Yine VERIKOM'un⁶⁶ verdiği örneğe göre, bu alanda 2 projesi bulunmaktadır. Proje kapsamında değişik okullara ulaşılmakta, öğretmenlerle ve sosyal çalışanlarla konuyla ilgili konuşmaktadırlar. Ayrıca, 1,5 yıl sonra bitecek olan *Mentoring Project* adlı çalışmada, göçmen kökenli gençlerin mentor sahibi olmaları ve onların Alman okul sistemine adapte olmaları konusunda çok iyi sonuçlar aldıkları ifade edilmiştir. Hala okulda olan gençler, mentor sahibi olmaktan memnundur ve sadece okul değil, okul dışı konularla da ilgilenmektedirler. Bu gibi örnekler, eğitime verilen önemin içinde yaşanan kentle ve sistemle bütünleşmek açısından önemini ortaya koymaktadır. Yine, Göç biriminde çalışan hükümet yetkilisi Doris Kersten'in⁶⁷ verdiği bilgiye göre Sivil toplum örgütleriyle görüşmeler gerçekleştirilmekte ve bu alanda özel programlar yapılmaktadır.

Özellikle Antalya düzeyinde çalışma amacıyla Türkiye'ye yerleşmiş aileler veya evlilik nedeniyle ülkeye gelmiş yabancılar açısından durumun önemi ortadadır. Dolayısıyla göçmen çocukların eğitimine, okulla ve sistemle bütünleşmelerine önem verilmelidir. Bu ise, bu alanda yapılacak istatistiki çalışmalarla elde edilen verilen doğrultusunda uygun çalışma planının gerçekleştirilmesi ile mümkün olacaktır.

- **Uyum Çalışmaları**

Bu hizmet kapsamında, kent içinde yerel halkla yerleşik yabancıları buluşturacak ve onların birbirlerini daha da iyi tanımalarını sağlayacak olan aktivitelerin (kermes, festival, konser, seminerler vb...) düzenlenmesi yer almaktadır.

- **Yeni Gelenler Servisi**

Bu hizmet kapsamında, İl Kültür Müdürlüğü bünyesinde Turist Danışma Merkezleri tarafından yürütülen hizmetlerin ortaklaşa veya görevlerinin bu birime aktararak hizmet verilmesi önerilebilir. Bu anlamda, kente yeni yerleşmiş olan yabancıların konut bulma ve konut

⁶⁵ Bu mülakat, 13.11.2008 tarihinde Hamburg'da, DGB-Hamburg (Der Deutsche Gewerkschaftsbund-Hamburg/Alman Sendikalar Federasyonu-Hamburg) Göçmen Ofisi'nde Hüseyin Yılmaz ile gerçekleştirilmiştir.

⁶⁶ Bu mülakat, 16.11.2008 tarihinde Hamburg'da, VERIKOM (Verband für Interkulturelle Kommunikation und Bildung e.V./Kültürlerarası İletişim ve Eğitim Derneği) Iris Jäger ile gerçekleştirilmiştir.

⁶⁷ Bu mülakat, 17.11.2008 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

fiyatları hakkında, ulaşım, kent sistemi gibi konularda bireysel olarak bilgilendirilmesi yer almaktadır.

- **Yaşlı Göçmenler Servisi**

Bu servis, özellikle yaşlı kesime hitap edecektir. Çünkü, yaşlı kesimin sorunları ve beklentileri diğer kesimlere göre daha farklıdır. Birim kapsamında yaşlıların sağlık, bakım gibi hizmetlerden nasıl faydalanacağı ve ülkeleriyle işbirliği konusunda hizmet verilecektir. DGB Göçmen Ofisi'nde yapılan görüşmelerde yaşlıların sağlık sorununun psikolojik bozukluklara ve fiziksel rahatsızlıklara da neden olduğu, o yüzden, bu tür sorunlarla da karşı karşıya kalındığı belirtilmiştir. Yaşlıların kalacağı yerlerin de kurulması amaçlanmakta, Türkiye ile Almanya arasında yapılan sosyal anlaşmalar sonucu bu kişilerin Almanya'daki bakım sisteminin Türkiye'ye aktarılması gibi konuları içermektedir. Amaç, yaşlıların kendilerini buldukları ülkede daha rahat hissetmesidir. Gençlerin 2 dilli bakıcı olarak yetiştirilmesi ve bu anlamda yönlendirilmeleri gibi konular da yer almaktadır. Ayrıca yaşlılar, her yönden deneyimli insanlardır. Onlara bu konuda değer gösterip bu bilgilerinden faydalanılabilmektedir. Sosyal çalışmaların güncel amacı budur. Yaşlı göçmenlerin boş zamanlarında neler yaptıklarının değerlendirilmesi gereklidir.

Aynı şekilde VERIKOM ile yapılan görüşmelerde de, yaşlı göçmenlerle ilgili çalışmalarda form doldurularak Almanya'ya ne zaman geldikleri, ayrılma nedenleri gibi konularda bilgi sahibi olunmaktadır. Örneğin, hastalık sebebiyle Türkiye'de kalanlar ve oturma iznini kaybedenler VERIKOM ile iletişime geçmekte ve belediyeyle görüşmek için yardım istemektedirler.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, yaşlı göçmenler ayrı bir değer olarak ele alınmakta, beklentilerinin ve ihtiyaçlarının farklılığı nedeniyle farklı çalışmalar yürütülmektedir. Antalya'da kurulacak olan Göçmen Ofisi'nin de hassasiyeti göz önüne alması gerekmektedir. Yılda iki kez düzenli olarak göçmen yaşlıların beklentileri ve ihtiyaçları konusunda istatistiksel çalışmalar hazırlanmalı, çalışma planı bu çerçevede üzerinde şekillendirilmelidir.

Sosyal Danışma Servisi'nde çalışacak olan yabancıların çok dilli olmaları önemlidir. Bu anlamda ofis çalışanlarının yabancı çalışanları da içermesi, ofis çalışmalarına renklilik katacaktır.

4.2.2.2. Sivil Toplum Servisi

Bu hizmet, yabancıların kente daha aktif katılımını sağlamaya yöneliktir. Yurttaşların aktif katılımını sağlayan ve demokrasinin sacayaklarından biri olan sivil toplum kuruluşları, bu hizmeti yerine getirmektedir. Bu amaçla kurulacak olan servis bünyesinde, yerleşik yabancıların sivil toplum kuruluşlarına daha aktif katılımı ve yerel halkla daha da bütünleşebilmeleri amacıyla geniş bir STK ağı oluşturulmalıdır. Bu ağ ile yerel, ulusal ve uluslar arası niteliklerle sivil toplum kuruluşları ile işbirliği sağlanarak, yerleşik yabancıların bu organizasyonlara yerel halkla birlikte aktif katılımı özendirilmelidir. Hamburg örneğinde gerçekleştirilen araştırmada, göçmenlere yönelik çalışmalar gerçekleştiren sivil toplum kuruluşlarının gerçekleştirdikleri faaliyetlerde, yerel yönetim ve merkezi yönetim ile sıkı bir işbirliği içerisinde oldukları gözlenmiştir. Örneğin, VERIKOM tarafından bilgiye göre, Türk göçmeni kızların ülkelerine döndüklerinde, şiddet yaşaması ve bu durumu VERIKOM'a bildirmeleri halinde, Türkiye'de

konu ile ilgili STK ile işbirliğine girilmekte ve ilgili şahıs için çalışmaları sınır ötesinde de devam etmektedir.

Bu örnekten yola çıkarak, sivil toplum kuruluşları arası işbirlikleri Göçmen Ofisi bünyesinde kurulacaktır. Bu bağlamda, Ofis'te 2 ana hizmet verilecektir. Birincisi, mevcut sivil toplum kuruluşları ile gerekli bağlantıları sağlamak şeklinde olacaktır. İkincisi ise, yerel halkı ve yerleşik yabancıları bu sivil toplum kuruluşları bünyesinde projelerin hazırlanmasına teşvik etmek ve bu yolla kentsel bütünleşmeyi sağlamaktır.

Ofis çalışanları, sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinden ya da sivil toplum alanında aktif deneyime sahip kişiler arasından, yönetim ve proje geliştirme deneyimine sahip kişilerden seçilmelidir.

4.2.2.3. Yasal Danışma Servisi

Bu hizmet bağlamında, yerleşik yabancılarla karşılaştıkları yasal sorunlarla ilgili danışmanlık hizmeti verilecektir. Hizmet alanı sigorta işlemlerinden çalışma ve ikamet izinlerine kadar geniş bir yelpazede yer alabilir. Bu bağlamda resmi evrakların hazırlanması, yabancıların resmi kurumlara yönlendirilmesi şeklinde hizmet sunulacaktır. Hamburg Belediyesi bünyesinde faaliyet gösteren New Comer's Office⁶⁸ tarafından hizmetin içeriği '*nitelikli yabancılar için oturma izni, vergi kartı gibi zorunlu işleri yapabilmesi*' şeklinde ifade edilmiştir. Buna göre, merkezi yapılanma düzeyinde bu işler ayrı ayrı yapılırken, buraya gelen yabancılar tek bir yerde birçok işi yapma imkanı bulmaktadırlar.

Bu bağlamda oluşturulacak birimde, yasal belgelerin hazırlanması veya mevcut yasal belgelerin doldurulması konusunda gerekli bilgilendirmenin yapılması bu ofisin temel servisi. Yine uzun vadede bu birimin, merkezi yapılanma ile yabancı kişi arasında köprü görevi görmesi kaçınılmazdır. Böyle bir yapılanma, zaman israfını ortadan kaldıracak, bürokrasinin zararlarını da en aza indirecektir.

4.2.3. Göçmen Ofisleri'nin Yerel Düzeyde Kurulması Gereği

İlişkilerin gittikçe artan biçimde uluslar arası niteliğe bürünmesi, uluslar-üstü kurumların oluşturulması ve devletler üzerinde etkin olmaya başlaması, yerel yönetimlerin, (özellikle belediyelerin), merkezi yönetimin kontrolü ve vesayetinde olan bazı konularda etkin olabilecek yapısal oluşumlar ile donatılmaları fikrini doğurmuştur. Toplumsal yapılar arasında yaşanan kültürel iletişim ve etkileşimin yerel yönetsel işleyişe yansımaları olarak merkeze ait görevlerin, yetkilerin paylaşımı konusu zirveye rağmen tabanı tercih etme yaklaşımı şeklinde belirgin kılınmakta ve yerelliği öne çıkarmaktadır (Özgür ve Parlak, 2002,s.125).

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru yaşanan süreçte devlet kavramı merkezi tartışmalar ve gelişmeler yönetim anlayışlarını, yapılanmalarını, bu alanda oluşmuş ilkeleri ve kurumlaşmaları, yönetim yapısını oluşturan yapıların konumunu ve ilişkilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Yönetim, bütün örgütlerin olduğu gibi, yerel yönetimlerin de en önemli

⁶⁸ Birim yetkilisi ile mülakat, 13.11.2009 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

fonksiyonlarından birisidir. Kent mekanının yönetimi, bugün ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel pek çok açıdan ortaya çıkardığı sonuçlar itibariyle çok önemli hale gelmiştir. Günümüzde ağırlıklı olarak kentlerin yönetim birimi olan yerel yönetimler de içinde olmak üzere bütün örgütler sürekli değişen bir çevrede dış çevrenin beklentilerine açık kuruluşlar haline gelmişlerdir. Yerel yönetim-kent sürekliliği bağlamında etkin ve verimli bir hizmet sunumu için yerel yönetimlerin, küresel gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni anlayışlar ve yapılanmalarla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir (Özgür ve Parlak, 2006,s.49-50).

AB entegrasyonu sürecinde uygulanan ortak politikalar, üye ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapıları üzerinde çok yönlü etkilerde bulunmaktadır. AB'nin hedeflediği ekonomik, sosyal ve siyasal entegrasyonun üye ülkelerin yönetim sistemlerini kaçınılmaz olarak etkilediği, yerel yönetimlerin de üye ülkelerin yönetim sistemlerinin önemli bir dışlisi olmasından dolayı doğal olarak entegrasyon politikalarının etkilerini doğrudan hissettiği, bu politikaların uygulanmasında doğal olarak önemli roller ve sorumluluklar üstlenmek zorunda olduğu bilinmektedir (Özgür ve Parlak, 2006,s.61). Bu anlamda entegrasyon politikalarının uygulanmasında yerel yönetimler önemli ve ideal aktörlerdir.

AB, kendi başına siyasal ve idari kapasiteye sahip olmadığı için politikaların uygulanmasında vatandaşa yakın olan ve kendi ulusal yönetim sistemlerinde önemli kamu hizmetlerini sağlayan kurumlar olarak yerel yönetimleri, entegrasyon politikalarının uygulanmasında önemli ve ideal aktörler olarak görür ve kullanır. Maastricht Antlaşması, Avrupa Birliği'ni 'kararların mümkün olduğunca vatandaşa yakın alındığı birlik ' olarak tanımlamaktadır. Ab vatandaşlarına yakın olmalarından dolayı yerel ve bölgesel yönetimler, ab kurumları ve ab vatandaşları arasında daha yakın bağlar kurulmasında ve entegrasyon sürecindeki politikaların başarılı olmasında anahtar kurumlar ve temel bağlar olarak görülmektedir (Özgür ve Parlak, 2006,s.62).

Çağdaş demokrasiyi tanımlayan temel özellik, toplum ile yönetim arasındaki ilişkinin niteliğinden kaynaklanır. Bu ilişkinin demokratik nitelikte olabilmesi için toplumun siyasal katılma yoluyla yönetenleri etki altında tutabilmesi, yönetimin böyle bir etkiye açık ve topluma karşı duyarlı olması gerekir. Modern toplum, katılımcı bir toplumdur. Artık, dünya siyasal kültürü, katılmaya dayanan bir siyasal kültür olacaktır. Dünyanın her köşesindeki siyasal patlamalar, bu siyasal katılma yoğunlaşmasını da beraberinde getirmektedir. Üstelik bu katılma, sadece yöneticiler ve yasama meclisini belirli aralıklarla seçme ve referandum olarak kalmayıp, çağımızda kararlara ve uğraşılara katılma olarak da yoğunlaşmaktadır. Ancak böylece, vatandaşın isteği olan fırsatları çoğaltma ve kararlarda etkili olma amacı gerçekleşebilir. Katılmada, özellikle etkili bir katılımı ise yerelleşme önemli bir yoldur (Görmez,1997, s.55-56).

2005 İlerleme Raporu'nda AB'nin Türkiye'nin yerel yönetimlere ilişkin gerçekleştirdiği yasaya yönelik değerlendirmeler, yer almıştır. Buna göre yerel yönetimlere ilişkin değerlendirmeler 'kamu yönetimi' başlığı altında yer almıştır. Belediye, büyükşehir belediyesi ve il özel yönetimi yasalarının göç nedeniyle ortaya çıkan sorunlarla baş edebilmek için yönetimlerin kapasitelerinin güçlendirileceği, etkin, sonuca odaklı, ve saydam yönetimler oluşturacağı belirtilmektedir. Yurttaşların yerel hizmetlere gönüllü katılımını sağlayan hükümlerin de bu yasada yer aldığı ifade edilmektedir.

Yerel yönetimlerde başarı, hoşgörü çoğulculuğa, yeni katılımlara açık, uzlaşmacı bir toplumdan geçmektedir. Hem yönetilenlerin, hem de yöneticilerin toplumsal kalkınmada sorumluluğu bulunmaktadır. Bu anlamda hareket noktası:

- yeni bir bilinç:kentine sahip çıkmak
- yeni bir davranış: aktif katılım
- yeni bir anlayış: çözümde ortaklık şeklinde olmalıdır.⁶⁹

Dolayısıyla bu fikirlerden yola çıkılarak, yerel yönetimlerin halka en yakın birimler olması ve sorunu bürokrasiyi en aza indirgeyecek şekilde çözebilecek olmalarından dolayı, 'Göçmen Ofisleri'nin yerel düzeyde kurulacak olması daha mantıklıdır. Merkezi düzeyde ya da merkezi bağlı bir yapılanma halinde, sorunlara çözüm üretilmesi daha uzun zaman alabilecek, bu ise hizmetlere olan güveni en aza indirgeyebilecektir. Ancak, belediyelerde hizmetlere daha kısa sürede erişilmektedir.

Ofisin yerel düzeyde oluşturulmasının tek sakıncası, başka il belediyelerinde yapılan hizmetlerden anında haberdar olunamaması ve bunun hizmetlerin farklı uygulamalar gerektirmesi şeklinde olabilmesidir.

⁶⁹ I. Uluslararası Yerel Yönetimler Çalıştayı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Biga-Çanakkale, 6-7 Haziran 2003

SONUÇ

Küreselleşme süreci ile birlikte kişilerin hareketliliğindeki artış, pek çok alanda olduğu gibi göç olgusuna da yeni bir boyut kazandırmaktadır. Bu anlamda uluslararası göç hareketleri, giderek önem kazanmakta ve yeni bir çalışma alanı oluşturmaktadır.

İlk çağlardan günümüze yerleşik yabancılara yönelik geliştirilen ‘haklarını iyileştirme hareketi’, sonuçlarını henüz almaya başlamıştır. Bu bağlamda günümüzde birçok ülkede, çeşitli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve idari yapılanma oluşturulmuştur. Buradaki amaç, yerleşik yabancılardan da kente aidiyet duyguları bu yolla sağlanmaya çalışılmasıdır. Türkiye de, uluslararası göç hareketleri içerisinde gittikçe önem kazanan bir ülke konumundadır. Bu gün İstanbul, İzmir ve Antalya başta olmak üzere pek çok kentimizde, turistik amaçların dışında çalışma, evlilik veya emeklilik gibi nedenlerle gelip kente yerleşmiş yabancılar bulunmaktadır. Merkezi yönetim düzeyinde yerleşik yabancılar için genel kurallar çizilmiş ve buna ilişkin örgütlenmelerin oluşturulmuş olmasına karşın, yerel yönetimler düzeyinde mevcut sistemde herhangi bir yapılanmaya gidilmemiştir. Yerleşik yabancılar, sorunlarını çözme adına farklı kanalları kullanmaktadır. Sorunlarının bir kısmını Fahri Konsolosluklar eliyle çözmeye çalışırken, bir kısmını ya kurdukları sivil toplum kuruluşları aracılığı ile ya da tanıdık/akraba vasıtası ile çözmeye çalışmaktadırlar. Yani, yerleşik yabancıların doğrudan sorunlarını iletebilecekleri ve tek çatı altında toplanmış bir yapılanma bulunmamaktadır. Kısa vadede çözüm gereği hissedilmeyen bu durum, uzun vadede uyum ve kente aidiyet duygusunu olumsuz etkileyebilecek ve birçok olumsuz sonucu beraberinde getirebilecektir. Dolayısıyla bu çalışmada, yerleşik yabancıların mevcut sistemdeki durumları incelenmiş ve uzun vadede ortaya çıkabilecek muhtemel uyum sorunlarının çözümlenebilmesi amacıyla yeni bir idari model tasarlanmıştır. Almanya’da mevcut ve yerel düzeyde faaliyet gösteren ‘Göçmen Ofisleri’nden örnek alınarak oluşturulan bu çalışmada, yerleşik yabancıların kente aidiyet duygusunu güçlendirebilmek amacıyla yerel düzeyde yeni bir yapılanmanın oluşturulması önerilmiştir. ‘Göçmen Ofisleri’ olarak adlandırılan bu örnek birimler, Antalya özelindeki durum çerçevesinde incelenmiştir. Buna göre, böyle bir birimin danışma ve entegrasyon sağlayıcı niteliğinin olması gereklidir. Bünyesinde oluşturulacak çeşitli alt birimler ile her kesimden yerleşik yabancılara hizmet götürülmelidir.

Çalışma kapsamında yürütülen yönetici mülakatlarında çok çeşitli görüşler öne sürülmüş ve böyle bir ofisin kurulmasının gerekliliği ile ilgili olarak farklı bakış açıları öne sürülmüştür. Olumlu olarak değerlendirenler için ortak nokta, böyle bir ofisin yerleşik yabancıların kente uyumunu sağlamaları ve onlar için yönlendirici olma özelliğidir. Böylelikle kente yerleşen yabancı ‘kulaktan dolma’ bilgilerle hareket etmeyecek, hukuksal, sosyal ya da kültürel boyutta bilgi donanımına sahip olacaktır. Bu ise, artık buldukları kentin bir parçası olan ve arka plana itilmemesi gereken yerleşik yabancıların, buldukları kente aidiyet hissini kolaylaştıracaktır.

Olumsuz bakış açısı ise daha çok ‘ayrımcılık’ noktasına ilişkin verilmiştir. Buna görüşe göre, böyle bir ofisin oluşturulması, yerel yönetimlerin hizmetlerinden memnun olmayan yerel halk için ‘ayrımcılık’ olarak nitelendirilebilecektir. Bir başka görüş ise, yabancıların için ayrı bir ofisin kurulmasının onları entegre edemeyeceği, aksine ‘yabancılar’ için kurulmuş olmasının en

baştan 'ayrımcılık' yaratacağı yönündedir. Bir diğer bakış açısı, kısa vadede böyle bir ofisin gerekli olmadığıdır.

Göçmen Ofisleri'nin yerel düzeyde kurulması önerisine ise olumlu yanıt verilmiştir. Ancak, bazı görüşler ise, yabancılara yönelik işlemlerin merkezi düzeyde yürütülmesi gerektiği yönündedir. Buna gerekçe olarak ise, hem yerel yönetimlerin siyasi yapılar olması, hem de yabancılara yönelik işlemlerin çok fazla özen gerektirmesi şeklinde açıklama getirilmiştir.

Tüm bu yorumlar da göz önüne alınarak çalışma geliştirilmiştir. Sonuç olarak ise, Antalya'da belediyeler bünyesinde oluşturulacak böyle bir idari yapılanma, yerleşik yabancıların sorunlarını tek elden çözüme olanağını sağlayabileceği şeklindedir. Bu ise,

- Yerleşik yabancıların yaşadıkları kenti ve içindeki buldukları idari sistemi daha yakından tanımlarını sağlayacak ve 'biz' duygusunu geliştirebilecektir.
- Kent hayatına ve kent yönetimine aktif katılan bir yerleşik yabancı ise, bulunduğu ortama kültürel çeşitlilik getirecektir. Bu ise, yerel farkındalığın artması ve farklılıkların öğrenilmesi ve geliştirilmesi açısından olumlu etki yaratacaktır. Özellikle demokrasi uygulamalarının geliştirilmesi ve farklı kültürlerin/uygulamaların öğrenilmesi, yerel halkın siyasal katılım ve kent kültürü üzerinde pozitif etki yaratabilecektir.

Göçmen Ofisleri'nin kurulması, tahmin edildiği gibi dışlayıcı değil, bütünleştirici bir rol üstlenecektir. Çünkü, yerleşik yabancılara yönelik hizmetlerin 'Göçmen Ofisi' çatısı altında kurumsallaşması, güçlü bir kent imajını sağlayacaktır. Bu ise, hem yerel halkın, hem de bölgede yaşayan yerleşik yabancıların güven duygusunu güçlendirecektir.

Yerleşik yabancılara yönelik sorumluluk taşıyan kurumların başında yerel yönetimler gelmektedir ve yerel yönetimler çözüm üretmek gerektiğinin farkındadırlar. Yerleşik yabancıların sayılarının artışı, beraberinde ortak seslerinin de artmasını sağlamaktadır. Yerleşik yabancılar sorunlarını duyuracak ve çözüm yollarını oluşturacak kanallar aramaktadırlar. İkamet izni, oturma izni gibi yasal işlemlerin merkezi yönetim tarafından yürütülmesi, 'hizmetlerde birlik' yaratacaktır. Ancak yerleşik yabancıların sorunlarına hızlı çözüm getirilebilmesi, yerel yönetimlerin sorumluluk alanında olmalıdır.

Bunun için de yerel yönetimlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Belediyeler bünyesinde oluşturulacak olan 'Göçmen Ofis'leri, tek elden ve kolaylıkla sorunların çözümünü sağlayabilecektir. Göçmen Ofis'i kurulurken, o kentte yerleşik yabancıların beklentileri ve sorunları çeşitli çalışmalarla tespit edilmeli ve buna yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Bu tespit çalışmaları, kuruluş aşamasında bırakılmamalı ve belirli dönemler halinde yinelenmelidir. Böylelikle, yerleşik yabancıların kente aidiyet duyguları pekiştirilmiş ve gelecekte ortaya çıkması muhtemel uyum sorunları en aza indirilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKILLIOĞLU T, İnsan Haklarının Korunması Alanında Uluslararası Temel Belgeler, Bilgi Yayınevi İle SBF İnsan Hakları Merkezi Ortak Yayını, Genişletilmiş 3. Basım, Ankara, 1995
- AKIŞ A, 'Alanya'da Turizm Ve Turizmin Alanya Ekonomisine Etkileri', Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:17 (2007), Konya.
- ALTUĞ Y, Yabancıların Hukuki Durumu, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1672, Menteş Matbaası, İstanbul, 1971
- AYBAY R, Vatandaşlık Hukuku, Aybay Yayınları, İstanbul, 2001
- AYTAÇ F, Açıklamalı Köy Kanunu, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2000.
- BAKICI S& KAÇAK N, Hukuk Ve Yargılama Kanunları İle Gayrimenkul Mevzuatı, Adalet Yayınevi, Ankara, 1997
- BOZKURT E.; ÖZCAN M.; KÖKTAŞ A, Avrupa Birliği Hukuku, Nobel Yayın Dağıtım, 2001.
- BOZKURT E.; ÖZCAN M.; KÖKTAŞ A, Avrupa Birliği Hukuku, Asil Yayın Dağıtım A.Ş., Ankara, 2006.
- BOZKURT E, Türkiye'nin Uluslar Arası Hukuk Mevzuatı, Nobel Basın Yayın Dağıtım, İlaveli 3. Baskı, Ankara, 2003
- BOZKURT V, Değişen Dünyada Sosyoloji, Alfa Basın Yayım, İstanbul, 2004
- ÇAĞLAYAN S, 'Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi', Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:17, Muğla, 2006
- ÇELİKEL A & GELGEL G, Yabancılar Hukuku, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., Yenilenmiş 9. Baskı, İstanbul, 2000
- ÇETİN E, Son Değişikliklerle Basın Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2008
- ÇUKURÇAYIR M.A, Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi, Yargı Yayınevi, Ankara, 2000
- DAĞI İ. D, İnsan Hakları, Küresel Siyaset Ve Türkiye, Boyut Kitapları, İstanbul, 2000.
- DEMİR N, Avrupa Birliği'nde Demokrasi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007 (Sayfa 84-88)
- FAİST T, 'Uluslar Arası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar', çev: NACAR C & GÜNDOĞAN A.Z, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- GÖRMEZ K, Yerel Demokrasi ve Türkiye, Vadi Yayınları, Ankara, 1997

GÖZLER K, İdare Hukuku Dersleri, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2004

GÖZTEPE E, ‘Yurttaşlığın Kamusal ve Ulusüstü Boyutu Ve ‘*Göçmen Forumu*’ Örnekleri’ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 52, Sayı 4, , Ankara, 2003

GÖZÜBÜYÜK Ş, Yönetim Hukuku, Turhan Kitabevi, Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ankara, 2004

GÜNDOĞAN A.O, ‘Çoğulculuk ve Değer Bunalımı’, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:8, Muğla, 2002

HATIPOĞLU M & PARLAR A, Seçim Kanunları ve Seçim Suçları, Yayın Matbaacılık, Ankara, 2004

KAÇAK N & AZAPAĞASI A, Sorularla Ve Cevaplarla Seçimin Temel Kavramları ve Mahalli İdareler Seçimi İle Seçim Sonuçları, Kartal Yayınevi, Ankara, 2004

KAISER B & İÇDUYGU A, ‘Türkiye’de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları, AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları’, der: KAYA A & TARHANLI T, TESEV Yayınları, İstanbul, 2005

KAYPAKOĞLU S, Ulusal Ekonomilerin Bütünleşmesi Sürecinde Kimlik Sorunları ve İletişim, Der Yayınları:263, İstanbul, 2000

KILIÇASLAN Ç, ‘ İkinci Konutların Deniz Kıyılarına Etkisi’, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Isparta, 2006

KYMLİCA W, ‘Çok Kültürlü Yurttaşlık’, çev. YILMAZ A, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998

MARSHALL T.H & BOTTOMORE T, Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006

MCCHESENEY A, ‘Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Savunmak ve İlerletmek, çev: CENGİZ O.K, BG Yayınları, AAAS Bilim ve İnsan Hakları Programı, Ankara, 2004.

MESUT E, ‘AB İle İlişkilerde Soğukkanlı Olmak Gerekir’, TESEV/AB Bülteni, Sayı:1 (2006).

MUTLU A, Yönetişimde Yerel Kültür ve Etnik Kimlikler Vurgusu ve Türkiye, Amme İdaresi Dergisi, 40/1, Ankara, 2007

NOMER E, Vatandaşlık Hukuku Dersleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:2253, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1976

NURMAKHAMATULU A & GÜNEY S, ‘Kültürün Girişimciliğe Etkisi: Kazakistan ve Türkiye Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Kültürlerarası Araştırma’, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, , Cilt:10, Sayı:18, Balıkesir, 2007

ÖZDEMİR C, 'Kimlik ve Söylem', Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:2, Eskişehir, 2001.

ÖZGÜR H & PARLAK B, Avrupa Perspektifinde Yerel Yönetimler, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 2006.

ÖZGÜR H & PARLAK B, Avrupa Birliği Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2002

SAĞIR M & AKILLI H.S, 'Etnisite Kuramları Ve Eleştirisi', C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi, (2004), Cilt:28, No:1

SERPER Ö, Türkiye Demografisi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1978

TANDOĞAN M, Siyasi Partiler ve Seçim Kanunları İle Yüksek Seçim Kurulu Karar Özetleri, Lazer Ofset Matbaa Tesisleri, Ankara, 2004

TAŞDEMİR H&, BAĞBAŞLIOĞLU A, 'Avrupa Birliği Hukuk Düzenindeki İnsan Hakları Anlayışına Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'nın Getirdikleri', Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 9, Sayı 3, Ankara, 2007.

TEKİNALP G, Türk Yabancılar Hukuku, Beta Basın Yayım Dağıtım A.Ş, 3. Basım, İstanbul, 2003

TOK N, Kültür, Kimlik Ve Siyaset, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003

TUTAL N, Küreselleşme, İletişim ve Kültürlerarasılık, Kırmızı Yayınları, İstanbul, 2006

UNAT N.A, Bitmeyen Göç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006

VAHAPOĞLU M. H, Osmanlı'dan Günümüze Azınlık ve Yabancı Okullar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1997

VAROL M, 'Çokkültürcülük:Olanaklar ve Sınırlar Üzerine Bir Not', Çokkültürlülük, Göç Ve Küreselleşme Sempozyumu, 94-95

YALÇIN C, Göç Sosyolojisi, , Anı Yayıncılık, Ankara, 2004

YEŞİL S, 'Uluslararası Ortaklıklar: Kültürel Farklılıklar ve Bu Farklılıkların Üst Yönetim Grubunun Çalışma ve Performansına Etkileri', Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007/1, Kocaeli

YEŞİLORMAN M, 'Küreselleşme Sürecinde Ulusal Kültürler ve Türkiye', Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30. Yıl Özel Sayısı, Eskişehir, 2000.

YILMAZ F, Avrupa'da Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı, Uluslar Arası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Ankara, 2008

YILMAZ Z, Seçim Hukukunda Seçme ve Seçilme Ehliyeti, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999

YURTCAN E, Uyum Yasaları ve 2001 Anayasa Değişikliği, Kazancı Kitap Ticaret A.Ş, İstanbul, 2004

Avrupa Sosyal Şartı, Temel Rehber, çev. ÇİÇEKLİ B, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2001.

Personel Kanunları ve Diğer Devlet Memurları Kanunu; Hukuk Cep Kitapları Dizisi, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Uluslar Arası Temel İnsan Hakları Belgeleri, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Yayınları No:18, Ankara, 2001

Türkiye'de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları, AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları, der: KAYA A&TARHANLI T, TESEV Yayınları; İstanbul, 2005

Uluslar Arası Emekli Göçünün Ekonomik ve Sosyal Etkileri:Antalya Örneği,der: BALKIR C, Kutlu&Avcı Baskı, Antalya, 2008.

ÜGEÖZ P, Kültürlerarası İletişim, Üstün Eserler Basımevi, İstanbul, 2003

Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği, Resmi Gazete, 29.8.2003, Sayı: 25214

I. Uluslararası Yerel Yönetimler Çalıştayı, Çanakale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Biga-Çanakkale, 6-7 Haziran 2003

Convention On The Participation Of Foreigners In Public Life At Local Level, Council of Europe, European Treaty Series-144, Strasbourg, 05.02.1992

İNTERNET KAYNAKLARI

- http://www.akader.info/KHUKA/2004_eylul/6.htm
<Http://Www.Conventions.Coe.Int/Treaty/Common/Liste/Traites.Asp?Cm=8cl=Eng>
Http://Www.Tbmm.Gov.Tr/Kultur_Sanat/Yayin089.Htm
<Http://Www.Inhak-Bb.Adalet.Gov.Tr/Aihs/Aihsek1.Htm>
Http://Www.Belgenet.Com/Arsiv/Sozlesme/Aihs_02.Html
<Http://Www.Inhak-Bb.Adalet.Gov.Tr/Aihs/Aihsek4.Htm>
<Http://Www.Inhak-Bb.Adalet.Gov.Tr/Aihs/Aihsek6.Htm>
Http://Www.Belgenet.Com/Arsiv/Sozlesme/Aihs_04.Html
<Http://Www.Inhak-Bb.Adalet.Gov.Tr/Aihs/Aihsek7.Htm>
<Http://Www.Inhak-Bb.Adalet.Gov.Tr/Aihs/Aihsek7.Htm>
Http://Www.Belgenet.Com/Arsiv/Sozlesme/Aihs_01.Html
<Http://Www.Inhak-Bb.Adalet.Gov.Tr/Aihs/Aihsek12.Htm>
Http://Www.Belgenet.Com/Arsiv/Sozlesme/Aihs_13.Html
<Http://Www.Inhak-Bb.Adalet.Gov.Tr/Aihs/Aihsek13.Htm>
<Http://Www.Belgenet.Com/Arsiv/Dip16082000.Html>
<Http://Www.Belgenet.Com/Arsiv/Bm/Bmsiyasihak.Html>
<Http://Www.Tbmm.Gov.Tr/Komisyon/İnsanhak/Pdf01/391-410.Pdf>
http://www.antalyashirreheri.com/Yabancilar_Meclisi_Ornek_Alanya-hdetay-5306.html
<http://www.usakgudem.com/makale.php?id=190>
<http://www.un.org/esa/population/publications/ittmig2002/press-release-eng.htm>
<http://www.tuik.gov.tr>
<http://www.iom.int/jahia/Jahia/lang/en/pid/3>
<http://gunce.iku.edu.tr/C3S1Sosyal/75.pdf>
<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/952.html>
<http://www.usakgudem.com/yazar/363/türkiye'de-yerlesik-yabancilar-aidiyet-ve-katilim.html>

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI :Tuğba AYDIN

Doğum Tarihi ve Yeri :17.10.1983-Bitlis

Medeni Durumu :Bekar

Eğitim Durumu**Mezun Olduğu**

Lise Mersin Atatürk Lisesi (Y.D.A.L)

Diploma Notu 4.30

Üniversite (Lisans) Akdeniz Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

Diploma Notu 2.90

Yüksek Lisans Akdeniz Üniversitesi, SBE, Kamu Yönetimi ABD

Tez Konusu Türk İdare Sisteminde Yerleşik Yabancılara
Yönelik Bir İdari Örgütlenme Modeli: Göçmen Ofisleri

Yabancı Dil / Diller İngilizce, Almanca, Arapça

Bilimsel Faaliyetler**Bildiriler**

- 22.10.2008 '100. Yılında Meşrutiyet Sempozyumu'
-Bildiri Metni:'AB'ye Uyum Sürecinde Türkiye'de Yabancılar Politikaları
ve İdari Uygulamalar
- 14.02.2008 'Türkiye'nin AB'ye Katılımı ve Avrupalı Türklerin Türkiye'nin
AB'ye Katılımındaki Rolü'
-Bildiri metni:'Türkiye'de Yerleşik Yabancılara Yönelik Gerçekleştirilen
İdari Uygulamalar'
- 17-19.05.2007 'Proceedings of the Globalization and Policies of Development
-Bildiri Metni:'Changes of the Decision Making Process in the Light of
Globalization'

- 26.04.2006 '9. İktisat Öğrencileri Kongresi'
Bildiri Metni:'Kamu Yönetiminin Geleceği'
- 26.12.2005 'AB Yolunda İkinci Boğaziçi Buluşması'
Bildiri Metni:'Türkiye'nin Avrupa'daki İmajı'

İş Deneyimi

Stajlar

:

- 25.07-05.08/2005 Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Bölgesel Politikalar Daire Başkanlığı
18.07-22.07/2005 Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Dış İlişkiler Müdürlüğü
01.10.2004-01.06.2005 Akdeniz Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi
01.02.2005-01.05.2005 Antalya- Muratpaşa Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Projeler

:

- Proje Asistanı, 'Women and Their Body Feelings: From Assimilation to Self-confidence', AB Eylem 4.3 Eğitim Projesi
Gönüllü araştırmacı, 'Akdeniz Üniversitesi Avrupa Birliği Dökümantasyon Merkezi'nin Reorganizasyonu'
Proje Asistanı, 'Kültürümüzü Paylaşalım, AB Eylem 1.2 Gençlik Projesi
Proje Asistanı, 'Anti-Discrimination in the work with girls', AB Eylem 4.3 Gençlik Projesi
Proje Koordinatörü, '3 in 1', AB Eylem 4.3 Gençlik Projesi

Çalıştığı Kurumlar

:

- 01.06.2005-30.05..2008-Akdeniz Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi
01.06.2008-01.04.2009 – EuroMaster Koordinatörlüğü, Akdeniz Üniversitesi

Adres

:

Deniz Mh. Anafartalar Cad.
M. Köksal Apt. 11/5
Antalya

Tel. no

0544 268 74 95

E-Posta

tugba3383@hotmail.com